

Μελέτη αποτύπωσης κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των Ρομά στην Ελλάδα

Grant Agreement number: 101095343 - RomaPlatformEL —CERV-2022-NRCP

Στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΑΦΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ -National Platform "For Roma with Roma" 2023-2025 (RomaPlatformEL)» το οποίο έχει ενταχθεί στη ΣΑΕ-093/2 του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας με κωδικό 2023ΣΕ09320000 και αποτελεί συνέχεια του έργου με τίτλο «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΑΦΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ», το έργο αφορά στη διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη των δράσεων της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας ως Εθνικού Σημείου Επαφή της Ε.Ε. για θέματα Ρομά.

Αθήνα
Ιούνιος 2025

Πίνακας περιεχομένων

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	6
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	9
3.1 Στάδια υλοποίησης της κοινωνικής έρευνας	9
3.2 Έρευνα γραφείου.....	9
3.3 Ποσοτική δειγματοληπτική έρευνα με ημι-δομημένο ερωτηματολόγιο.....	10
3.4 Δειγματοληψία	11
3.5 Δεοντολογικά Ζητήματα	15
3.6 Μεθοδολογικά εργαλεία	16
3.7 Διεξαγωγή της έρευνας	16
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	18
4.1 Εισαγωγή.....	18
4.2 Κατανομή δείγματος.....	18
5. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ	21
5.1 Αριθμός Νοικοκυριών ανά Κατάλυμα	22
5.2 Είδος οικογένειας	23
5.3 Οικογενειακή δομή.....	24
5.4 Ιδιοκτησιακό καθεστώς	25
5.5 Έτη Διαμονής στο ίδιο κατάλυμα	26
5.6 Λόγοι διαμονής στο συγκεκριμένο κατάλυμα.....	27
5.7 Αριθμός δωματίων.....	28
5.8 Σύνδεση καταλύματος με ηλεκτροδότηση	29
5.9 Διαθεσιμότητα Βασικών Οικιακών Αγαθών	30
5.10 Διαθεσιμότητα βασικών εγκαταστάσεων υγιεινής.....	31
5.11 Επάρκεια φωτισμού εντός του καταλύματος.....	33
5.12 Υγρασία /διαρροή.....	33
5.13 Πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε Ψηφιακά Μέσα.....	34
5.14 Διαθεσιμότητα Ι.Χ. επιβατικού οχήματος	35
5.15 Περιβαλλοντικοί Παράγοντες.....	36
5.16 Απόψεις για διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής κατά την αναζήτηση κατοικίας	38

5.17 Επίπεδο διαβίωσης - Επάρκεια αγαθών	40
5.18 Βαθμός ικανοποίησης από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού	41
5.19 Βασικές Πηγές εισοδήματος.....	42
5.20 Αντιμετώπιση Καθημερινών Αναγκών με το Μηνιαίο Εισόδημα	44
5.21 Εξέλιξη Εισοδήματος Νοικοκυριών	44
5.22 Ύπαρξη μελών στο νοικοκυριό με ανάγκες φροντίδας	47
6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΛΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	49
6.1 Δημογραφικά στοιχεία	50
6.1.1 Φύλο	50
6.1.2 Ηλικιακή Κατανομή.....	51
6.1.3 Οικογενειακή κατάσταση	54
6.1.4 Ηλικία γάμου και πρώτης γονεικότητας.....	54
6.1.5 Διαθεσιμότητα διοικητικών εγγράφων	58
6.1.6 Ιθαγένεια.....	58
6.2 Εκπαίδευση.....	59
6.2.1 Εκπαιδευτικό επίπεδο	59
6.2.2 Εκπαιδευτικό επίπεδο ανά φύλο.....	60
6.2.3 Αντιλήψεις για διακριτική μεταχείριση στο σχολείο	62
6.3 Απασχόληση.....	63
6.3.1 Είδος απασχόλησης	63
6.3.2 Τύπος απασχόλησης	63
6.3.3 Τομέας απασχόλησης	64
6.3.4 Μετακίνηση για λόγους εργασίας εκτός περιοχής διαβίωσης	65
6.3.5 Ενημέρωση για προγράμματα απασχόλησης και επιχειρηματικότητας	66
6.3.6 Αντιλήψεις για διακριτική μεταχείριση λόγω καταγωγής στον χώρο εργασίας ή κατά την αναζήτηση εργασίας.....	67
6.3.7 Απασχόληση: Δημογραφικά και Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά	68
6.3.7.1 Απασχόληση και Φύλο	69
6.3.7.2 Απασχόληση και Ηλικία	70
6.3.7.3 Χωρικές Διαφοροποιήσεις στην Απασχόληση	72
6.4 Κατάσταση Υγείας και Πρόσβαση σε Υπηρεσίες Υγείας	74

6.4.1 Εκτίμηση κατάσταση υγείας.....	74
6.4.2 Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη	75
6.4.3 Χρήση υπηρεσιών υγείας	76
6.4.4 Προβλήματα υγείας που αναφέρθηκε ότι αντιμετωπίζουν οι ερωτώμενοι/-ες.....	78
6.4.5 Συμμετοχή σε δράσεις πρόληψης	79
6.4.6 Αξιολόγηση εμπειρίας από τις υπηρεσίες υγείας	80
6.5 Συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.....	84
6.5.1 Προσωπικές σχέσεις και αίσθηση κοινωνικής αποδοχής	84
6.5.2 Πολιτιστική και κοινωνική συμμετοχή	85
6.5.3 Συμμετοχή σε Συλλόγους Ρομά	87
6.5.4 Αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού	88
6.5.5 Αξιολόγηση των Κοινωνικών Υπηρεσιών.....	89
6.5.6 Αξιολόγηση του ρόλου του Διαμεσολαβητή/-τριάς.....	90
7.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	91
Προτάσεις	95
1. Ενίσχυση της πρόσβασης στην εκπαίδευση.....	95
2. Επέκταση του θεσμού των διαμεσολαβητών και ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών	95
3. Καταπολέμηση στερεοτύπων και διακρίσεων	96
4. Συμμετοχικός σχεδιασμός πολιτικής.....	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΞΗΧΘΕΙ Η ΕΡΕΥΝΑ	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	132
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΕΡΕΥΝΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ (DESK RESEARCH)	136

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη έχει ως βασικό στόχο την αποτύπωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των Ρομά στην Ελλάδα, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην παρακολούθηση της εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά. Παρέχει δεδομένα για κρίσιμους τομείς όπως η στέγαση, η απασχόληση, η εκπαίδευση, η υγεία, η κοινωνική ένταξη, η συμμετοχή στα κοινά και οι διακρίσεις.

Η Εθνική Στρατηγική για την περίοδο 2021–2030, ευθυγραμμισμένη με το νέο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Πλαίσιο για την ένταξη, τη συμμετοχή και την ισότητα των Ρομά στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή, εστιάζει στην εφαρμογή πολιτικών παρεμβάσεων μέσω τεσσάρων βασικών πυλώνων. Σε αντίθεση με την προηγούμενη στρατηγική (2011–2020), η οποία είχε ως κύριο άξονα την επίλυση του στεγαστικού ζητήματος εντός μιας ολιστικής προσέγγισης, η νέα στρατηγική ενισχύει περαιτέρω τη διάσταση της κοινωνικοπολιτικής και οικονομικής συμμετοχής των Ρομά και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Για την αποτελεσματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης της στρατηγικής, έχει αναπτυχθεί ένα σύστημα δεικτών που αντλεί δεδομένα από πολλαπλές πηγές, αποτυπώνοντας την πρόοδο ανά πυλώνα παρέμβασης.

Η ανάγκη για τη διεξαγωγή αυτής της μελέτης αναδείχθηκε το 2021 κατά τη διαδικασία καταγραφής του πληθυσμού και των περιοχών εγκατάστασης των Ρομά. Η μελέτη ανταποκρίνεται στην ανάγκη σχεδιασμού και υλοποίησης τεκμηριωμένων πολιτικών (evidence-based policies), βασισμένων σε μια συστηματική και μεθοδολογικά έγκυρη αποτύπωση της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των Ρομά και των αναγκών τους σε τοπικό επίπεδο. Παράλληλα, επιδιώκει να ενισχύσει τον σχεδιασμό στοχευμένων και προσαρμοσμένων παρεμβάσεων, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αξιολόγηση της προόδου της Εθνικής Στρατηγικής μέσω της ενίσχυσης του συστήματος δεικτών.

Η έρευνα διεξήχθη σε επιλεγμένες περιοχές της χώρας, βάσει κριτηρίων όπως το μέγεθος του πληθυσμού Ρομά, η τυπολογία των συνθηκών διαβίωσης και τα τοπικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Για την εξασφάλιση εθνικής αντιπροσωπευτικότητας, επιλέχθηκαν περιοχές στις Περιφέρειες Αττικής, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας, Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, όπου εκτιμάται ότι διαμένει περίπου το 80% του συνολικού πληθυσμού των Ρομά.

Η θεματική κάλυψη της έρευνας περιλαμβάνει τη στέγαση, την εκπαίδευση, την απασχόληση, τις συνθήκες διαβίωσης, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή και τις διακρίσεις. Ειδικότερα, εξετάζονται το επίπεδο εισοδήματος, το μορφωτικό υπόβαθρο, η χρήση των υπηρεσιών υγείας, οι εμπειρίες αποκλεισμού και η ενεργή συμμετοχή στα κοινά.

Τα αποτελέσματα της μελέτης δύναται να αξιοποιηθούν από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, αρμόδιο όργανο για τον συντονισμό και την παρακολούθηση της ΕΣΚΕ Ρομά, καθώς και από όλους τους εμπλεκόμενους θεσμικούς φορείς – Υπουργεία, Περιφέρειες και Δήμους – για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση στοχευμένων δράσεων και έργων που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των κοινοτήτων.

Η μελέτη υλοποιείται στο πλαίσιο του έργου National Platform "For Roma with Roma" 2023–2025 (RomaPlatformEL) για τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, που λειτουργεί ως Εθνικό Σημείο Επαφής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους Ρομά. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV-2022-NRCP).

2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ

Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην καταγραφή των κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών των κοινοτήτων Ρομά, όπως εκφράζονται από τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στους καταυλισμούς Τύπου Ι και ΙΙ, όπου καταγράφονται τα σοβαρότερα προβλήματα, ενώ στο δείγμα περιλαμβάνονται επίσης περιοχές Τύπου ΙΙΙ και διάσπαρτα καταλύματα. Η ένταξη αυτών κρίνεται απαραίτητη, καθώς δυσκολίες καταγράφονται και σε κοινότητες που, τυπικά, θεωρούνται ενσωματωμένες στον κοινωνικό ιστό.

Σκοπός της μελέτης είναι η συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων που θα ενισχύσουν το σύστημα δεικτών της Εθνικής Στρατηγικής, ειδικότερα σε ό,τι αφορά τους τομείς της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της στέγασης, της υγείας και της κοινωνικής ένταξης.

Ενδεικτικά, αναφέρονται παρακάτω οι δείκτες για τους οποίους δεν είναι εφικτή η συλλογή δεδομένων από άλλες πηγές.

- ✓ Ποσοστό Ρομά που ζουν σε κίνδυνο ακραίας φτώχειας
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ζουν σε σοβαρή υλική στέρηση/ κίνδυνο φτώχειας.
- ✓ Ποσοστό παιδιών Ρομά που ζουν σε κίνδυνο ακραίας φτώχειας
- ✓ Ποσοστό παιδιών Ρομά που ζουν σε σοβαρή υλική στέρηση/ κίνδυνο φτώχειας
- ✓ Ποσοστό Ρομά που διαβιούν σε νοικοκυριό χωρίς υπολογιστή
- ✓ Ποσοστό Ρομά που διαβιούν σε νοικοκυριό χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο

Εκπαίδευση

- ✓ Πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, μέλη νοικοκυριών, 18-24 (%)
- ✓ Πλήθος Ρομά που φοιτούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
- ✓ Άτομα Ρομά που ένωσαν διακρίσεις εξαιτίας της Ρομά καταγωγής τους τα τελευταία 5 χρόνια, όταν ήρθαν σε επαφή με το σχολείο (ως γονέας ή μαθητής), ερωτηθέντες, 16+ (%)
- ✓ Πλήθος παιδιών Ρομά που παρακολουθούν την προσχολική εκπαίδευση

Απασχόληση

- ✓ Άτομα ηλικίας 20-64 ετών που δήλωσαν ως κύρια δραστηριότητα ως «αμειβόμενη εργασία» (συμπεριλαμβανομένης της πλήρους απασχόλησης, της μερικής απασχόλησης, των ειδικών θέσεων εργασίας, της αυτοαπασχόλησης και της περιστασιακής εργασίας ή εργασίας τις τελευταίες 4 εβδομάδες) (%)
- ✓ Χάσμα απασχόλησης μεταξύ φύλων: διαφορά στο ποσοστό αμειβόμενης εργασίας μεταξύ γυναικών και ανδρών ηλικίας 20-64 ετών (%)
- ✓ Πλήθος θέσεων Ρομά για την απασχόληση και τη διαμεσολάβηση σε Δήμους με μεγάλο ποσοστό Ρομά στον πληθυσμό ή σε άλλες δημόσιες υπηρεσίες.
- ✓ Πλήθος Ρομά που εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες, σε προγράμματα που προσφέρονται από κρατικές δομές
- ✓ Κύριες μορφές απασχόλησης των Ρομά (ποσοστό ανά κατηγορία)
- ✓ Ποσοστά Ρομά που απασχολούνται σε άτυπες μορφές απασχόλησης
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ένιωσαν διακρίσεις εξαιτίας της Ρομικής καταγωγής ψάχνοντας εργασία, ερωτηθέντες, 16+ (%)

Υγεία

- ✓ Άτομα με περιορισμένη πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες (%)
- ✓ Ποσοστό Ρομά που αξιολογούν την υγεία τους γενικά ως «Πολύ καλή» ή «Καλή», ερωτηθέντες, 16+ (%)
- ✓ Ποσοστό Ρομά με ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ερωτηθέντες, 16+ (%)
- ✓ Διαφορά στο προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση (γενικός πληθυσμός έναντι Ρομά) (έτη)> συνδυασμός με στοιχεία καταγραφής 2024

Κοινωνική Φροντίδα

- ✓ Πλήθος Ρομά με πρόσβαση σε υπηρεσίες πολιτισμού, τουρισμού και αναψυχής
- ✓ Πλήθος ευάλωτων Ρομά με πρόσβαση σε υπηρεσίες ένταξης και φροντίδας
- ✓ Πλήθος παιδιών Ρομά που συμμετέχουν στην προσχολική αγωγή, δημιουργική απασχόληση και φροντίδα
- ✓ Άτομα με περιορισμένη πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες (%)

Στέγαση

- ✓ Άτομα που ζουν σε στέρηση στέγασης (ζουν σε ένα διαμέρισμα που είναι πολύ σκοτεινό ή που έχει διαρροή στέγης/υγρούς τοίχους και/ή δάπεδα, χωρίς μπανιέρα/ντους, χωρίς εσωτερική τουαλέτα) (%)
- ✓ Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά που δεν έχουν τον ελάχιστο αριθμό δωματίων (%)
- ✓ Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά χωρίς νερό βρύσης στο εσωτερικό της κατοικίας (%)
- ✓ Μέσος αριθμός δωματίων ανά άτομο στο νοικοκυριό (χωρίς την κουζίνα)
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ζουν σε νοικοκυριά που δεν έχουν ούτε τουαλέτα, ούτε ντους, ούτε μπάνιο εντός της κατοικίας, μέλη νοικοκυριών (%)
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ζουν σε νοικοκυριά με παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, μέλη νοικοκυριού (%)
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ζουν σε επικίνδυνες περιβαλλοντικές συνθήκες διαβίωσης που σχετίζονται με κινδύνους για την υγεία (ρύπανση, βρωμιά ή άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα στην περιοχή, όπως: καπνός, σκόνη, δυσάρεστες οσμές ή μολυσμένο νερό, τοξικά λύματα) ή σε περιβαλλοντικά επικίνδυνες περιοχές (π.χ. χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, εγκαταλελειμμένοι, βιομηχανικοί χώροι, ορυχεία κ.λπ.) Ποσοστό Ρομά που ζουν σε περιοχές που είναι επιρρεπείς σε φυσικές καταστροφές (π.χ. πλημμύρες κλπ.).
- ✓ Άτομα που αισθάνθηκαν διακρίσεις (σε οποιονδήποτε τομέα) τους τελευταίους 12 μήνες, επειδή είναι Ρομά και που ανέφεραν το τελευταίο περιστατικό διάκρισης (%).
- ✓ Άτομα που αισθάνθηκαν διακρίσεις επειδή είναι Ρομά σε οποιονδήποτε τομέα, τους τελευταίους 12 μήνες (%).
- ✓ Ποσοστό Ρομά που ένιωσαν διακρίσεις εξαιτίας της Ρομικής καταγωγής τους τα τελευταία 5 χρόνια, όταν έψαχναν για σπίτι/κατοικία διαμονής, ερωτηθέντες, 16+ (%).

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Στάδια υλοποίησης της κοινωνικής έρευνας

Η έρευνα υλοποιήθηκε σε επτά επιμέρους στάδια, όπως αναλυτικά παρουσιάζονται παρακάτω:

1. Διεξαγωγή βιβλιογραφικής ανασκόπησης και έρευνας γραφείου με στόχο τη διερεύνηση σχετικών εκθέσεων και μελετών
2. Ανάπτυξη των μεθοδολογικών εργαλείων
3. Ανάπτυξη συνεργασίας με διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες Ρομά για την διεξαγωγή επιτόπιων επισκέψεων με στόχο τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.
4. Συλλογή των δεδομένων
5. Επεξεργασία των συλλεχθέντων δεδομένων
6. Ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων
7. Παρουσίαση των τελικών αποτελεσμάτων/δημοσιότητα.

Ειδικότερα, για τη συλλογή στοιχείων που να παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες αρχικά διεξήχθει έρευνα γραφείου (desk research) με στόχο την ανασκόπηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας και κατόπιν ακολούθησε ο σχεδιασμός ποσοτικής έρευνας, με ημι-δομημένο ερωτηματολόγιο αξιοποιώντας τα μεθοδολογικά εργαλεία και τις μεταβλητές της έρευνας εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης (EU SILC) καθώς και της έρευνας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA).

3.2 Έρευνα γραφείου

Η έρευνα γραφείου (desk research) πραγματοποιήθηκε μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης, με στόχο να διερευνηθούν οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την κοινωνική ένταξη των Ρομά, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ζητήματα ισότητας των φύλων, ισότιμης συμμετοχής στην κοινωνικοπολιτική ζωή και ενδυνάμωσης των νέων. Ταυτόχρονα, στόχο της βιβλιογραφικής επισκόπησης αποτέλεσαν και η διερεύνηση καλών πρακτικών κοινωνικής ένταξης, η ενίσχυση του ρόλου των γυναικών και η ισότιμη συμμετοχή των Ρομά στην κοινωνική ζωή.

Πηγές της έρευνας αποτέλεσαν η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, κυρίως ελληνικών πανεπιστημίων, τα δημοσιευμένα βιβλία και διατριβές, οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι περιλήψεις των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων κοινωνικής

ένταξης των Ρομά, τα πρακτικά σχετικών εκπαιδεύσεων, σεμιναρίων και συνεδρίων και υπάρχουσες πρακτικές κοινωνικής ένταξης.

Η αναζήτηση των πηγών έγινε με τρεις τρόπους:

α) αναζήτηση στο διαδίκτυο με επιλογή λέξεων-κλειδιά και συνδυασμού λέξεων στα ελληνικά και στα αγγλικά, όπως: κοινωνική ένταξη και Ρομά, Ενσωμάτωση, Ένταξη και Ρομά, Ρομά, γυναίκες Ρομά, Ενσωμάτωση και Ρομά, νέοι Ρομά κ.ά.

β) βάσεις διεθνών δημοσιεύσεων, όπως το FRA - European Union Agency for Fundamental Rights και η UNICEF - United Nations International Children's Emergency Fund, το Συμβούλιο της Ευρώπης, τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ.ά.

γ) στοχευμένη αναζήτηση στο διαδικτυακό τόπο φορέων της Κεντρικής, Περιφερειακής Διοίκησης, όπως του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, την Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού, Αθλητισμού, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, πανεπιστημιακούς και ακαδημαϊκούς φορείς, όπως το ΕΚΠΑ, τμήμα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, το Κέντρο Ερευνών Θεμάτων Ισότητας των Φύλων (ΚΕΘΙ), Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) κ.ά.), αλλά και φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας γραφείου αξιοποιήθηκαν για το σχεδιασμό της δειγματοληπτικής έρευνας καθώς και την ανάλυση των ευρημάτων, όπως περιγράφονται παρακάτω. Η έρευνα γραφείου διεξήχθη από τον Σεπτέμβριο 2024 έως τον Φεβρουάριο 2025 και κατόπιν ακολούθησε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της ποσοτικής δειγματοληπτικής έρευνας.

3.3 Ποσοτική δειγματοληπτική έρευνα με ημι-δομημένο ερωτηματολόγιο

Η συλλογή δεδομένων διεξήχθη με ατομικές συνεντεύξεις με τη χρήση ψηφιακού ερωτηματολογίου (tablet/κινητό), ώστε να διασφαλιστεί η ακρίβεια και ομοιομορφία των απαντήσεων. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία Ρομά διαμεσολαβητών και διαμεσολαβητριών, μέλη της Ένωσης Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών και Συνεργατών τους, με τη χρήση της ψηφιακής πλατφόρμας «JotForm» που σχεδιάστηκε για το σκοπό αυτό. Τα ερωτηματολόγια υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά στην πλατφόρμα.

Λόγοι επιλογής ατομικών συνεντεύξεων με τη συνεργασία διαμεσολαβητών, μέλη της Ένωσης Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών, από τις τοπικές κοινότητες:

- Πολλοί Ρομά δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στο διαδίκτυο.
- Χαμηλά ποσοστά αναγνωστικής ικανότητας.
- Ενίσχυση εμπιστοσύνης και συνεπώς ακρίβειας των απαντήσεων.
- Περιορισμένος χρόνος για τη διεξαγωγή της έρευνας

Χρονική διάρκεια συνέντευξης: ~30-40 λεπτά.

3.4 Δειγματοληψία

Πληθυσμός-Στόχος

Ο πληθυσμός-στόχος της έρευνας είναι οι ενήλικες Ρομά (18+ ετών) που κατοικούν στις περιφέρειες με υψηλές συγκεντρώσεις οικισμών Ρομά. Η επιλογή των νοικοκυριών του δείγματος σε κάθε συγκεκριμένη περιοχή πραγματοποιήθηκε αξιοποιώντας τα στοιχεία της καταγραφής του 2021, ώστε να καλύπτει όλους τους τύπους των περιοχών διαβίωσης και διάσπαρτα σπίτια. Το δείγμα καλύπτει ικανοποιητικό αριθμό συμμετεχόντων για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας και των συμπερασμάτων.

Η έρευνα διενεργήθηκε από το τέλος Φεβρουαρίου έως τον Ιούνιο 2025 δηλαδή κατά την περίοδο που δεν συναντώνται συχνές εποχικές μετακινήσεις όπως το καλοκαίρι, οπότε η πλειονότητα των νοικοκυριών θα βρίσκονται στους κύριους χώρους διαμονής τους.

Κριτήρια επιλογής περιοχών που συμμετείχαν στην έρευνα:

- Μέγεθος πληθυσμού των Ρομά, προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκές δείγμα και ποικιλία εμπειριών.
- Τυπολογία των περιοχών διαβίωσης. Η κοινότητα των Ρομά ούτε είναι ομοιογενής ούτε πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοια. Η επιλογή όλων των τύπων διαβίωσης αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον, στο οποίο κάθε νοικοκυριό είναι εγκατεστημένο, επηρεάζει την κοινωνική τάξη, την πρόσβαση σε υπηρεσίες, τις εμπειρίες διάκρισης και την απασχόληση, καθώς και στάσεις και αντιλήψεις.
- Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών κοινοτήτων. Το συγκεκριμένο κριτήριο επιλέχθηκε προκειμένου η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος να ενισχυθεί, μέσω της ποικιλίας τοπικών ιδιαιτεροτήτων.

- Πρόσβαση στις κοινότητες. Η προτίμηση σε περιοχές όπου υπάρχουν δίαυλοι επικοινωνίας δεν διευκολύνουν απλά την διεξαγωγή της έρευνας, αλλά ενισχύουν την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της, την στιγμή που οι συμμετέχοντες είναι πιο πρόθυμοι να εκφραστούν και να μοιραστούν ειλικρινώς τις εμπειρίες τους.

Ειδικότερα, και με στόχο να υπάρχει αντιπροσωπευτικότητα σε εθνικό επίπεδο η μελέτη εστιάζει σε συγκεκριμένες περιοχές των Περιφερειών:

- Αττικής
- Στερεάς Ελλάδας
- Θεσσαλίας
- Κεντρική Μακεδονίας
- Δυτική Ελλάδα
- Ανατολική Μακεδονία-Θράκη

Οι παραπάνω περιφέρειες επιλέχθηκαν καθώς καλύπτουν το 80% του πληθυσμού των Ρομά της χώρας.

2.2 Μέθοδος δειγματοληψίας

Αξιοποιήθηκαν δύο μέθοδοι:

«Δειγματοληψία κατά Συστάδες» (ΔκΣ) (cluster)

- Χωρισμός των Ρομά σε περιοχές ανά τυπολογία και αριθμό νοικοκυριών.
- Επιλογή δειγμάτων από τι επιλεγμένες περιφέρειες
- Εξασφάλιση γεωγραφικής αντιπροσωπευτικότητας.

Κατόπιν εφαρμόστηκε η μέθοδος της «Χιονοστιβάδας» (Snowball Sampling)

- Χρήση αρχικών επαφών (key informants) σε κάθε κοινότητα.
- Διάδοση της έρευνας μέσω συστάσεων.
- Πολύτιμη μέθοδος για κλειστές ή απομονωμένες κοινότητες.

Δειγματοληψία κατά Συστάδες

Για την επιλογή του δείγματος εφαρμόστηκε αρχικά η «Δειγματοληψία κατά Συστάδες» (ΔκΣ) (clusters). Η συγκεκριμένη μέθοδος δειγματοληψίας επιλέχθηκε ως η πλέον κατάλληλη καθώς δεν υπάρχει άμεση πρόσβαση στα ερωτώμενα άτομα αλλά ορίζοντας κάθε περιοχή εγκατάστασης ανά τύπο I, II, III (καταυλισμό, οικισμός, γειτονιά) και διάσπαρτα, ως μια

διακριτή «συστάδα» όπου αυτά εντάσσονται τα ερωτώμενα άτομα δύναται να προσεγγίσουμε τον πληθυσμό με ένα αξιόπιστο δείγμα.

Ειδικότερα, η δειγματοληψία κατά συστάδες περιλαμβάνει την κατανομή του πληθυσμού σε συστάδες ή ομάδες (clusters), οι οποίες είναι όσο το δυνατό πιο ομοιόμορφες μεταξύ τους ως προς το χαρακτηριστικό που μελετάμε. Στη συνέχεια επιλέχθηκε ένα τυχαίο δείγμα από αυτές τις συστάδες ενώ όλα τα μέλη των επιλεγμένων συστάδων περιλαμβάνονται στο δείγμα.

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας επιλέξαμε το αντιπροσωπευτικό δείγμα με βάση τον καταγεγραμμένο αριθμό οικογενειών - νοικοκυριών Ρομά στις περιοχές εγκατάστασης ανά τύπο εγκατάστασης και μόνο στις περιφέρειες με τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις Ρομά (Αττική, Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Ελλάδα και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη), όπως έχουν καταγραφεί στην καταγραφή του πληθυσμού και των οικισμών Ρομά το 2021. Πιο συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την καταγραφή πληθυσμού και οικισμών Ρομά έτους 2021, στις επιλεγμένες περιφέρειες έχουν καταγραφεί συνολικά 22.009 οικογένειες- νοικοκυριά Ρομά, ως εξής:

- Περιφέρεια Αττικής (29.360 άτομα /νοικοκυριά 7.036)
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (7.154 άτομα/1.737 νοικοκυριά)
- Περιφέρεια Θεσσαλίας (16.553 άτομα/ 2.823 νοικοκυριά)
- Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (14.225 άτομα/3.240 νοικοκυριά)
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (15.080 άτομα/2.613 νοικοκυριά)
- Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (20.129 άτομα/4.560 νοικοκυριά)

Παράγοντες καθορισμού απαιτούμενου μέγεθους δείγματος:

- Το επίπεδο εμπιστοσύνης που απαιτείται σχετικά με την πραγματική τιμή ενός μέσου όρου ή μιας αναλογίας. Σε αυτή την περίπτωση, επιλέχθηκε επίπεδο εμπιστοσύνης «90%» (που σημαίνει ότι υπάρχει 90% πιθανότητα η πραγματική μέση τιμή ή αναλογία του πληθυσμού βρίσκεται εντός ενός έγκυρου διαστήματος εμπιστοσύνης 90%, και αυτό αντιστοιχεί σε έλεγχο σημαντικότητας στο επίπεδο 10% ($p < 0.10$)).
- Ο βαθμός ακρίβειας που απαιτείται (διάστημα εμπιστοσύνης). Επιτρέπει ένα περιθώριο σφάλματος $\pm 5\%$, καθώς εξασφαλίζει ότι η μέτρηση που προκύπτει από

το δείγμα δεν αποκλίνει περισσότερο από $\pm 5\%$ από την πραγματική τιμή του πληθυσμού.

- Η τυπική απόκλιση ορίστηκε στο 0.5 (50%). Η τυπική απόκλιση ($p=0.5$) αντιπροσωπεύει τη μέγιστη δυνατή μεταβλητότητα (πόση μεταβλητότητα αναμένουμε στις απαντήσεις, επιτρέποντας έναν συντηρητικό και ασφαλή υπολογισμό).

Τυπική φόρμουλα μεγέθους δείγματος :

$$\text{Μέγεθος του δείγματος} = \frac{[z^2 \cdot p(1-p)]}{e^2} \cdot \frac{1}{1 + \frac{[z^2 \cdot p(1-p)]}{e^2} \cdot N}$$

Όπου:

- N = μέγεθος πληθυσμού
- z = z-score
- e = περιθώριο σφάλματος
- p = τυπική απόκλιση

Με βάση τον παρεχόμενο τύπο και τα δεδομένα, ο υπολογισμός για το μέγεθος του δείγματος έχει ως εξής:

Δεδομένα:

- $N=22,009$ οικογένειες/νοικοκυριά (μέγεθος πληθυσμού)
- $z=1.645$ (για επίπεδο εμπιστοσύνης 90%)
- $e=0.05$ (περιθώριο σφάλματος)
- $p=0.5$ (τυπική απόκλιση)

Ο τύπος για τον υπολογισμό του δείγματος για **άπειρο πληθυσμό** είναι:

$$\text{Μέγεθος Δείγματος (Άπειρος Πληθυσμός)} = \frac{z^2 \cdot p(1-p)}{e^2}$$

Υπολογίστηκε:

$$z^2 = 1.645^2 = 2.706025$$

$$p(1-p) = 0.5 \cdot 0.5 = 0.25$$

$$e^2 = 0.05^2 = 0.0025$$

$$\text{Μέγεθος Δείγματος (Άπειρος Πληθυσμός)} = \frac{2.706025 \cdot 0.25}{0.0025} = \frac{0.67650625}{0.0025} = 270.60$$

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Συνεπώς, βάσει των ανωτέρω υπολογισμών το μέγεθος δείγματος ορίστηκε με στρογγυλοποίηση προς τα πάνω στις 271 οικογένειες νοικοκυριά.

Στη συνέχεια και με βάση τη συνολική τιμή των οικογενειών - νοικοκυριών (N=22.009), υπολογίστηκε η κατανομή του δείγματος (n=271) στις επιμέρους περιφέρειες ως εξής:

$$\text{Αναλογία για κάθε περιφέρεια} = \frac{\text{Συνολικός αριθμός νοικοκυριών της περιφέρειας} \times 271}{\text{Συνολικά νοικοκυριά 22.009}}$$

Οι τιμές στρογγυλοποιούνται στον πλησιέστερο ακέραιο και η κατανομή του δείγματος ανά περιφέρεια διαμορφώθηκε ως εξής:

Τελική Κατανομή αριθμού οικογενειών – νοικοκυριών ανά περιφέρεια :

Περιφέρεια Αττικής: 87

Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας: 21

Περιφέρεια Θεσσαλίας: 35

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας: 40

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας: 32

Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης: 56

Τέλος, για αυξημένη αξιοπιστία, εφαρμόστηκε διόρθωση μη αποκρίσεων (non-response correction), προβλέποντας αρχικά 10-15% επιπλέον συνεντεύξεις.

Κριτήρια Συμμετοχής

Στην έρευνα συμπεριλήφθησαν άτομα:

- Ηλικίας 18 ετών και άνω.
- Ρομά που κατοικούν μόνιμα στην Ελλάδα.
- Πρόθυμοι να συμμετάσχουν στη συνέντευξη.

Δεν συμπεριληφθήκαν:

- Άτομα κάτω των 18 ετών.
- Άτομα που αρνήθηκαν τη συμμετοχή ή δεν είναι σε θέση να απαντήσουν.

3.5 Δεοντολογικά Ζητήματα

- Ενημερωμένη συγκατάθεση
- Ανώνυμη και εμπιστευτική συλλογή δεδομένων.

- Δυνατότητα απόσυρσης ανά πάσα στιγμή.

3.6 Μεθοδολογικά εργαλεία

Το ψηφιακό ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από ένα εισαγωγικό μέρος και δυο (2) βασικές ενότητες.

Το εισαγωγικό μέρος αφορούσε θέματα ενημέρωσης για το σκοπό της έρευνας, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και θέματα εμπιστευτικότητας, ανωνυμίας και συγκατάθεσης /συναίνεσης συμμετοχής. Στο στάδιο αυτό οι ερωτώμενοι ενημερώθηκαν ότι οι πληροφορίες είναι απόλυτα εμπιστευτικές και ανώνυμες σύμφωνα με Προστασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και ότι η έρευνα πραγματοποιείται αποκλειστικά για επιστημονικούς σκοπούς και τεκμηρίωση και τηρείται η ανωνυμία και η εμπιστευτικότητα (τα δεδομένα συγκεντρώνονται και καταρτίζονται σε πίνακες που καταγράφουν τα σύνολα και τους μέσους όρους των επιμέρους ερωτήσεων ανάλογα με τα διάφορα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους).

Η **Ενότητα 1** περιελάμβανε ερωτήσεις που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης του νοικοκυριού και συμπληρώθηκε μια μόνο φορά από τον **υπεύθυνο του νοικοκυριού** (τον αρχηγό της οικογένειας) ή στην περίπτωση που ήταν απών απαντήθηκε από την σύζυγο ή άλλο ενήλικο μέλος (άνω των 18 ετών) για το σύνολο των μελών του νοικοκυριού.

Η **Ενότητα 2** αφορούσε **κάθε μέλος ατομικά** και απαντήθηκε από όλα τα μέλη του νοικοκυριού που βρίσκονται στο κατάλυμα κατά την επίσκεψη του συνεντευκτή, κατόπιν της ολοκλήρωσης της ενότητας 1 από τον υπεύθυνο του νοικοκυριού.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι βασικοί ορισμοί που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας, οι οποίοι για λόγους συγκρισιμότητας των αποτελεσμάτων με άλλες σχετικές έρευνες βασίζονται στην μεθοδολογία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)¹.

3.7 Διεξαγωγή της έρευνας

Η επιλογή των νοικοκυριών του δείγματος σε κάθε συγκεκριμένη περιοχή πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με διαμεσολαβητές Ρομά βάσει της υφιστάμενης καταγραφής και της πρόσβασης σε αυτές ώστε να καλύπτει όλους τους τύπους περιοχών

¹ Οι Βασικοί Ορισμοί που χρησιμοποιήθηκαν, βάσει ερευνών της ΕΛΣΤΑΤ, παρουσιάζονται στο Παράρτημα 3

διαβίωσης και όλους τους τύπους καταλυμάτων (σπίτια, λυόμενα, πρόχειρες κατασκευές κλπ.).

Όπως αναλυτικά αναφέρθηκε παραπάνω η έρευνα έχει ως μονάδα αναφοράς το νοικοκυριό, όπως ορίζεται από την ΕΛΣΤΑΤ². Επιπλέον σε κάθε νοικοκυριό τα μέλη που ήταν παρόντα συμμετείχαν στην έρευνα απαντώντας τις ερωτήσεις της δεύτερης ενότητας, προσφέροντας ακόμη μεγαλύτερο δείγμα και μειώνοντας σημαντικά το περιθώριο σφάλματος. Το δείγμα κάλυψε ικανοποιητικό αριθμό νοικοκυριών για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας και των συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα, βάσει της δειγματοληψίας που εφαρμόστηκε και της πρόσβασης στις περιοχές διαβίωσης των διαμεσολαβητών και της Ένωσης Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών, συνολικά συμπληρώθηκαν 564 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων τα 288 σε επίπεδο νοικοκυριού.

Τα συλλεχθέντα στοιχεία είναι στατιστικά επαρκή για εξαγωγή γενικευμένων συμπερασμάτων για τον πληθυσμό Ρομά, τόσο σε επίπεδο νοικοκυριού όσο και σε επίπεδο μελών νοικοκυριού. Ειδικότερα, καθώς το τελικό δείγμα περιλαμβάνει 564 μέλη νοικοκυριών επί συνόλου 117.495 κατοίκων, το περιθώριο σφάλματος για το δείγμα υπολογίστηκε σε $\pm 4.11\%$ με επίπεδο εμπιστοσύνης 95%, γεγονός που το καθιστά επαρκές και αντιπροσωπευτικό για τη διεξαγωγή γενικεύσεων στον πληθυσμό στόχο. Επιπλέον, σε επίπεδο νοικοκυριών, το δείγμα αποτελείται από 288 οικογένειες Ρομά επί συνόλου 22.009. Το περιθώριο σφάλματος ανέρχεται σε $\pm 5.73\%$ με επίπεδο εμπιστοσύνης 95%, καθιστώντας το δείγμα επαρκές για τη διεξαγωγή συγκρίσεων και εξαγωγή γενικευμένων συμπερασμάτων.

Η έρευνα διενεργήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2025 δηλαδή κατά την περίοδο που δεν συναντώνται συχνές εποχικές μετακινήσεις όπως το καλοκαίρι, οπότε η πλειονότητα των νοικοκυριών βρίσκονταν στους κύριους χώρους διαμονής τους. Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα και τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας.

² «Ως νοικοκυριό ορίζεται είτε ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία και εξασφαλίζουν από κοινό προϋπολογισμό τη διατροφή τους και άλλα είδη, που είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή τους. Τα μέλη του νοικοκυριού συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων». (βλ. παράρτημα 3).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

4.1 Εισαγωγή

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της δειγματοληπτικής έρευνας αποτύπωσης της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των Ρομά στις επιλεγμένες περιφέρειες της χώρας. Η έρευνα σχεδιάστηκε ώστε να αποδώσει μια αντιπροσωπευτική εικόνα των συνθηκών διαβίωσης, των δημογραφικών χαρακτηριστικών, αλλά και των κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά και τα μέλη τους.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω δομημένων ερωτηματολογίων, τα οποία διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: (α) ερωτηματολόγια νοικοκυριού, που καταγράφουν στοιχεία για το σύνολο της οικιακής μονάδας, και (β) ερωτηματολόγια που απευθύνονται σε κάθε ενήλικο μέλος του νοικοκυριού ξεχωριστά και αφορούν την απασχόληση, την εκπαίδευση, την υγεία και τη πολιτική συμμετοχή. Η πρώτη κατηγορία ερωτηματολογίων συμπληρώνεται από τον/την υπεύθυνο/-η νοικοκυριού, ενώ η δεύτερη από κάθε ενήλικο μέλος του..

Συνολικά συγκεντρώθηκαν 564 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων 288 αφορούν νοικοκυριά και 276 επιπρόσθετα μέλη. Το αρχικό δείγμα περιλάμβανε 271 μονάδες, κατανεμημένες σε έξι Περιφέρειες: Αττική, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία, Κεντρική Μακεδονία και Στερεά Ελλάδα. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση ερωτηματολογίων καταγράφηκε στην Περιφέρεια Αττικής, ενώ η χαμηλότερη στη Στερεά Ελλάδα.

Τα στοιχεία που προέκυψαν αποτελούν πολύτιμο εργαλείο για την κατανόηση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων ανά περιφέρεια και θα συμβάλουν στη διαμόρφωση στοχευμένων πολιτικών κοινωνικής ενσωμάτωσης και υποστήριξης.

4.2 Κατανομή δείγματος

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τη συνολική εικόνα του δείγματος που συλλέχθηκε στο πλαίσιο της δειγματοληπτικής έρευνας αποτύπωσης της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, κατανεμημένη ανά περιφέρεια και τύπο ερωτηματολογίου. Για κάθε περιφέρεια καταγράφεται ο συνολικός αριθμός ερωτηματολογίων, ο αριθμός των ερωτηματολογίων που αφορούν το νοικοκυριό, καθώς και εκείνων που συμπληρώθηκαν

από επιπρόσθετα μέλη. Επιπλέον, παρατίθεται το αρχικό δείγμα, δηλαδή ο αριθμός των μονάδων (νοικοκυριών) που αποτέλεσαν το σημείο εκκίνησης της έρευνας σε κάθε περιοχή.

Πίνακας: Συνολικός αριθμός δείγματος ανά Περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΑ ΜΕΛΗ	ΑΡΧΙΚΟ ΔΕΙΓΜΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ	195	100	95	87
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	83	56	27	56
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	77	35	42	32
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	69	36	33	35
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	95	40	55	40
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	45	21	24	21
ΣΥΝΟΛΟ	564	288	276	271

Η κατανομή των ερωτηματολογίων αποτυπώνει γεωγραφικές διαφοροποιήσεις τόσο ως προς τον πληθυσμιακό μέγεθος, όσο και ως προς τη συμμετοχή. Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων, με 195 συνολικά ερωτηματολόγια και 87 μονάδες αρχικού δείγματος, υποδηλώνοντας αυξημένη ερευνητική κάλυψη σε αυτή την περιοχή. Αντίθετα, η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζει το μικρότερο αριθμό ερωτηματολογίων (45), κάτι που αντανακλά την μικρότερη πληθυσμιακή συγκέντρωση αλλά και τις δυσκολίες πρόσβασης.

Η ποσοτική κατανομή του δείγματος ανά τύπο περιοχής επιτρέπει την εξαγωγή συγκριτικών συμπερασμάτων μεταξύ Περιφερειών, γεγονός κρίσιμο για τον εντοπισμό χωρικών ανισοτήτων και την ανάπτυξη στοχευμένων πολιτικών κοινωνικής υποστήριξης.

Ο παρακάτω πίνακας και το γράφημα παρουσιάζουν την κατανομή του συνολικού δείγματος των 564 ερωτηματολογίων σύμφωνα με τον τύπο της περιοχής διαβίωσης, προσφέροντας μια πρώτη εικόνα των συνθηκών διαβίωσης των πληθυσμών που συμμετείχαν στην έρευνα.

Πίνακας: Δείγμα ανά Τύπο Περιοχής Διαβίωσης

Τύπος περιοχής διαβίωσης	Αριθμός ερωτηματολογίων	%
Τύπου I	107	19%
Τύπου II	142	25%
Τύπου III	119	21%
Διάσπαρτα (πρόχειρες κατασκευές όχι περισσότερες από 20)	44	8%
Διάσπαρτα (σπίτια/διαμερίσματα)	152	27%
ΣΥΝΟΛΟ	564	100%

Η κατανομή αυτή επιτρέπει την ανάλυση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης όχι μόνο με γεωγραφικά, αλλά και με χωρικά-οικιστικά κριτήρια, αποκαλύπτοντας κρίσιμες διαφοροποιήσεις που σχετίζονται με τις συνθήκες κατοικίας, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και τις προοπτικές ένταξης.

Ο πίνακας παρουσιάζει την αναλυτική κατανομή των 564 ερωτηματολογίων της έρευνας σύμφωνα με τον τύπο της περιοχής διαβίωσης και διακρίνοντας τα ερωτηματολόγια σε δύο βασικές κατηγορίες:

- εκείνα που αφορούν το νοικοκυριό στο σύνολό του, και
- εκείνα που συμπληρώθηκαν από επιπρόσθετα μέλη (δηλαδή άτομα εντός του ίδιου νοικοκυριού) καθώς και του βασικού πληροφορητή.

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΑ ΜΕΛΗ
ΤΥΠΟΥ I	107	55	52
ΤΥΠΟΥ II	142	73	69
ΤΥΠΟΥ III	119	58	61
Διάσπαρτα (σπίτια/διαμερίσματα)	152	76	76
Διάσπαρτα (πρόχειρες κατασκευές όχι περισσότερες από 20)	44	26	18
ΣΥΝΟΛΟ	564	288	276

Η κατανομή αυτή καταδεικνύει τα εξής:

- Η μεγαλύτερη συγκέντρωση ερωτηματολογίων εντοπίζεται στις περιοχές τύπου II και διάσπαρτες κατοικίες (σπίτια/διαμερίσματα), γεγονός που ενδέχεται να αντανakλά τις δυνατότητες πρόσβασης της ερευνητικής ομάδας.
- Οι περιοχές τύπου III και διάσπαρτες πρόχειρες κατασκευές παρουσιάζουν επίσης σημαντική ερευνητική κάλυψη, προσφέροντας δεδομένα από πληθυσμούς που διαβιούν σε συνθήκες ιδιαίτερης ευαλωτότητας.
- Η αναλογία μεταξύ ερωτηματολογίων νοικοκυριού και επιπρόσθετων μελών παραμένει σχετικά ισορροπημένη σε όλες τις κατηγορίες, κάτι που ενισχύει τη δυνατότητα πολλαπλής ανάλυσης σε επίπεδο ατόμου και μονάδας νοικοκυριού.

Η εν λόγω κατανομή αποτελεί βασικό εργαλείο για την κατανόηση του κοινωνικού και χωρικού πλαισίου της έρευνας, καθώς κάθε τύπος περιοχής σχετίζεται με διαφορετικά επίπεδα πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες, σταθερότητα στέγασης και κοινωνική ένταξη.

Η ανάλυση που ακολουθεί διαρθρώνεται σε δύο κεφάλαια. Αρχικά, αναλύονται τα δεδομένα που συλλέχθηκαν σε επίπεδο νοικοκυριού, με βάση τις απαντήσεις από **288 νοικοκυριά (Κεφάλαιο 5)**. Στη συνέχεια, περιγράφονται τα ευρήματα που προέκυψαν από την ανάλυση των στοιχείων σε **επίπεδο μέλους**, με δείγμα **564 άτομα**, ώστε να αναδειχθούν πιο εξατομικευμένες πτυχές των συνθηκών διαβίωσης και των προσωπικών εμπειριών (Κεφάλαιο 6).

5. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην καταγραφή και αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών των νοικοκυριών Ρομά, με στόχο την κατανόηση του πλαισίου διαβίωσης, των στεγαστικών συνθηκών, της οικογενειακής δομής και της οικονομικής τους κατάστασης. Μέσα από το δείγμα των 288 νοικοκυριών, διερευνώνται καίριες πτυχές που επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα ζωής και την κοινωνική ένταξη των νοικοκυριών.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με τον αριθμό και τη σύνθεση των νοικοκυριών ανά κατάλυμα, τις μορφές οικογένειας και τη δομή της συγκατοίκησης. Εξετάζονται οι στεγαστικές συνθήκες, όπως το ιδιοκτησιακό καθεστώς, ο αριθμός δωματίων, η πρόσβαση σε βασικές υποδομές (τουαλέτα, ηλεκτρικό ρεύμα, φωτισμός) και η περιβαλλοντική ποιότητα της περιοχής εγκατάστασης.

Παράλληλα, αναλύεται η πρόσβαση των νοικοκυριών σε ψηφιακά μέσα και υπηρεσίες (τηλέφωνο, διαδίκτυο, υπολογιστές), καταγράφονται οι εμπειρίες διακριτικής μεταχείρισης κατά την αναζήτηση στέγης, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο επίπεδο διαβίωσης, τις πηγές και τη μεταβολή του εισοδήματος, καθώς και την ικανότητα κάλυψης καθημερινών αναγκών. Τέλος, παρουσιάζονται δεδομένα για την ύπαρξη ατόμων με ανάγκες φροντίδας και την οικογενειακή επιβάρυνση που προκύπτει από την κάλυψη αυτών των αναγκών.

Η ενότητα αυτή προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα των κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων που συνδιαμορφώνουν τις συνθήκες ζωής των νοικοκυριών Ρομά, αποτελώντας θεμέλιο για τον σχεδιασμό στοχευμένων παρεμβάσεων κοινωνικής στήριξης και ένταξης.

5.1 Αριθμός Νοικοκυριών ανά Κατάλυμα

Η κατανομή του αριθμού νοικοκυριών που διαμένουν στο ίδιο κατάλυμα αποτυπώνει την πραγματικότητα της κατοικίας σε ευάλωτους πληθυσμούς, όπως οι Ρομά, και δίνει κρίσιμες ενδείξεις για την ποιότητα στέγασης και τη στεγαστική επισφάλεια.

Αριθμός νοικοκυριών που διαμένουν στο ίδιο κατάλυμα		
	N	%
Ένα (1) νοικοκυριό	473	83,9%
Δύο (2) νοικοκυριά	76	13,5%
Τρία (3) νοικοκυριά	7	1,2%
Τέσσερα (4) νοικοκυριά	4	0,7%
Πέντε (5) νοικοκυριά	4	0,7%
ΣΥΝΟΛΟ	564	100,0%

Σημείωση: ως νοικοκυριό ορίζεται είτε ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία και εξασφαλίζουν από κοινό προϋπολογισμό τη διατροφή τους και άλλα είδη, που είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή τους. Τα μέλη του νοικοκυριού συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων)

Η συντριπτική πλειονότητα (83,9%) των καταλυμάτων φιλοξενεί ένα μόνο νοικοκυριό. Ωστόσο, το 16,1% των καταλυμάτων (91 περιπτώσεις) φιλοξενούν δύο ή περισσότερα νοικοκυριά, γεγονός που αποτελεί ένδειξη στεγαστικής συμφόρησης και πιθανών οικονομικών και στεγαστικών περιορισμών. Ιδιαίτερα, 15 καταλύματα (2,6%) φιλοξενούν τρεις ή περισσότερες οικογένειες, γεγονός που καθιστά πιθανή την ύπαρξη πολυμελών συγκατοικήσεων σε περιορισμένους χώρους, με προκλήσεις στην υγιεινή, την ιδιωτικότητα και την ποιότητα ζωής.

Η συγκατοίκηση πολλών νοικοκυριών σε ένα κατάλυμα σχετίζεται άμεσα με την έλλειψη επαρκών κατοικιών σε καταυλισμούς, την οικονομική αδυναμία ενοικίασης/αγοράς κατοικίας, τον αποκλεισμό από προγράμματα στέγασης και την περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υποδομές (ύδρευση, αποχέτευση).

5.2 Είδος οικογένειας

Η ερώτηση που τέθηκε στην έρευνα αφορά τον τύπο της οικογένειας, και τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της οικογενειακής οργάνωσης. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι η οικογενειακή δομή στις κοινότητες Ρομά διαφέρει από αυτή της ευρύτερης κοινωνίας.

Οι μεγάλες και **διευρυμένες** οικογένειες, που περιλαμβάνει συγγενείς πέρα από τους γονείς και τα παιδιά, είναι συνηθισμένο φαινόμενο στις κοινότητες Ρομά, ενώ οι μικρές οικογένειες είναι λιγότερο συχνές, κάτι που δείχνει ότι οι παραδοσιακές αξίες συνεχίζουν να παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικογενειακή ζωή των Ρομά, οι οποίοι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στους οικογενειακούς δεσμούς και την υποστήριξη μεταξύ των μελών.

Πιο αναλυτικά, οι **τρίτεκνες οικογένειες (29%) και οι πολύτεκνες οικογένειες (27%)** αποτελούν την πλειοψηφία της έρευνας. Επιπλέον, μεγάλος αριθμός των νοικοκυριών διαμένουν σε **διευρυμένες (21%)** οικογένειες. Στις διευρυμένες οικογένειες διαπιστώθηκε ότι συμμετέχουν και άλλοι συγγενείς όπως παππούδες, γιαγιάδες και θείοι, και νέα ζευγάρια που μένουν με τους γονείς ενός εκ των δυο συζύγων, καθιστώντας την διευρυμένη οικογένεια είναι μια άλλη συνηθισμένη μορφή όπου η οικογενειακή δομή δεν περιορίζεται μόνο στη σύζυγο και τα παιδιά, αλλά περιλαμβάνει και ευρύτερους συγγενείς.

Η **οικογένεια με δύο παιδιά (12%) ή ένα παιδί (5%)** φαίνεται λιγότερο συχνή στους Ρομά, σε σχέση με τα παραδοσιακά ελληνικά πρότυπα. Αν και αρκετά ζευγάρια Ρομά επιλέγουν να έχουν δύο παιδιά, αυτό συχνά δεν είναι το πιο συνηθισμένο οικογενειακό σχήμα. Οι **μονογονεϊκές οικογένειες (7%)**, αν και λιγότερο κοινές, εμφανίζονται και στις κοινότητες Ρομά, συνήθως λόγω κοινωνικών ή οικονομικών δυσκολιών, όπως διαζύγια ή άλλες καταστάσεις που επηρεάζουν την οικογενειακή συνοχή. Η πρόθεση να έχουν περισσότερα παιδιά είναι ενσωματωμένη στις παραδοσιακές τους αξίες, όπου τα παιδιά θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά για την οικογενειακή συνέχεια.

5.3 Οικογενειακή δομή

Η οικογενειακή δομή στις κοινότητες Ρομά αποδεικνύει μια ισχυρή προτίμηση για μεγαλύτερες οικογένειες. Τα περισσότερα νοικοκυριά περιλαμβάνουν 3-5 μέλη (47,9%), 6-8 μέλη (23,3%) ή πάνω από 8 μέλη (2,7%). Η τάση για μεγαλύτερα νοικοκυριά επιβεβαιώνει τη συχνή παρουσία πολυμελών οικογενειακών σχημάτων, που μπορεί να περιλαμβάνει ευρύτερες οικογενειακές δομές (παππούδες, θείοι, ξαδέρφια) και αναδεικνύει τη σημασία των ισχυρών οικογενειακών δεσμών οι οποίοι θεωρούν την οικογένεια ως κεντρικό πυλώνα της κοινωνικής τους ζωής. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι αν και περίπου 1 στα 4 νοικοκυριά (26%) αποτελούνται από 1-3 μέλη, αυτό δεν καταδεικνύει απαραίτητα κάποια αλλαγή στον τρόπο αντίληψης της οικογένειας ή της δόμησης της, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελούν μονογονεϊκές οικογένειες, ηλικιωμένα ζευγάρια, νέα σε ηλικία ζευγάρια –που πιθανό είναι να σκοπεύουν να κάνουν παιδιά- και σε μικρότερο βαθμό άτομα μόνα.

Αριθμός μελών νοικοκυριού	%	Αριθμός νοικοκυριών
1-3 μέλη νοικοκυριά	26%	75
3-5 μέλη νοικοκυριά	47,9%	138
6-8 μέλη νοικοκυριά	23,3%	67
9-10 μέλη νοικοκυριά	2,4%	7
Άνω των 10 μελών νοικοκυριά	0,3%	1
ΣΥΝΟΛΟ	100%	288

Η ανάλυση του αριθμού μελών ανά νοικοκυριό και το είδος της οικογένειας αποτυπώνουν σημαντικά δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, που συνδέονται άμεσα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες πολιτικών κοινωνικής ένταξης.

5.4 Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Αναφορικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (54%) δήλωσε ότι διαμένει σε **ιδιόκτητο κατάλυμα**, γεγονός που αντικατοπτρίζει την προτεραιότητα των κοινοτήτων Ρομά στην εξασφάλιση στέγης, έστω και υπό επισφαλείς ή υποβαθμισμένες συνθήκες. Παράλληλα, ένα σημαντικό ποσοστό (32%) διαμένει σε **παραχωρημένα καταλύματα**, δείχνοντας εξάρτηση από τρίτους ή από δημόσιους/κοινωνικούς φορείς, χωρίς σαφές νομικό καθεστώς.

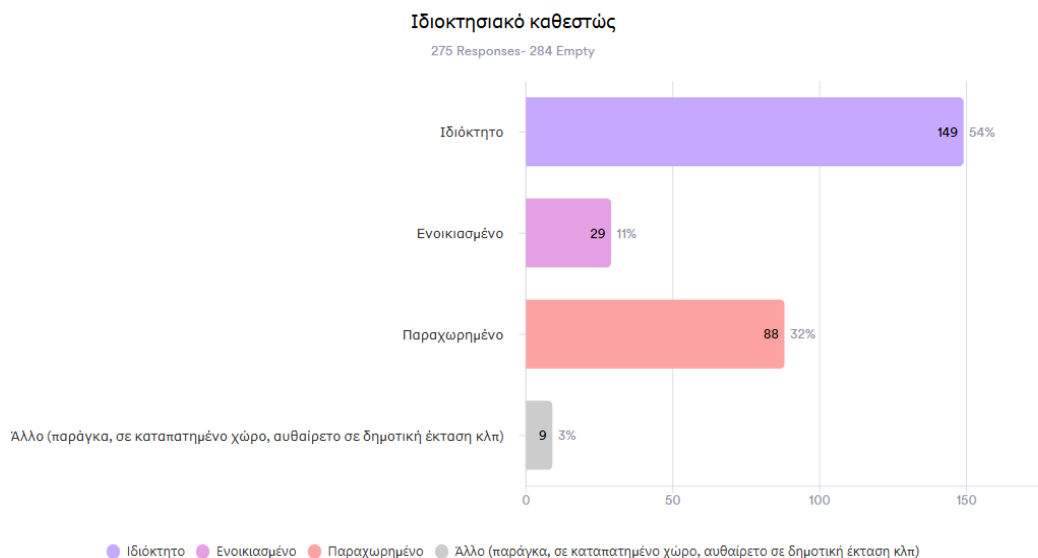
Το **χαμηλό ποσοστό ενοικίασης (11%)** ενδέχεται να σχετίζεται με την οικονομική επισφάλεια των νοικοκυριών και τα εμπόδια πρόσβασης στην τυπική αγορά κατοικίας, λόγω διακρίσεων ή έλλειψης σταθερού εισοδήματος. Τέλος, ένα μικρό αλλά κρίσιμο ποσοστό (3%) διαμένει σε παράγκες, αυθαίρετες ή καταπατημένες κατασκευές, γεγονός που υπογραμμίζει την ύπαρξη ακραίων μορφών επισφαλούς στέγασης.

Το γράφημα αποτυπώνει το ιδιοκτησιακό καθεστώς των καταλυμάτων στα οποία διαμένουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Από τις 275 έγκυρες απαντήσεις προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα:

- Ιδιόκτητο κατάλυμα: 149 άτομα (54%)
- Παραχωρημένο κατάλυμα: 88 άτομα (32%)
- Ενοικιασμένο κατάλυμα: 29 άτομα (11%)
- Άλλο (παράγκα, καταπατημένος χώρος, αυθαίρετο σε δημοτική έκταση κ.λπ.): 9 άτομα (3%)

Η εικόνα που προκύπτει είναι σύνθετη, συνδυάζοντας σταθερότητα στη διαμονή με σημαντικά ελλείμματα ποιότητας και ασφάλειας στη στέγαση.

5.5 Έτη Διαμονής στο ίδιο κατάλυμα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας και την ερώτηση που αφορά στη διάρκεια παραμονής σε ίδιο κατάλυμα, προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία (76%) των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ζει στο ίδιο κατάλυμα για **πάνω από 6 χρόνια**, ενώ ένα μικρό ποσοστό (12%) μένει εκεί **3–5 χρόνια**, ενώ ακόμα μικρότερα ποσοστά (9% και 2%) δήλωσαν παραμονή 1–3 χρόνια και 4–12 μήνες αντίστοιχα, όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα.

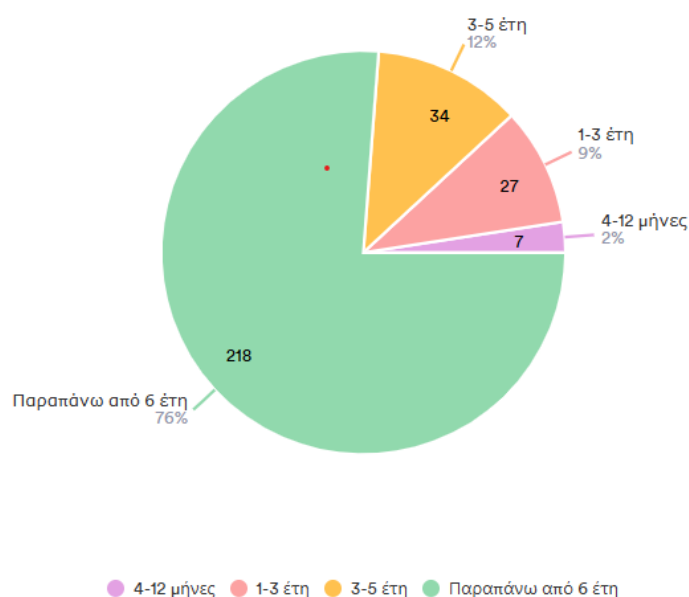
Η μεγάλη διάρκεια παραμονής στο ίδιο κατάλυμα (>6 έτη) δείχνει σταθερότητα και μόνιμο χαρακτήρα εγκατάστασης για την πλειονότητα των Ρομά που συμμετείχαν. Αυτό είναι σημαντικό δεδομένο σε σχέση με στερεότυπα που θεωρούν τους Ρομά ιδιαίτερα κινητικούς ή με ασταθή κατοικία. Το γεγονός ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό έχει μετακομίσει πρόσφατα (4–12 μήνες) υποδηλώνει περιορισμένη κινητικότητα, πιθανώς λόγω δυσκολιών εύρεσης νέας κατοικίας ή περιορισμένων επιλογών στέγασης.

Η κατανομή αυτή συνάδει με τα πορίσματα της βιβλιογραφικής έρευνας (desk research) ότι οι Ρομά αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στη στέγαση και συχνά διαμένουν για μακρές περιόδους σε ίδιες υποβαθμισμένες συνθήκες λόγω έλλειψης εναλλακτικών λύσεων. Το εύρημα αυτό καταδεικνύει ότι, παρά τις δυσμενείς συνθήκες, η πλειονότητα των Ρομά παραμένει μόνιμα στο ίδιο κατάλυμα, γεγονός που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό παρεμβάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Έτη διαμονής στο ίδιο κατάλυμα

286 Responses- 278 Empty

5.6 Λόγοι διαμονής στο συγκεκριμένο κατάλυμα

Από το σύνολο των απαντήσεων αναφορικά με τους λόγους που επέλεξαν να μείνουν στο συγκεκριμένο κατάλυμα διαπιστώνεται ότι οι αποφάσεις σχετικά με τη διαμονή είναι κυρίως αποτέλεσμα οικογενειακών και πολιτισμικών παραγόντων και λιγότερο οικονομικών ή ευκαιριακών.

Η ισχυρή προσκόλληση στον τόπο καταγωγής και η έμφαση στη συμβίωση με την οικογένεια υποδεικνύουν την ανάγκη πολιτικών που να σέβονται και να ενισχύουν αυτές τις σχέσεις, ενώ ταυτόχρονα να βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης.

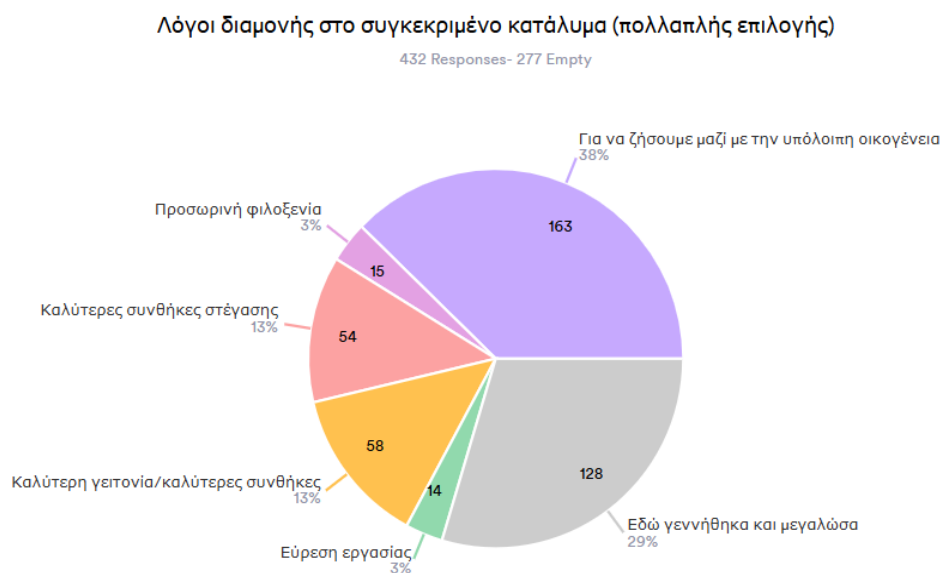
Όπως απεικονίζεται στο παρακάτω γράφημα ο συχνότερα αναφερόμενος λόγος είναι η **επιθυμία να ζουν μαζί με την οικογένεια (38%)**, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία των οικογενειακών δεσμών και της συλλογικής διαβίωσης για τις κοινότητες Ρομά.

Ένα μεγάλο ποσοστό (29%) δηλώνει ότι παραμένει στο κατάλυμα επειδή εκεί γεννήθηκε και μεγάλωσε, υποδηλώνοντας ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς με τον τόπο και έντονη ριζωμένη ταυτότητα. Οι όροι διαβίωσης είναι επίσης σημαντικοί καθώς το 13% επέλεξε τη συγκεκριμένη κατοικία λόγω καλύτερης γειτονιάς/καλύτερων συνθηκών, και άλλο ένα 13%

λόγω καλύτερων συνθηκών στέγασης, καταδεικνύοντας ότι υπάρχει και επιθυμία για βελτίωση ποιότητας ζωής.

Πολύ μικρότερα ποσοστά (3% έκαστο) ανέφεραν ως λόγους την εύρεση εργασίας ή την προσωρινή φιλοξενία, υποδηλώνοντας ότι οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν λιγότερο την επιλογή τόπου διαμονής σε σύγκριση με την οικογένεια και την καταγωγή.

Οι τρεις παραπάνω μεταβλητές συνολικά αποτυπώνουν μια εικόνα σταθερότητας αλλά και περιορισμένων επιλογών στη στέγαση των Ρομά. Η ισχυρή προσκόλληση στον τόπο και την οικογένεια, σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση σε εναλλακτικές λύσεις, καθιστούν τις κοινότητες ευάλωτες σε υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης.

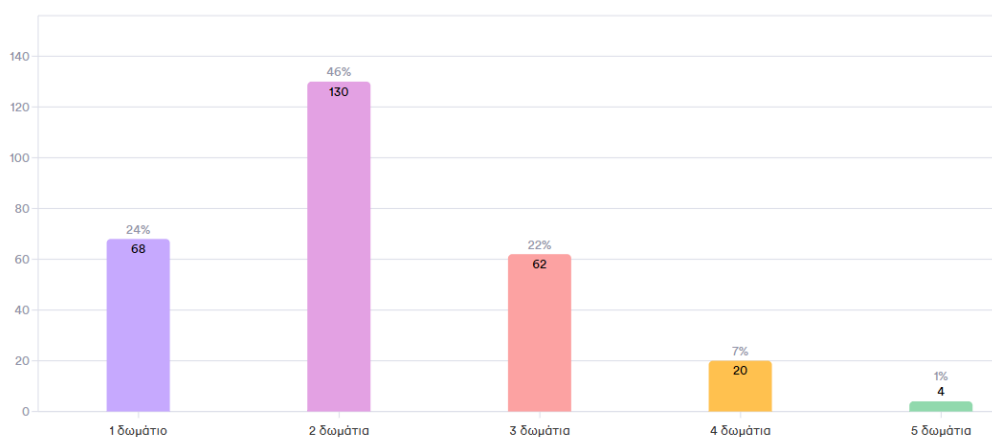
5.7 Αριθμός δωματίων

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων (46%) δήλωσε ότι το κατάλυμά τους διαθέτει δυο (2) δωμάτια, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό (24%) περιορίζεται σε μόλις ένα (1) δωμάτιο. Ένα μικρότερο ποσοστό (22%) ανέφερε ότι διαθέτει τρία (3) δωμάτια, και ακόμα πιο λίγοι ζουν σε καταλύματα με τέσσερα (4) δωμάτια (7%) ή πέντε (5) δωμάτια (1%). Η κατανομή αυτή δείχνει ότι η πλειονότητα των νοικοκυριών διαμένει σε μικρά καταλύματα, τα οποία συχνά δεν επαρκούν για να καλύψουν τις στεγαστικές ανάγκες των μελών της οικογένειας, ιδιαίτερα δεδομένου ότι πολλά νοικοκυριά των Ρομά είναι πολυμελή.

Αριθμός δωματίων (εκτός της κουζίνας) που διαθέτει το κατάλυμα

284 Responses- 280 Empty

Η συγκέντρωση σχεδόν του 70% των ερωτηθέντων σε καταλύματα με 1 ή 2 δωμάτια υπογραμμίζει τη στενότητα χώρου και την πιθανότητα συνωστισμού, γεγονός που ενδέχεται να επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα ζωής, την υγεία και την ιδιωτικότητα των μελών της οικογένειας.

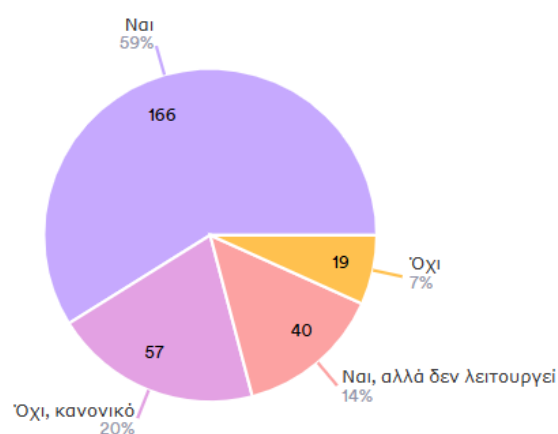
5.8 Σύνδεση καταλύματος με ηλεκτροδότηση

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (59%) έχει πρόσβαση σε ηλεκτρικό ρεύμα μέσω λειτουργικής σύνδεσης. Παρόλα αυτά το υπόλοιπο 41% αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα:

- 20% έχει μη νόμιμη/παράνομη σύνδεση (ρευματοκλοπή), που είναι επικίνδυνη και επισφαλής.
- 14% έχει εγκατάσταση αλλά δεν λειτουργεί.
- 7% δεν έχει καθόλου πρόσβαση στο ηλεκτρικό ρεύμα.

Σύνδεση με ηλεκτροδότηση εντός του καταλύματος

282 Responses- 278 Empty

Τα δεδομένα αυτά αποκαλύπτουν την ύπαρξη εκτεταμένης ενεργειακής φτώχειας και παραβατικών πρακτικών (ρευματοκλοπή), οι οποίες συνδέονται με κοινωνικό αποκλεισμό και έλλειψη υποδομών.

5.9 Διαθεσιμότητα Βασικών Οικιακών Αγαθών

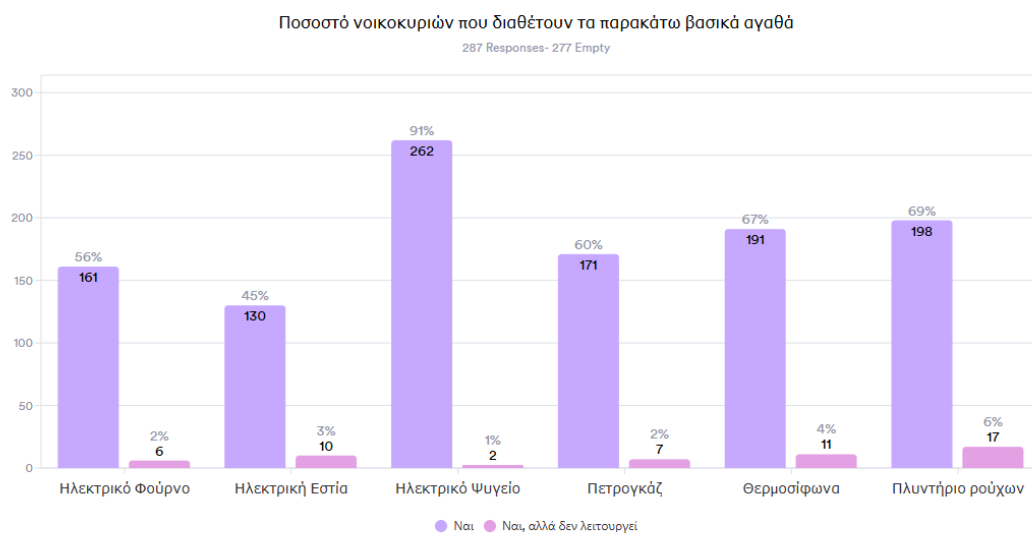
Η ανάλυση της διαθεσιμότητας βασικών οικιακών αγαθών στα νοικοκυριά που συμμετείχαν στην έρευνα καταδεικνύει κρίσιμες πτυχές της καθημερινής διαβίωσης των Ρομά. Τα στοιχεία υποδεικνύουν ότι, παρά την παρουσία ορισμένων βασικών υποδομών, σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ελλείψεις ή προβλήματα στη λειτουργία των βασικών οικιακών συσκευών.

Η συντριπτική πλειονότητα των νοικοκυριών (91%) διαθέτει ηλεκτρικό ψυγείο, γεγονός που δηλώνει σε μεγάλο βαθμό την εξασφάλιση ψύξης τροφίμων και κατ' επέκταση βασικούς όρους υγιεινής. Αρκετά υψηλό είναι και το ποσοστό των νοικοκυριών που διαθέτουν πλυντήριο ρούχων (69%), ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι ένα επιπλέον 6% δηλώνει πως το διαθέτει, αλλά αυτό δεν λειτουργεί, υποδεικνύοντας αδυναμία επισκευής ή αντικατάστασης.

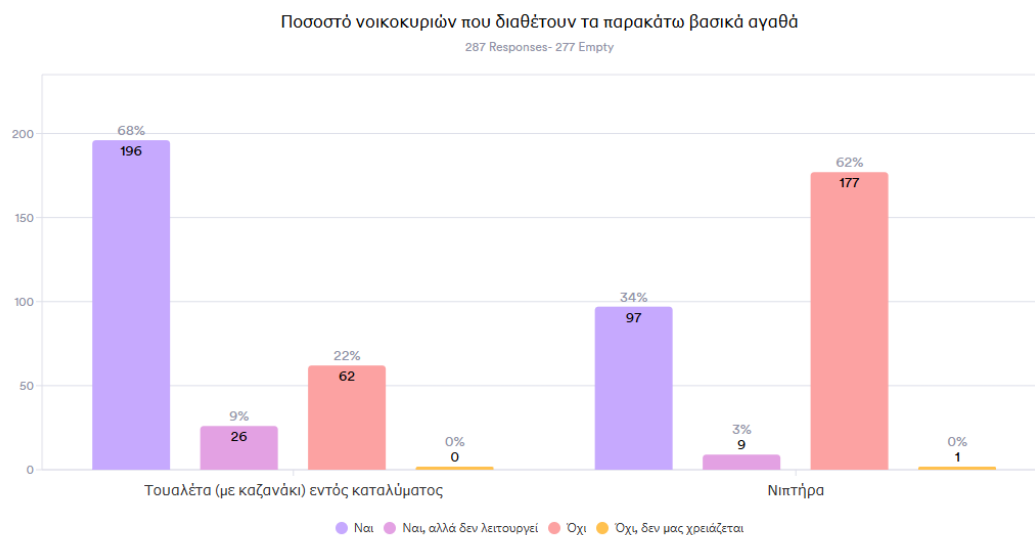
Αντίστοιχα, η ύπαρξη θερμοσίφωνα καταγράφεται στο 67% των νοικοκυριών, όμως για ένα ποσοστό 4% η συσκευή δεν είναι λειτουργική. Παρόμοια εικόνα παρατηρείται και σε άλλες οικιακές συσκευές, όπως ο ηλεκτρικός φούρνος (56%) και η ηλεκτρική εστία (45%), ενώ η χρήση πετρογκάζ εμφανίζεται σε 60% των περιπτώσεων, γεγονός που πιθανόν συνδέεται με δυσκολία πρόσβασης σε ηλεκτρική ενέργεια, αλλά και με τις υποδομές των καταλυμάτων.

Τα δεδομένα αυτά αναδεικνύουν σαφώς ότι, παρότι ένα σημαντικό μέρος των νοικοκυριών διαθέτει βασικές συσκευές, οι ελλείψεις παραμένουν σημαντικές και σχετίζονται τόσο με την ποιότητα στέγασης, όσο και με την ευρύτερη κοινωνικοοικονομική ευαλωτότητα των νοικοκυριών. Η ύπαρξη δυσλειτουργικών συσκευών εντείνει το πρόβλημα, φανερώνοντας την ανάγκη ενίσχυσης στοχευμένων παρεμβάσεων που θα διασφαλίζουν την πρόσβαση σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης.

5.10 Διαθεσιμότητα βασικών εγκαταστάσεων υγιεινής

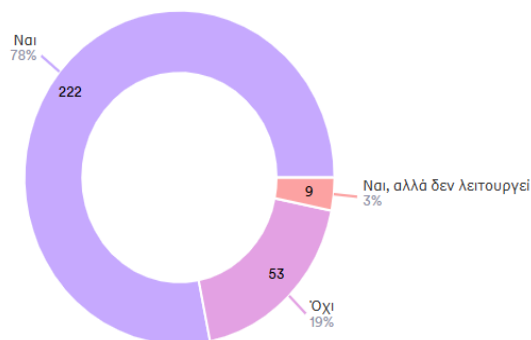

Αν και το 68% των νοικοκυριών διαθέτει τουαλέτα (με καζανάκι) εντός του καταλύματος, περίπου 1 στα 5 νοικοκυριά (22%) στερείται βασικής πρόσβασης σε εγκαταστάσεις υγιεινής. Επιπλέον, σε σχέση με τον νιπτήρα, ποσοστό μόλις 34% διαθέτει λειτουργική πρόσβαση, ενώ το 62% δηλώνει πως δεν υπάρχει καθόλου.

Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από τη χρήση τουαλέτας/ντους εντός καταλύματος, καθώς παρά το υψηλό ποσοστό κατοικιών με λειτουργικές τουαλέτες και ντους περίπου 1 στους 5 (19%) δεν διαθέτει καν τέτοια εγκατάσταση, ενώ ένα επιπλέον 3% έχει τις υποδομές αλλά δεν είναι λειτουργικές. Αυτό σημαίνει ότι περίπου το 22% των ερωτηθέντων δεν έχει επαρκή πρόσβαση σε λειτουργικές βασικές υγειονομικές υποδομές. Τα στοιχεία αυτά αποκαλύπτουν την αναγκαιότητα άμεσης παρέμβασης σε επίπεδο βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης. Η ελλιπής πρόσβαση σε βασικά είδη και υποδομές δεν συνιστά μόνο ζήτημα υγιεινής ή άνεσης, αλλά επηρεάζει τη δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής στην κοινωνική ζωή και την εκπαίδευση.

Τουαλέτα/ντους εντός του καταλύματος

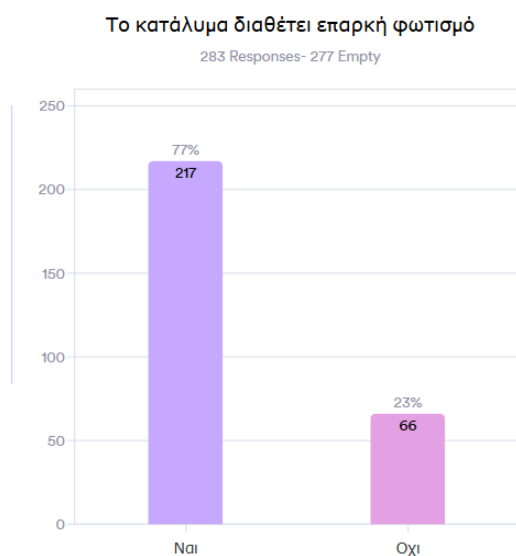
284 Responses- 280 Empty

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

5.11 Επάρκεια φωτισμού εντός του καταλύματος

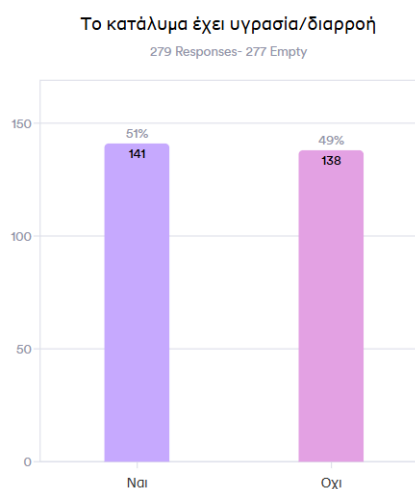
Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με την επάρκεια του φωτισμού εντός του καταλύματός τους, καταγράφηκαν 283 απαντήσεις (εκ των 288 νοικοκυριών). Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (77%) δήλωσε ότι το κατάλυμά τους διαθέτει επαρκή φωτισμό. Αυτό είναι θετικό, καθώς ο φωτισμός επηρεάζει την ασφάλεια, την καθημερινή λειτουργικότητα του χώρου και την ποιότητα ζωής συνολικά. Ωστόσο, σχεδόν 1 στους 4 (23%) δήλωσε ότι

δεν έχει επαρκή φωτισμό, κάτι που ενδέχεται να οφείλεται σε ανεπαρκείς ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, σε μη λειτουργικά ή αυτοσχέδια συστήματα ρεύματος (π.χ. ρευματοκλοπή), ή σε δομικές αδυναμίες (π.χ. έλλειψη φυσικού φωτός, μικρά ή καθόλου παράθυρα). Η έλλειψη φωτισμού έχει επιπτώσεις τόσο στην πρακτική καθημερινή χρήση του χώρου όσο και στην ψυχική υγεία των ατόμων.

Συνεπώς, παρότι το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει πως καλύπτει τις ανάγκες του σε φωτισμό, το 23% χωρίς επαρκή φωτισμό συνιστά μια σημαντική ένδειξη υποβάθμισης της κατοικίας.

5.12 Υγρασία /διαρροή

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με την ύπαρξη υγρασίας ή διαρροής στο κατάλυμά τους, καταγράφηκαν 279 απαντήσεις (εκ των 288 νοικοκυριών). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι σχεδόν οι μισοί συμμετέχοντες (51%) δήλωσαν ότι το κατάλυμά τους εμφανίζει προβλήματα υγρασίας ή διαρροών. Το αντίστοιχο ποσοστό που δεν αντιμετωπίζει τέτοια προβλήματα είναι 49%, με τη διαφορά να είναι ελάχιστη.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

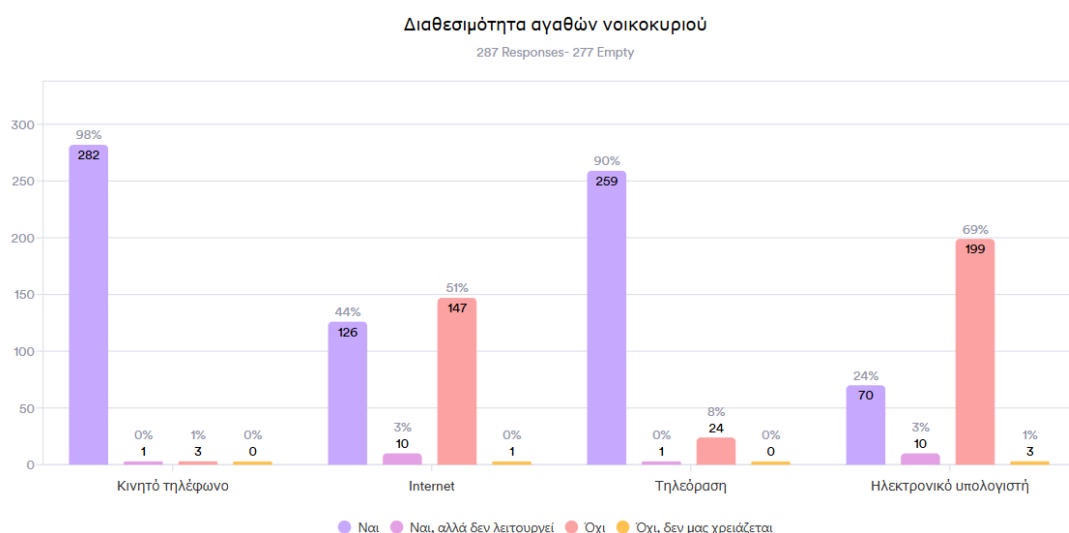
The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Η υγρασία και οι διαρροές είναι σοβαροί δείκτες κατασκευαστικής υποβάθμισης και επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα ζωής, την υγεία των ενοίκων (ιδίως παιδιών και ηλικιωμένων) και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα της κατοικίας. Η εξάλειψη της υγρασίας είναι κρίσιμη όχι μόνο για την άνεση, αλλά και για την προστασία της υγείας των κατοίκων και την ασφάλεια των κατοικιών.

5.13 Πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε Ψηφιακά Μέσα

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα βάσει των απαντήσεων των ερωτηθέντων σχετικά με τη διαθεσιμότητα τεχνολογικών και ψηφιακών μέσων και πρόσβασης στο διαδίκτυο σε επίπεδο νοικοκυριού, με βάση τις 287 απαντήσεις του δείγματος. Τα κύρια ευρήματα έχουν ως εξής:

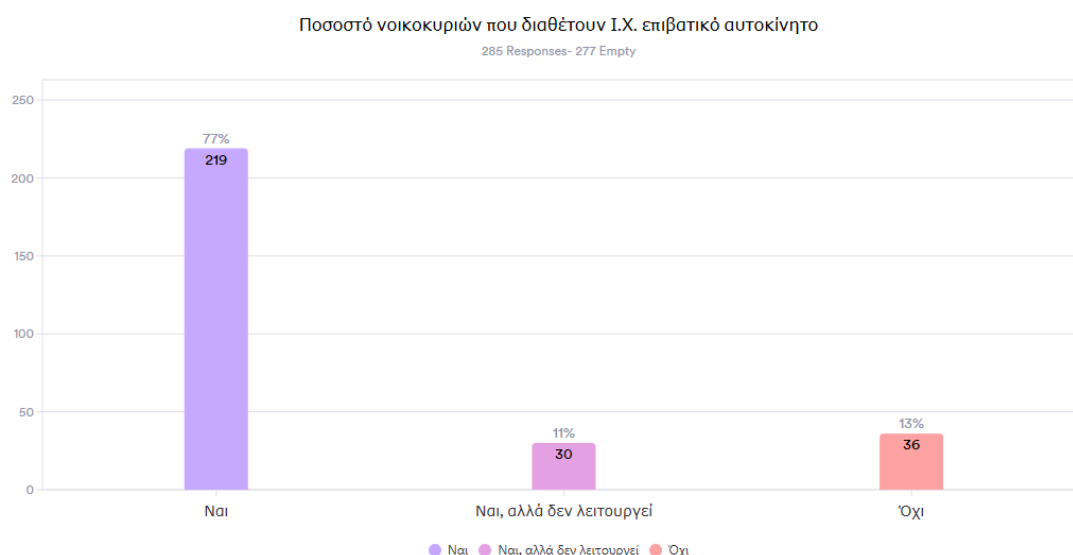
- Σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι διαθέτουν κινητό τηλέφωνο (98%), με μόλις 4 νοικοκυριά (1%) να μην έχουν ή να διαθέτουν μη λειτουργική συσκευή.
- Η πρόσβαση στο διαδίκτυο αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο αποκλεισμού, καθώς μόνο το 44% έχει ενεργή σύνδεση, ενώ το 51% δηλώνει ότι δεν έχει πρόσβαση και 3% έχει μη λειτουργική σύνδεση.
- Αντιθέτως τηλεόραση διαθέτει το 90% των νοικοκυριών, με μόλις το 8% να μην διαθέτουν.
- Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής παρουσιάζει σοβαρή έλλειψη, καθώς μόνο το 24% διαθέτει, ενώ το 69% των νοικοκυριών δεν έχει.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, συμπεραίνουμε, ότι παρά την υψηλή χρήση κινητών και τηλεοράσεων, υπάρχει έντονος ψηφιακός αποκλεισμός, κυρίως ως προς την πρόσβαση στο διαδίκτυο και τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Η περιορισμένη χρήση του διαδικτύου και η έλλειψη υπολογιστών επηρεάζει αρνητικά την εκπαίδευση, την απασχολησιμότητα και την πρόσβαση σε υπηρεσίες.

5.14 Διαθεσιμότητα Ι.Χ. επιβατικού οχήματος

Το υψηλό ποσοστό νοικοκυριών Ρομά που δηλώνει ότι διαθέτει Ι.Χ. επιβατικό αυτοκίνητο (77%), αποτυπώνει την κεντρική σημασία της κινητικότητας στην καθημερινότητά τους και ιδίως στις επαγγελματικές τους δραστηριότητες. Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να ερμηνευτεί αποκλειστικά με όρους ευημερίας ή ευκολίας, αλλά πρέπει να ιδωθεί μέσα από το πρίσμα της ανάγκης για επιβίωση σε συνθήκες περιορισμένων ευκαιριών εργασίας και χωρικής απομόνωσης.

Ιδιαίτερα για επαγγελματικές κατηγορίες που εντοπίστηκαν συχνά στους οικισμούς Ρομά, όπως η συλλογή ανακυκλώσιμων υλικών ή η δραστηριότητα ως μικροπωλητές το Ι.Χ. όχημα αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο εργασίας. Η μεταφορά εμπορευμάτων, η πρόσβαση σε σημεία συλλογής ή διάθεσης υλικών, και η δυνατότητα μετακίνησης σε αγορές ή λαϊκές, εξαρτώνται άμεσα από την ύπαρξη λειτουργικού οχήματος.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ένα 11% διαθέτει μεν όχημα αλλά αυτό δεν είναι λειτουργικό, ενώ 13% δεν διαθέτει καθόλου. Το γεγονός αυτό δημιουργεί συνθήκες αποκλεισμού από έστω και άτυπες μορφές απασχόλησης.

5.15 Περιβαλλοντικοί Παράγοντες

Αναφορικά με τις περιβαλλοντικές συνθήκες των περιοχών όπου βρίσκονται τα νοικοκυριά που συμμετείχαν στην έρευνα οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για επτά διαφορετικά είδη επιβάρυνσης. Στο σύνολο των 287 απαντήσεων διαπιστώθηκαν τα εξής:

- 19% δήλωσαν ατμοσφαιρική ρύπανση (καπνός, σκόνη).
- 32% έκθεση σε απορρίμματα.
- 32% λιμνάζοντα νερά/λύματα.
- 16% μολυσμένο νερό.
- 31% ηχορύπανση.
- 4% ανέφεραν ότι το κατάλυμα είναι κοντά σε ΧΥΤΑ/ΧΑΔΑ
- 17% ζουν κοντά ή μέσα σε βιομηχανική περιοχή

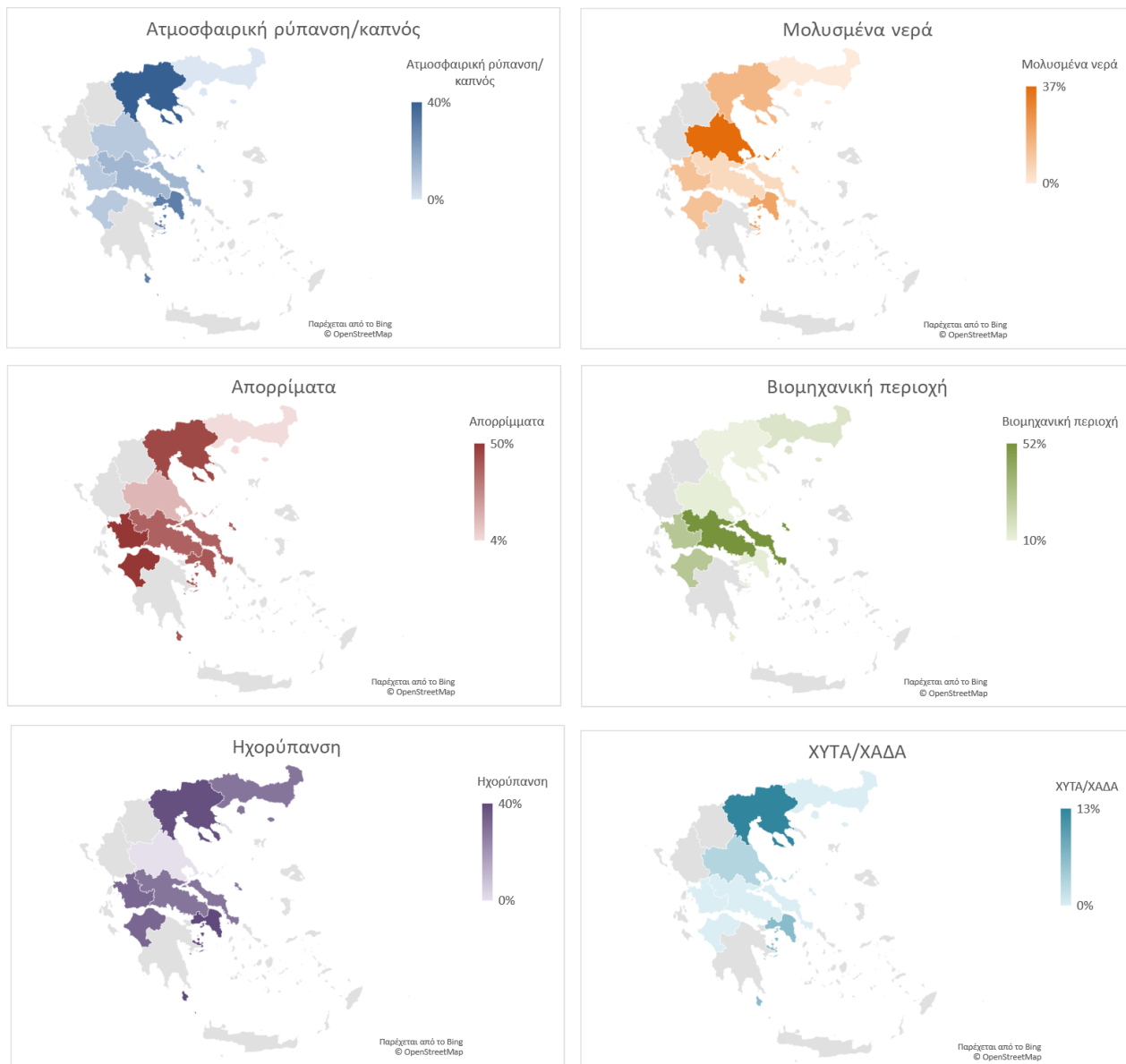
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων δεν αναφέρει σοβαρή εγγύτητα με χωματερές, όμως σημαντικό ποσοστό αντιμετωπίζει προβλήματα όπως ηχορύπανση, απορρίμματα, και κακή διαχείριση υδάτων.

Χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε περιφέρεια μαστίζεται από διαφορετικά περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία κατ' επέκταση αποτελούν τοπικά/περιφερειακά φαινόμενα. Για παράδειγμα, η πλειοψηφία των ερωτώμενων που δήλωσαν ότι εκτίθενται σε απορρίμματα, πρόκειται για κατοίκους της Δυτικής Ελλάδας και της Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ νοικοκυριά που βρίσκονται σε περιοχή με μολυσμένα νερά εντοπίζονται κυρίως στην περιφέρεια της Θεσσαλίας. Ο έλεγχος χ^2 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στη σχέση καθενός περιβαλλοντικού προβλήματος -πλην των λιμναζόντων νερών- είναι στατιστικά σημαντικές ($p < 0,05$). Συνεπώς, παρατηρείται η ανάγκη για χωρικά στοχευμένες παρεμβάσεις καθαρισμού, βελτίωσης υποδομών και πολεοδομικού ελέγχου, προκειμένου να εξασφαλιστούν συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας.

Παρακάτω αποτυπώνεται σχηματικά η ένταση εμφάνισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων σε κάθε περιφέρεια. Όσο εντονότερο καταγράφεται από τους ερωτώμενους το πρόβλημα τόσο εντονότερο/σκούρο είναι το χρώμα στην κάθε περιφέρεια.

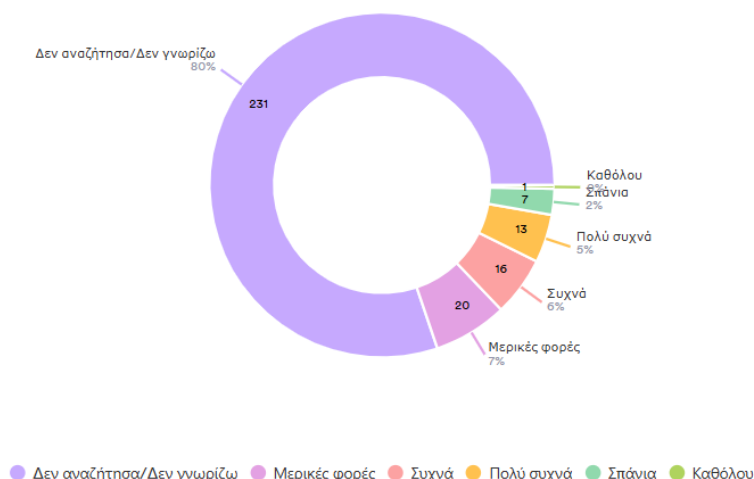
5.16 Απόψεις για διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής κατά την αναζήτηση κατοικίας

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, το 18% των ερωτηθέντων Ρομά που αναζήτησαν κατοικία μέσα στο τελευταίο δωδεκάμηνο δηλώνουν ότι αντιμετώπισαν διακριτική μεταχείριση λόγω της καταγωγής τους — από «μερικές φορές» έως και «πολύ συχνά». Το ποσοστό αυτό, παρότι φαίνεται μικρό, αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα εάν ληφθεί υπόψη ότι μόνο το 20% του δείγματος δήλωσε πως επιχείρησε να αναζητήσει κατοικία. Η μεγάλη πλειοψηφία (80%) δεν είχε εμπειρία αναζήτησης, γεγονός που αναδεικνύει την μειωμένη κινητικότητα και τον εν δυνάμει κοινωνικό αποκλεισμό από τη στεγαστική αγορά.

Ειδικότερα, οι η πλειονότητα των συμμετεχόντων (231 άτομα, 80%) στην ερώτηση που αφορά τη διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής κατά την αναζήτηση κατοικίας τους τελευταίους 12 μήνες, απάντησε «Δεν αναζήτησα/Δεν γνωρίζω», δηλώνοντας ότι είτε δεν επιχείρησαν να βρουν κατοικία μέσα στους τελευταίους 12 μήνες είτε δεν έχουν άποψη για το αν υπήρξε διάκριση. Όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα, από όσους απάντησαν πιο συγκεκριμένα, το 7% ανταποκρίθηκε «μερικές φορές», το 6% «συχνά» και το 5% «πολύ συχνά». Αντίθετα, ένα μικρό ποσοστό 2% δήλωσε «σπάνια» και μόλις το 0,3% καθόλου.

Απόψεις για διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής κατά την αναζήτηση κατοικίας τους τελευταίους 12 μήνες
288 Responses - 276 Empty

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό της απάντησης «Δεν αναζήτησα/Δεν γνωρίζω» δημιουργεί ερωτήματα τόσο για την έλλειψη κινητικότητα στον πληθυσμό των ερωτηθέντων, όσο και για πιθανό αποκλεισμό από την αγορά κατοικίας (δυσπιστία, προκατάληψη, εμπειρική γνώση από το παρελθόν), αλλά και την πιθανή έλλειψη ευκαιριών μεταστέγασης, ειδικά για πληθυσμούς που διαμένουν σε καταυλισμούς Τύπου Ι και Τύπου ΙΙ.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αναδεικνύουν τη χαμηλή ορατότητα και κινητικότητα των Ρομά στην αναζήτηση κατοικίας, σε συνδυασμό με τη διάχυτη εμπειρία διακριτικής μεταχείρισης ανάμεσα σε όσους έκαναν κάποια σχετική προσπάθεια. Αποτελεί ένα σημαντικό τεκμήριο

για την ανάγκη σχεδιασμού στεγαστικών πολιτικών καθώς και υποστήριξης όσων κατοίκων Ρομά επιδιώκουν αξιοπρεπή και σταθερή στέγαση.

Η αποχή από την αγορά κατοικίας μπορεί να ερμηνευτεί τόσο ως απόρροια των θεσμικών αποκλεισμών που βιώνουν οι Ρομά όσο και ως ένδειξη έλλειψης εμπιστοσύνης απέναντι στο θεσμικό πλαίσιο και τους μηχανισμούς προστασίας. Πολλοί Ρομά γνωρίζουν εκ των προτέρων την πιθανότητα απόρριψής τους από ιδιοκτήτες ή μεσίτες, γεγονός που ενισχύει τη διστακτικότητα. Η προκατάληψη, η στερεοτυπική εικόνα και οι βαθιά ριζωμένες κοινωνικές αντιλήψεις για τους Ρομά λειτουργούν αποτρεπτικά στην ένταξή τους σε «τυπικές» στεγαστικές συνθήκες.

5.17 Επίπεδο διαβίωσης - Επάρκεια αγαθών

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις που αποσκοπούν στην μέτρηση του επιπέδου διαβίωσης, την επάρκεια αγαθών και την υλική στέρση. Οι ερωτήσεις απαντήθηκαν για το σύνολο των μελών του νοικοκυριού και αναφέρονται στην περίοδο των 12 προηγούμενων μηνών. Στοχεύουν να αποτυπώσουν τη δυνατότητα ή μη παροχής στο σύνολο των μελών του νοικοκυριού επαρκούς ποσότητας αγαθών και κατάλληλης τροφής, προκειμένου να εξασφαλίζονται για κάθε μέλος οι διατροφικές προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για υγιή διαβίωση. Εάν υπήρξε αδυναμία κάλυψης των αναγκών έστω και για ένα μέλος του νοικοκυριού, τότε δόθηκε θετική απάντηση («ναι») στην ερώτηση.

Τα ευρήματα για την εμπειρία των νοικοκυριών σχετικά με την επάρκεια επισιτιστικών αγαθών κατά τους τελευταίους 12 μήνες καταδεικνύουν υψηλό επίπεδο επισιτιστικής ανασφάλειας στα νοικοκυριά, καθώς ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων κατέγραψε εμπειρίες που υποδεικνύουν σοβαρές δυσκολίες στην πρόσβαση σε επαρκή και ποιοτική διατροφή για όλα τα μέλη της οικογένειας.

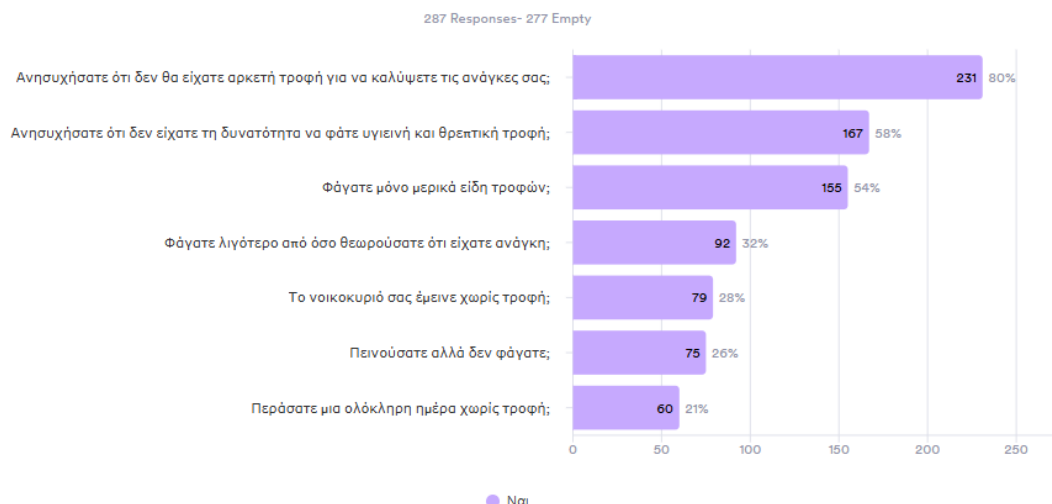
Ειδικότερα, όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα το:

- 80% ανησύχησε ότι δεν θα έχει αρκετή τροφή για να καλύψει τις ανάγκες του,
- 58% ανησύχησε για την αδυναμία κατανάλωσης υγιεινής και θρεπτικής τροφής.
- 54% περιορίστηκε μόνο σε ορισμένα είδη τροφών
- 32% έφαγε λιγότερο απ' όσο χρειαζόταν,
- 70% ανέφερε ότι το νοικοκυριό έμεινε χωρίς τροφή
- 66% δήλωσε ότι πείνασε χωρίς να φάει.

- 75% πέρασε ολόκληρη ημέρα χωρίς φαγητό.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 30 ημερών, υπήρξε έστω και μία φορά που λόγω έλλειψης χρημάτων ή άλλων πόρων, εσείς ή κάποιο/α άλλο/α μέλος/η του νοικοκυριού σας;

5.18 Βαθμός ικανοποίησης από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού

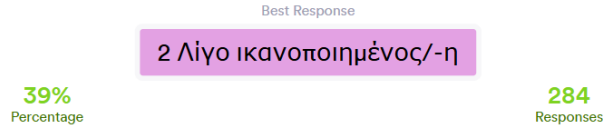
Παρακάτω παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις των συμμετεχόντων για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ένα έντονο αίσθημα οικονομικής πίεσης και δυσανεξίας.

Συγκεκριμένα:

- Το 39% των συμμετεχόντων δήλωσε "λίγο ικανοποιημένος/-η" από την οικονομική του κατάσταση, ποσοστό που αποτέλεσε και τη συχνότερη απάντηση.
- Ένα επιπλέον 32% δήλωσε ότι είναι "καθόλου ικανοποιημένος/-η", γεγονός που υποδηλώνει συνθήκες έντονης οικονομικής ανασφάλειας.
- Το 26% ανέφερε ότι είναι "σχετικά ικανοποιημένος/-η", ενώ μόλις 2% δήλωσε ότι είναι "πολύ" και κανένας δεν δήλωσε ότι είναι "απολύτως" ικανοποιημένος.

Βαθμός ικανοποίησης από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού
284 Responses- 280 Empty

Data	Response	%
1 Καθόλου ικανοποιημένος/-η	91	32%
2 Λίγο ικανοποιημένος/-η	112	39%
3 Σχετικά ικανοποιημένος/-η	75	26%
4 Πολύ ικανοποιημένος/-η	5	2%
5 Απολύτως ικανοποιημένος/-η	1	0%

Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν τη δύσκολη οικονομική πραγματικότητα που βιώνουν τα περισσότερα νοικοκυριά, καθώς πάνω από 70% των συμμετεχόντων δεν είναι ή είναι ελάχιστα ικανοποιημένοι από την οικονομική τους κατάσταση. Το γεγονός αυτό ενισχύει τη συνολική εικόνα κοινωνικοοικονομικής επισφάλειας που διατρέχει τα υπόλοιπα ευρήματα της έρευνας.

5.19 Βασικές Πηγές εισοδήματος

Η ανάλυση των βασικών πηγών εισοδήματος των νοικοκυριών των Ρομά, σύμφωνα με τις 479 έγκυρες απαντήσεις στην αντίστοιχη ερώτηση του ερωτηματολογίου (πολλαπλής επιλογής), αναδεικνύει κρίσιμες πτυχές της οικονομικής τους κατάστασης και της εξάρτησής τους από συγκεκριμένους μηχανισμούς υποστήριξης. Αξιοσημείωτο είναι ότι περισσότερες από τις μισές καταγραφές (51%) δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος την εργασία ή το μεροκάματο, ενώ υψηλό ποσοστό (45%) εξαρτάται από κρατικά επιδόματα και παροχές. Οι υπόλοιπες πηγές, όπως η σύνταξη (3%) και η οικονομική στήριξη από συγγενικά πρόσωπα εκτός νοικοκυριού (1%), καταγράφονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

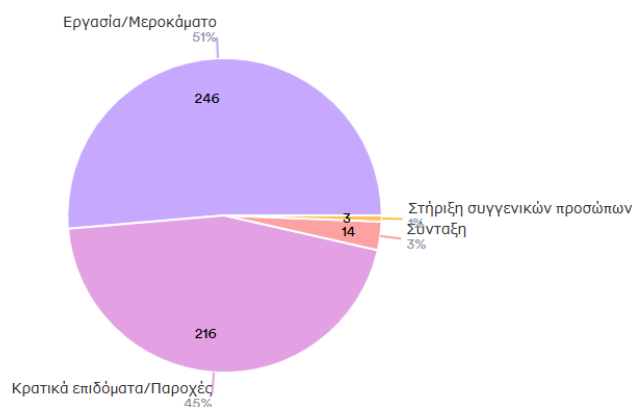
Η εργασία ή το περιστασιακό μεροκάματο αναδείχθηκε ως η συχνότερη πηγή εισοδήματος για τα νοικοκυριά των Ρομά, με το 51% των απαντήσεων να την αναφέρουν ως βασική πηγή. Ωστόσο, η ποιοτική φύση αυτής της απασχόλησης γίνεται πιο ξεκάθαρη όταν εξετάζονται τα δεδομένα σε επίπεδο ατόμου. Όπως διεξοδικά αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο από τα μέλη των νοικοκυριών που δήλωσαν ότι εργάζονται, το 60% απασχολείται περιστασιακά, το 35% σε μόνιμη βάση και μόλις το 4% εποχικά.

Η σχεδόν αντίστοιχη εξάρτηση από κρατικές παροχές (45%) φανερώνει την καθοριστική συμβολή των μέτρων κοινωνικής προστασίας στη διαβίωση των κοινοτήτων Ρομά. Επιδόματα όπως το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, το επίδομα παιδιού (A21) ή οι αναπηρικές παροχές συνιστούν βασικό μηχανισμό επιβίωσης, υποκαθιστώντας την έλλειψη σταθερού εισοδήματος από εργασία. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας με ταυτόχρονη ενίσχυση της ενεργητικής ένταξης, ώστε να αποφεύγεται η παγίδευση σε καθεστώς εξάρτησης.

Το εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό όσων δηλώνουν σύνταξη (3%) ως βασική πηγή εισοδήματος ενδεχομένως αντανακλά την περιορισμένη πρόσβαση των Ρομά σε ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα, ως συνέπεια της εκτεταμένης αδήλωτης και περιστασιακής απασχόλησης και της περιθωριοποίησης από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Παρομοίως, η περιορισμένη δήλωση στήριξης από συγγενικά πρόσωπα (1%) ενδεχομένως υποδηλώνει την ευαλωτότητα ολόκληρων οικογενειακών δικτύων και την αδυναμία του «παραδοσιακού» οικογενειακού πλαισίου να λειτουργήσει ως δίκτυ ασφαλείας.

Βασικές πηγές εισοδήματος του νοικοκυριού (πολλαπλής επιλογής)
479 Responses- 279 Empty

Data	Response	%
Εργασία/Μεροκάματο	246	51%
Κρατικά επιδόματα/Παροχές	216	45%
Σύνταξη	14	3%
Στήριξη συγγενικών προσώπων	3	1%

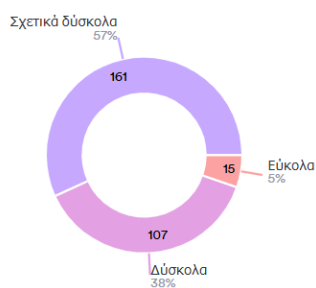
5.20 Αντιμετώπιση Καθημερινών Αναγκών με το Μηνιαίο Εισόδημα

Η παρούσα μεταβλητή καταγράφει την υποκειμενική εκτίμηση των νοικοκυριών σχετικά με το κατά πόσο μπορούν να ανταποκριθούν στις βασικές τους ανάγκες με βάση το συνολικό μηνιαίο εισόδημα όλων των μελών τους. Τα ευρήματα υποδηλώνουν υψηλό επίπεδο οικονομικής δυσκολίας και αδυναμία κάλυψης καθημερινών αναγκών.

Συγκεκριμένα:

- 57% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι τα βγάζει πέρα σχετικά δύσκολα, γεγονός που αναδεικνύει τη συνεχή προσπάθεια των νοικοκυριών να αντεπεξέλθουν οικονομικά, χωρίς όμως να νιώθουν ασφαλείς ή σταθεροί.
- Το 38% ανέφερε ότι αντιμετωπίζει τις ανάγκες με δυσκολία, στοιχείο που καταδεικνύει σαφή οικονομική πίεση και περιορισμένες δυνατότητες κάλυψης βασικών εξόδων.
- Μόνο 5% δήλωσε ότι τα βγάζει πέρα εύκολα, ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό που υπογραμμίζει την ευρεία έκταση της οικονομικής ανασφάλειας.

Με το συνολικό μηνιαίο εισόδημα όλων των μελών του νοικοκυριού σας, πώς αντιμετωπίζετε τις συνήθεις ανάγκες του νοικοκυριού σας;
283 Responses - 281 Empty

Data	Response	%
Σχετικά δύσκολα	161	57%
Δύσκολα	107	38%
Εύκολα	15	5%

5.21 Εξέλιξη Εισοδήματος Νοικοκυριών

Η έρευνα κατέγραψε τις μεταβολές στο συνολικό εισόδημα των νοικοκυριών κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, προκειμένου να αποτυπωθούν οι οικονομικές τάσεις και να εντοπιστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική ευημερία των οικογενειών.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις:

- Το 60% των νοικοκυριών δήλωσε ότι το εισόδημά του παρέμεινε σταθερό, γεγονός που υποδηλώνει μια εικόνα οικονομικής στασιμότητας, χωρίς ουσιαστικές βελτιώσεις στο βιοτικό τους επίπεδο.
- Το 21% ανέφερε αύξηση εισοδήματος, κάτι που μπορεί να ερμηνευθεί είτε ως βελτίωση της εργασιακής τους θέσης είτε ως αποτέλεσμα αυξημένων κοινωνικών μεταβιβάσεων.
- Το 19% των νοικοκυριών δήλωσε μείωση εισοδήματος, στοιχείο που καταδεικνύει την ύπαρξη σοβαρών προκλήσεων και δυσμενών εξελίξεων για ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού.

Για όσους ανέφεραν αύξηση εισοδήματος, οι βασικές αιτίες εντοπίζονται στις εξής κατηγορίες:

- 66% αποδίδει την αύξηση σε βελτίωση της υφιστάμενης απασχόλησης, είτε λόγω αύξησης ωρών εργασίας είτε αύξησης του μισθού στον ίδιο εργοδότη.
- 34% οφείλει την αύξηση σε ενίσχυση των κοινωνικών επιδομάτων, γεγονός που αναδεικνύει τη σημαντική συμβολή των κρατικών παροχών στο εισόδημα των ευάλωτων ομάδων.
- Τέλος, ένα 9% δήλωσε ότι η βελτίωση του εισοδήματος προήλθε από εύρεση νέας εργασίας ή αλλαγή εργοδότη, καταδεικνύοντας την κινητικότητα στην αγορά εργασίας ως παράγοντα οικονομικής ανακούφισης για ορισμένους. Παρ' όλα αυτά η κινητικότητα φαίνεται μικρή, γεγονός που καταδεικνύει την επιθυμία εργασιακής σταθερότητας.

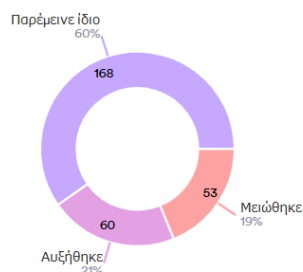
Αντίστοιχα, για τα νοικοκυριά που δήλωσαν μείωση εισοδήματος, οι κυριότεροι λόγοι ήταν οι εξής:

- 34% αποδίδει τη μείωση σε μείωση των ωρών εργασίας ή του μισθού από τον ίδιο εργοδότη, γεγονός που υποδηλώνει μερική απασχόληση ή περικοπές.
- 30% σημείωσε περικοπή κοινωνικών επιδομάτων, κάτι που πλήττει άμεσα νοικοκυριά που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από κρατική στήριξη.
- 11% αντιμετώπισε απόλυση ή παρατεταμένη ανεργία, επιβαρύνοντας την οικονομική τους κατάσταση.

Επίσης, άλλες σημαντικές αιτίες που αναφέρθηκαν περιλαμβάνουν προβλήματα υγείας ή αναπηρία, αλλά και την ανάγκη φροντίδας εξαρτώμενων μελών, όπως παιδιά ή ασθενείς, τα οποία ενδέχεται να περιορίζουν τη δυνατότητα εργασίας και επομένως το διαθέσιμο εισόδημα.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, πώς εξελίχθηκε το συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού σας;
281 Responses - 283 Empty

Data	Response	%
Παρέμεινε ίδιο	168	60%
Αυξήθηκε	60	21%
Μειώθηκε	53	19%

Αιτίες αύξησης Εισοδήματος

Αιτία	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Αύξηση ωρών εργασίας / αύξηση μισθού (στον ίδιο εργοδότη)	49	66%
Αύξηση κοινωνικών επιδομάτων	30	34%
Εύρεση εργασίας / αλλαγή εργοδότη	8	9%

Αιτίες μείωσης Εισοδήματος

Αιτία	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Μείωση ωρών εργασίας / μείωση μισθού (στον ίδιο εργοδότη), περικοπές	27	34%
Περικοπή κοινωνικών επιδομάτων	24	30%
Απόλυση / ανεργία / πτώχευση επιχείρησης	9	11%
Αδυναμία εργασίας λόγω ασθένειας ή αναπηρίας	7	9%
Αδυναμία εργασίας λόγω ασθένειας συγγενών / φροντίδα παιδιών ή εξαρτώμενων προσώπων	6	8%
Άλλο	6	8%

5.22 Ύπαρξη μελών στο νοικοκυριό με ανάγκες φροντίδας

Οι συγκεκριμένες ερωτήσεις διερευνούν την παρουσία ατόμων στα νοικοκυριά που χρήζουν φροντίδας ή υποστήριξης λόγω χρόνιων προβλημάτων υγείας³, αναπηρίας ή γήρατος. Τα ευρήματα αποτυπώνουν σημαντικές ανάγκες υποστήριξης σε ένα μέρος του πληθυσμού, επισημαίνοντας τον κοινωνικό και υγειονομικό τους αντίκτυπο.

Πιο συγκεκριμένα, το 18% των νοικοκυριών δήλωσε ότι φιλοξενεί ή περιλαμβάνει άτομο που χρειάζεται φροντίδα ή υποστήριξη. Αντιθέτως, η πλειονότητα των νοικοκυριών (82%) δεν ανέφερε τέτοια ανάγκη. Ωστόσο, το ποσοστό του 18% δεν είναι αμελητέο και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, ιδίως σε ό,τι αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας και κοινωνικής πρόνοιας.

Μεταξύ των ατόμων που χρήζουν φροντίδας (σύμφωνα με τα στοιχεία των 71 απαντήσεων που παρείχαν επιπλέον πληροφορίες)⁴:

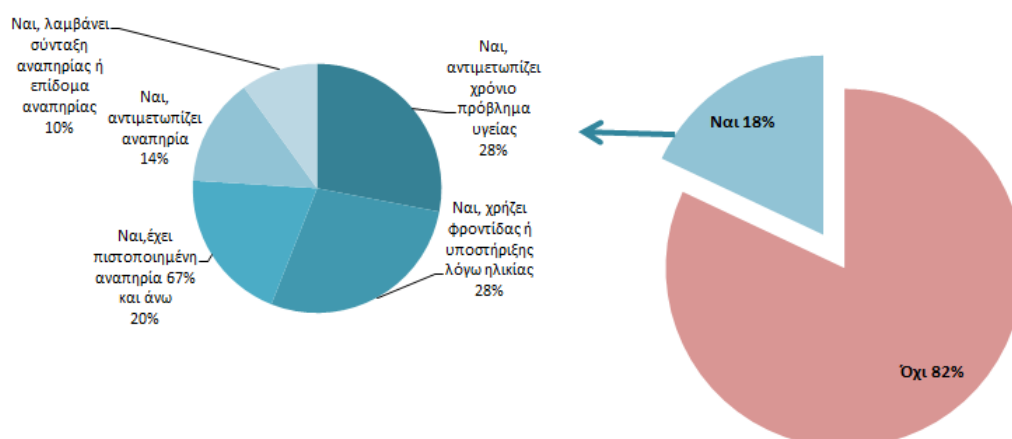
- Το 28% αντιμετωπίζει χρόνιο πρόβλημα υγείας,
- Ένα ακόμα 28% χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης λόγω ηλικίας,
- Το 20% έχει πιστοποιημένη αναπηρία άνω του 67%,
- Το 14% αντιμετωπίζει γενικά προβλήματα αναπηρίας, ενώ
- Το 10% λαμβάνει σύνταξη ή επίδομα αναπηρίας.

³ Χρόνιο πρόβλημα υγείας θεωρείται αυτό που διαρκεί ή πρόκειται να διαρκέσει περισσότερους από 6 μήνες, με ή χωρίς φαρμακευτική αγωγή. Δεν θα καταχωρήθηκε θετική απάντηση για όσους προσωρινά χρειάζονται φροντίδα ή υποστήριξη (π.χ. κατά τη διάρκεια ανάρρωσης)

⁴ Οι πολλαπλές επιλογές δεν εμφανίζονταν στο ερωτηματολόγιο ως αλληλοαποκλειόμενες, οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν παραπάνω από μία.

Ανάλυση αναγκών φροντίδας και υποστήριξης στα νοικοκυριά

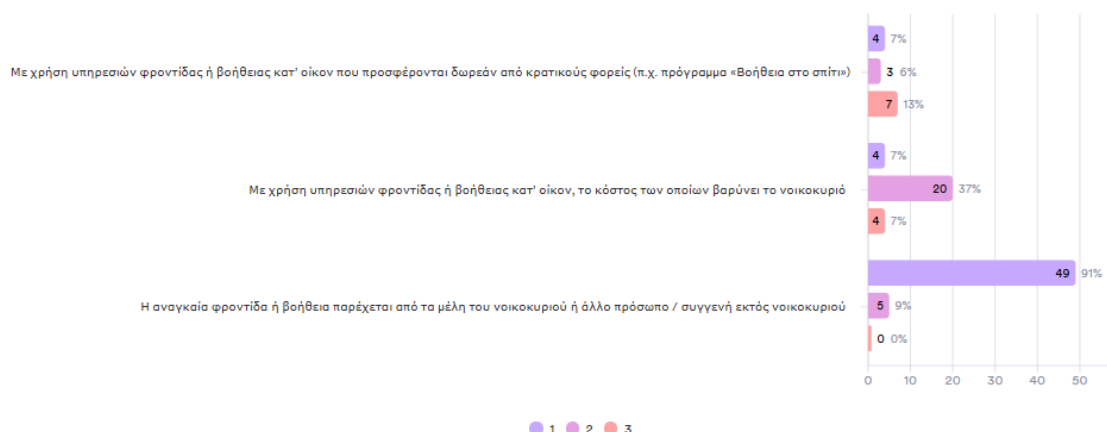

Τρόποι κάλυψης αναγκών φροντίδας – Υποστήριξη ευάλωτων ατόμων στο νοικοκυριό

Όσον αφορά στους τρόπους κάλυψης αυτών των αναγκών, η συντριπτική πλειονότητα (91%) των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η φροντίδα παρέχεται από τα μέλη του νοικοκυριού. Οι απαντήσεις αναδεικνύουν ότι η οικογένεια αποτελεί σχεδόν αποκλειστικό πυλώνα υποστήριξης, με ελάχιστη συμμετοχή δημόσιων ή άλλων κοινωνικών υπηρεσιών.

Με ποιο τρόπο καλύπτει το νοικοκυριό σας τις ανάγκες φροντίδας ή υποστήριξης του/των ατόμου/ων με χρόνια πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία; (πολλαπλής επιλογής: 1 για τον βασικό τρόπο με τον οποίο καλύπτονται οι ανάγκες, 2 και 3 για τους αμέσως επόμενους)

54 Responses- 510 Empty

Ειδικότερα, από τις 54 απαντήσεις πολλαπλής επιλογής:

- Το 91% (49 απαντήσεις) δήλωσε ότι η φροντίδα παρέχεται από τα μέλη του νοικοκυριού. Αυτή η επιλογή καταγράφηκε ως ο βασικός τρόπος (με ένδειξη 1) για την κάλυψη των αναγκών.
- Μόνο το 7% δήλωσε χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον ως βασικό τρόπο, ενώ ένα επιπλέον 6–7% τις ανέφερε ως δευτερεύουσες ή τριτεύουσες επιλογές.
- Το 13% δήλωσε τη χρήση αυτών των υπηρεσιών ως δεύτερο ή τρίτο συμπληρωματικό μέσο.

Το βάρος της φροντίδας μεταφέρεται σχεδόν καθολικά στην οικογένεια, επιβαρύνοντας κυρίως γυναίκες-φροντιστές και ενισχύοντας τον κύκλο μη αμειβόμενης εργασίας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η ανάληψη φροντίδας από μέλη του νοικοκυριού έχει συνέπειες στην καθημερινότητά τους. Το 48% των ατόμων αυτών δήλωσε ότι έχει περιορίσει πολύ τις προσωπικές ή επαγγελματικές του δραστηριότητες, το 33% δηλώνει ότι έχει περιοριστεί λίγο, ενώ μόλις 10% δεν έχει επηρεαστεί καθόλου.

Επίπεδο περιορισμού δραστηριοτήτων	Ποσοστό	Αριθμός
Πολύ	48%	25
Λίγο	33%	17
Πάρα πολύ	10%	5
Καθόλου	10%	5

Οι περιορισμοί αφορούν εργασία, προσωπικό χρόνο, οικογενειακή ζωή, σπουδές ή συμμετοχή σε κοινωνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, υποδηλώνοντας ότι οι φροντιστές συχνά θυσιάζουν την προσωπική τους ευημερία για να καλύψουν ελλείψεις σε θεσμική υποστήριξη.

6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΛΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

Η δεύτερη ενότητα της έκθεσης επικεντρώνεται στα ατομικά χαρακτηριστικά και τις εμπειρίες των μελών των νοικοκυριών Ρομά που συμμετείχαν στην έρευνα (δείγμα 564 ατόμων). Σε αντίθεση με την πρώτη ενότητα που βασίστηκε σε πληροφορίες που παρείχαν οι βασικοί πληροφορητές των νοικοκυριών, η παρούσα ενότητα αντλεί δεδομένα από τις άμεσες απαντήσεις μεμονωμένων μελών, προσφέροντας έτσι μια πιο λεπτομερή και πολυδιάστατη εικόνα του πληθυσμού.

Η ανάλυση ξεκινά με τη δημογραφική αποτύπωση των μελών, εξετάζοντας το φύλο και την ηλικιακή κατανομή, και συνεχίζει με κοινωνικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά όπως η οικογενειακή κατάσταση και το επίπεδο εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις αντιλήψεις των ίδιων των ατόμων σχετικά με τη διακριτική μεταχείριση στο σχολείο και στον εργασιακό χώρο, θέματα που αγγίζουν τις εμπειρίες αποκλεισμού και τις προκλήσεις ένταξης.

Η ενότητα περιλαμβάνει επίσης σημαντικά ευρήματα για την απασχόληση, την πρόσβαση σε πληροφορίες για προγράμματα ένταξης στην αγορά εργασίας, καθώς και για την κατάσταση υγείας, την επαφή με το σύστημα υγείας και την αξιολόγηση των εμπειριών από τις σχετικές υπηρεσίες. Τέλος, καταγράφεται η συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, αναδεικνύοντας τόσο τη δυνατότητα των μελών να αλληλοεπιδρούν με ευρύτερα κοινωνικά δίκτυα όσο και τα πιθανά εμπόδια σε αυτή τη διαδικασία.

Η ενότητα αυτή συμπληρώνει την εικόνα που προέκυψε σε επίπεδο νοικοκυριού, προσφέροντας μια εις βάθος κατανόηση της κοινωνικής κατάστασης, των αναγκών, αλλά και των δυνατοτήτων ενδυνάμωσης των Ρομά ως άτομα και πολίτες.

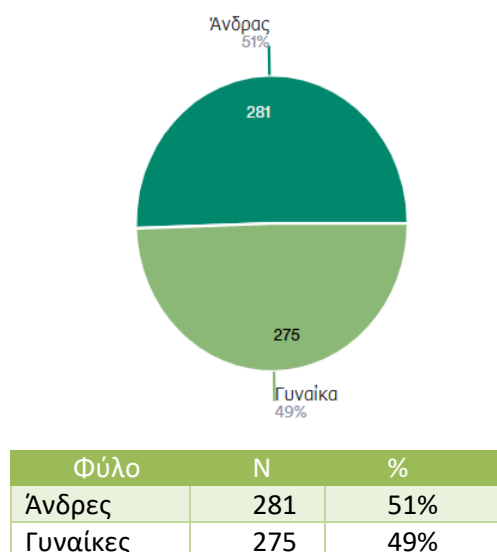
6.1 Δημογραφικά στοιχεία

6.1.1 Φύλο

Η κατανομή μεταξύ ανδρών και γυναικών εμφανίζεται σχεδόν ισομερής, με μια ελαφρά υπεροχή των ανδρών στο δείγμα (διαφορά μόλις 6 ατόμων). Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η έρευνα πέτυχε μια ισορροπημένη εκπροσώπηση φύλου, στοιχείο σημαντικό για την εγκυρότητα των ευρημάτων, ιδίως σε αναλύσεις που σχετίζονται με την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες, την εργασία, την εκπαίδευση ή την υγειονομική φροντίδα.

Συνολικά καταγράφηκαν 556 έγκυρες απαντήσεις, ενώ 8 συμμετέχοντες δεν δήλωσαν το φύλο τους. Από το σύνολο των απαντήσεων:

6.1.2 Ηλικιακή Κατανομή

Η ηλικιακή σύνθεση του δείγματος προκύπτει από 563 έγκυρες απαντήσεις, με 1 μη απαντηθείσα καταγραφή. Η ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι το δείγμα συγκεντρώνεται κυρίως σε νεότερες και παραγωγικές ηλικίες.

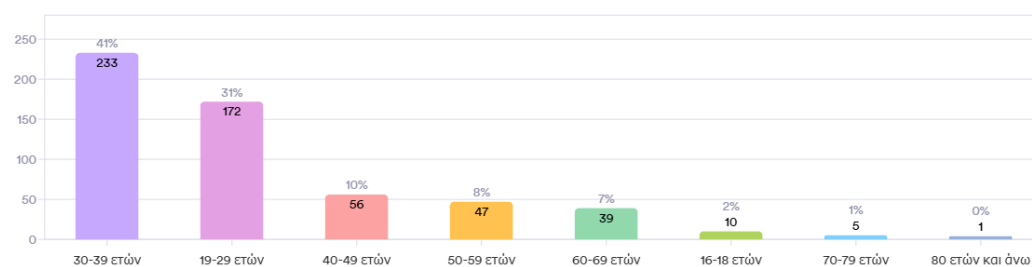
Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων (72%) είναι ηλικίας κάτω των 40 ετών, γεγονός που υποδεικνύει ότι η έρευνα απευθύνθηκε — ή τουλάχιστον ανταποκρίθηκε — κυρίως σε άτομα ενεργά ή εν δυνάμει ενεργά στην αγορά εργασίας και σε κοινωνικές δραστηριότητες.

Αντιθέτως, οι ηλικιωμένες ηλικιακές ομάδες (60 ετών και άνω) εμφανίζονται υποεκπροσωπημένες, κάτι που μπορεί να οφείλεται είτε στη δημογραφική δομή του πληθυσμού στόχου είτε σε δυσκολία πρόσβασης ή συμμετοχής των μεγαλύτερων ηλικιών στην έρευνα.

Η ηλικιακή αυτή κατανομή καθιστά δυνατή τη διερεύνηση αναγκών και προκλήσεων κυρίως των νεότερων και μέσης ηλικίας πληθυσμών, διατηρώντας ωστόσο και την παρουσία μικρότερου αριθμού ηλικιωμένων, ώστε να αναδειχθούν τυχόν αποκλίσεις ή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των υποομάδων.

Γράφημα: Ηλικιακή κατανομή δείγματος

Data	Response	%
30-39 ετών	233	41%
19-29 ετών	172	31%
40-49 ετών	56	10%
50-59 ετών	47	8%
60-69 ετών	39	7%
16-18 ετών	10	2%
70-79 ετών	5	1%
80 ετών και άνω	1	0%

Από την σύγκριση των στοιχείων με την επικαιροποίηση της καταγραφής πληθυσμού και περιοχών διαβίωσης του 2024 και λαμβάνοντας υπόψη ότι στην έρευνα συμμετείχαν μόνο ενήλικες άνω των 18 ετών προκύπτει ότι από το σύνολο των απαντήσεων, η πλειοψηφία του εκτιμώμενου πληθυσμού ανήκει συνολικά στο ηλικιακό φάσμα **20-39 ετών**, υποδεικνύοντας έναν **ιδιαίτερα νεανικό δημογραφικό προφίλ**.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της καταγραφής του 2024 τα παιδιά έως και 18 ετών, αντιπροσωπεύουν το 36,1% του πληθυσμού Ρομά. Το ποσοστό αυτό είναι σχεδόν διπλάσιο σε σχέση με το αντίστοιχο του γενικού πληθυσμού, όπου — σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ — τα παιδιά έως και 18 ετών αποτελούν μόλις το 18,6%.

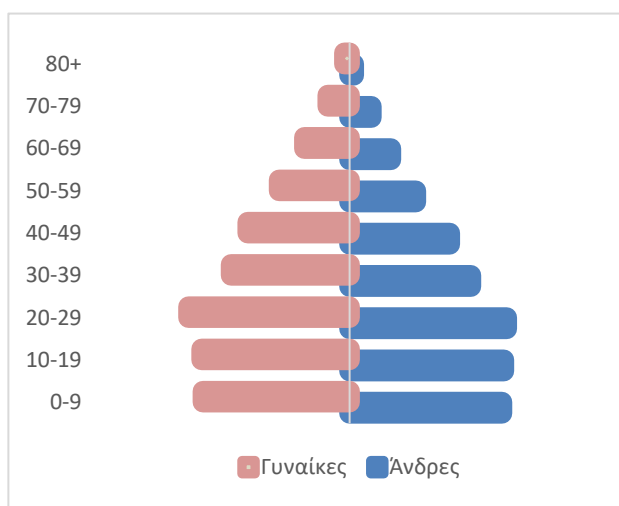
Αντίστροφα, η εκπροσώπηση των ηλικιωμένων (70 ετών και άνω) είναι εξαιρετικά περιορισμένη: μόλις 3,1% στον πληθυσμό των Ρομά, έναντι 16,8% στον γενικό πληθυσμό. Η απόκλιση αυτή καταδεικνύει σοβαρές δημογραφικές ανισότητες, που ενδεχομένως σχετίζονται με διαφοροποιήσεις στο προσδόκιμο ζωής, στις συνθήκες υγείας και διαβίωσης, ή και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν ότι ο πληθυσμός των Ρομά στην Ελλάδα εμφανίζει μια **έντονα νεανική πυραμίδα**, με περιορισμένη παρουσία στις μεγαλύτερες

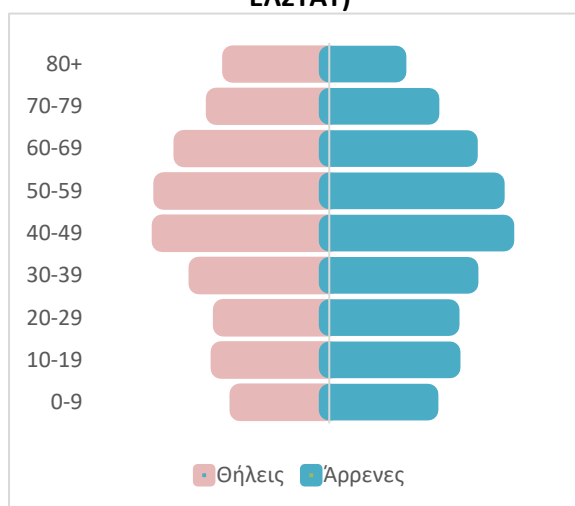

ηλικίες, γεγονός που έχει άμεσες επιπτώσεις στον σχεδιασμό και την προτεραιοποίηση κοινωνικών πολιτικών — ειδικά σε ό,τι αφορά την παιδική ηλικία, την εκπαίδευση, τη μητρότητα και την ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας αλλά και πολιτικών σε θέματα υγείας και πρόληψης που θα αποσκοπούν στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Η διαφοροποιημένη ηλικιακή κατανομή αποτυπώνεται στα διαγράμματα που ακολουθούν:

Γράφημα 2: Κατανομή πληθυσμού Ρομά ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα

Γράφημα 3: Κατανομή μόνιμου πληθυσμού χώρας ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα (Απογραφή πληθυσμού-οικισμών 2021, ΕΛΣΤΑΤ)

Πίνακας 7: Εκτιμώμενος πληθυσμός Ρομά ανά ηλικιακή ομάδα και Φύλο

Ομάδες ηλικιών	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
0-9	18,6%	17,9%	17,6%
10-19	18,9%	18,1%	18,5%
20-29	19,2%	19,7%	19,8%
30-39	14,8%	14,5%	14,9%
40-49	12,2%	12,4%	12,7%
50-59	8,1%	8,6%	8,2%
60-69	5,0%	5,5%	5,2%
70-79	2,6%	2,7%	2,5%
80+	0,5%	0,6%	0,6%

Πίνακας 8: Μόνιμος πληθυσμός χώρας ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα (Απογραφή πληθυσμού-οικισμών 2021, ΕΛΣΤΑΤ)

Ομάδες ηλικιών	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
0-9	8,8%	8,0%	8,4%
10-19	10,8%	9,7%	10,2%
20-29	10,7%	9,5%	10,0%
30-39	12,4%	11,6%	12,0%
40-49	15,6%	14,9%	15,2%
50-59	14,7%	14,7%	14,7%
60-69	12,3%	13,0%	12,6%
70-79	8,9%	10,1%	9,5%
80+	6,0%	8,6%	7,3%

Πηγή: Επικαιροποίηση καταγραφής πληθυσμού και περιοχών διαβίωσης 2024

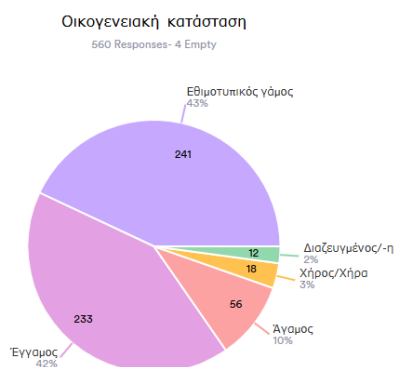
This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

6.1.3 Οικογενειακή κατάσταση

Η οικογενειακή ζωή αναδεικνύεται ως θεμέλιος λίθος της κοινωνικής δομής στους πληθυσμούς Ρομά που μελετήθηκαν. Το 85% των συμμετεχόντων βρίσκεται σε κάποια μορφή έγγαμης συμβίωσης: 43% δηλώνουν ότι ζουν σε εθιμοτυπικό γάμο, ενώ 42% είναι νομικά έγγαμοι. Το υψηλό αυτό ποσοστό αποτυπώνει τη βαρύτητα που δίνεται στον θεσμό της οικογένειας και τις ισχυρές παραδοσιακές δομές που παραμένουν ενεργές, ακόμα και πέραν του επίσημου νομικού πλαισίου.

Οι εξαιρετικά χαμηλοί δείκτες χηρείας (3%) και διαζυγίου (2%) ενδέχεται να αντανακλούν είτε πολιτισμικές αντιλήψεις που προτάσσουν τη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής, είτε την απουσία επίσημων νομικών διαδικασιών (ιδίως σε περιπτώσεις εθιμικών ενώσεων).

Data	Response	%
Εθιμοτυπικός γάμος	241	43%
Έγγαμος	233	42%
Άγαμος	56	10%
Χήρος/Χήρα	18	3%
Διαζευγμένος/-η	12	2%

6.1.4 Ηλικία γάμου και πρώτης γονεϊκότητας

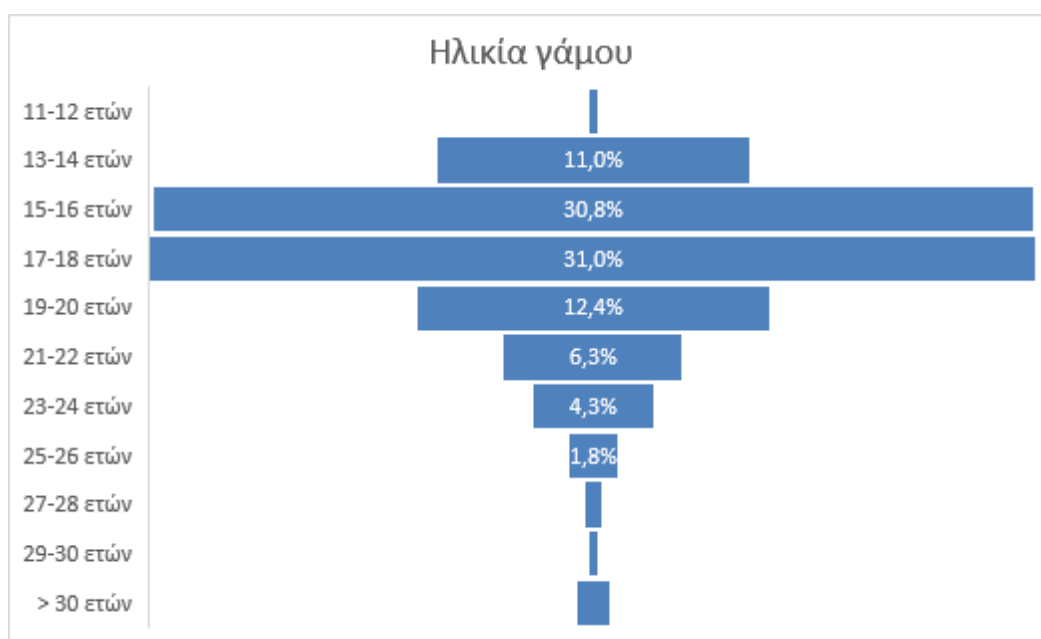
Η πρώιμη έναρξη έγγαμης ζωής είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική καθώς η ηλικία γάμου καταγράφεται ήδη από τα 11 έτη για τα κορίτσια και τα 13 έτη για τα αγόρια, με μέσο όρο ηλικίας γάμου τα 19 έτη για τους άνδρες και τα 17 έτη για τις γυναίκες. Αντίστοιχα, η ηλικία πρώτης γονεϊκότητας ξεκινά από τα 12 έτη στις γυναίκες και τα 14 έτη στους άντρες, με μέσο

όρο πρώτης γονεϊκότητας τα 17 έτη για τις γυναίκες και 19 έτη για τους άντρες. Συνολικά, ο μέσος όρος πρώτης γονεϊκότητας στον πληθυσμό είναι 18 έτη.

Φύλο	Εύρος ηλικιών γάμου	Εύρος ηλικιών πρώτης γονεϊκότητας	Μέση ηλικία γάμου	Μέση ηλικία πρώτου παιδιού
Άνδρες	13–36 έτη	14–36 έτη	19 έτη	19 έτη
Γυναίκες	11–48 έτη	12–30 έτη	17 έτη	17 έτη
Σύνολο	12–36 έτη	18 έτη	18 έτη	18 έτη

Ηλικιακή κατανομή γάμου (θρησκευτικός, πολιτικός, εθιμοτυπικός)

Ηλικιακή ομάδα	N	%
11-12 ετών	2	0,4%
13-14 ετών	56	11,0%
15-16 ετών	157	30,8%
17-18 ετών	158	31,0%
19-20 ετών	63	12,4%
21-22 ετών	32	6,3%
23-24 ετών	22	4,3%
25-26 ετών	9	1,8%
27-28 ετών	3	0,6%
29-30 ετών	2	0,4%
30 ετών και άνω	6	1,2%
Σύνολο	510	100,0%

Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ένα πρότυπο πρώιμης οικογενειακής συγκρότησης, με τον γάμο και τη γονεϊκότητα να ξεκινούν σε ηλικίες σημαντικά μικρότερες σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό της χώρας. Αυτή η διαφορά είναι κρίσιμη και έχει επιπτώσεις σε πολλαπλά επίπεδα: στη σχολική φοίτηση, την εργασιακή πορεία, την υγεία, καθώς και την πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές.

Το εύρημα ότι το 92% των συμμετεχόντων έχει ήδη παιδιά ενισχύει περαιτέρω την παρατήρηση πως η δημιουργία οικογένειας αποτελεί κυρίαρχη κοινωνική επιλογή. Αντιθέτως, μόνο 8% δήλωσαν ότι δεν έχουν παιδιά, ενώ μόλις 10% είναι άγαμοι.

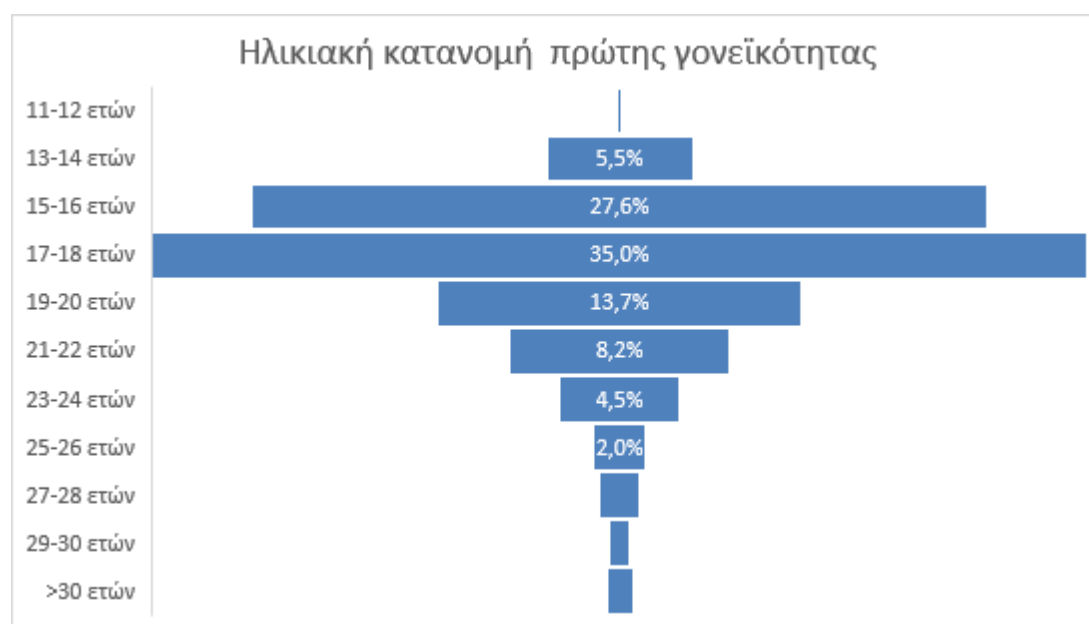
Χαρακτηριστικό είναι ότι από τους ερωτώμενους που ανέφεραν ότι δεν έχουν παιδιά το 70% έχουν ηλικία 19-29, ενώ στο ίδιο ηλικιακό εύρος βρίσκεται το 59% των ερωτώμενων που δηλώνουν άγαμοι. Αυτό καταδεικνύει ότι η

απουσία τέκνων ή η άγαμη οικογενειακή κατάσταση συνδέεται πιθανότατα με το νεαρό της ηλικίας, γεγονός που ερμηνεύεται ως φυσικό στάδιο του κύκλου της ζωής και όχι απαραίτητα ως επιλογή απομάκρυνσης από το πρότυπο της οικογένειας. Με την πάροδο του χρόνου και την είσοδο σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, φαίνεται να αυξάνεται σημαντικά η πιθανότητα δημιουργίας οικογένειας, πράγμα που επιβεβαιώνει ότι ο θεσμός της οικογένειας παραμένει ιδιαίτερα κραταιός ως κεντρικό σημείο αναφοράς στην κοινωνική ζωή.

Ηλικία	Δεν έχω παιδιά	Είμαι άγαμος/-η
16-18	2%	7%
19-29	70%	59%
30-39	15%	25%
40-49	7%	5%
50-59	7%	4%
Σύνολο	100%	100%

Παρ' όλα αυτά οι γυναίκες Ρομά παντρεύονται και τεκνοποιούν κατά κύριο λόγο πολύ νωρίς, κυρίως στην εφηβεία ή στο πρώιμο νεαρό ενήλικο στάδιο. Το χρονικό διάστημα μεταξύ γάμου και πρώτης μητρότητας είναι μικρό, περίπου 0,8 έτη, γεγονός που υποδεικνύει ότι η μητρότητα ακολουθεί σχεδόν άμεσα τον γάμο. Οι πολύ χαμηλές ηλικίες γάμου (κάτω των 18) είναι εξαιρετικά συχνές, με πολλές περιπτώσεις πρώτης μητρότητας ήδη από τα 14–16 έτη.

Ηλικιακή ομάδα	N	%
11-12 ετών	1	0,2%
13-14 ετών	28	5,5%
15-16 ετών	141	27,6%
17-18 ετών	179	35,0%
19-20 ετών	70	13,7%
21-22 ετών	42	8,2%
23-24 ετών	23	4,5%
25-26 ετών	10	2,0%
27-28 ετών	8	1,6%
29-30 ετών	4	0,8%
>30 ετών	5	1,0%
Σύνολο	511	100,0%

6.1.5 Διαθεσιμότητα διοικητικών εγγράφων

Από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων διαθέτει βασικά διοικητικά έγγραφα που απαιτούνται για την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνικά δικαιώματα. Συγκεκριμένα, το 99,6% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι διαθέτει Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ), ενώ αντίστοιχα υψηλά ποσοστά καταγράφονται και για το Δελτίο Αστυνομικής Ταυτότητας (99,5%) και τον Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (98,4%). Χαμηλότερη, αν και σημαντική, είναι η κατοχή του Αριθμού Μητρώου Ασφαλισμένου (Α.Μ.Α.), που ανέρχεται στο 85,8%. Μόλις το 0,4% των συμμετεχόντων δεν διαθέτει κανένα από τα παραπάνω έγγραφα, γεγονός που καταδεικνύει γενικά υψηλή διοικητική ένταξη του πληθυσμού που συμμετείχε στην έρευνα, με περιορισμένες αλλά υπαρκτές περιπτώσεις αποκλεισμού.

Κατηγορία	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό επί των συμμετεχόντων που διαθέτουν το σχετικό έγγραφο)
ΑΜΚΑ	562	99,6%
Δελτίο Αστυνομικής Ταυτότητας	561	99,5%
ΑΦΜ	555	98,4%
Α.Μ.Α. (Αριθμός Μητρώου ασφαλισμένου)	484	85,8%
Κανένα από τα παραπάνω	2	0,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	564	100,0%

6.1.6 Ιθαγένεια

Τα στοιχεία της έρευνας αποκαλύπτουν ότι το 99% των συμμετεχόντων (555 άτομα) δηλώνουν ότι έχουν ελληνική υπηκοότητα, ενώ μόλις το 1% αναφέρει ότι διαθέτει διπλή ιθαγένεια (Ελλάδα και άλλη χώρα). Ελάχιστοι είναι οι συμμετέχοντες χωρίς υπηκοότητα (2 άτομα – 0%), και κανείς δεν δήλωσε αδιευκρίνιστο καθεστώς. Το εύρημα αυτό ανατρέπει εν μέρει την ευρέως διαδεδομένη εικόνα περί πληθυσμών χωρίς νομική κατοχύρωση και αναδεικνύει ότι, τουλάχιστον στο συγκεκριμένο δείγμα, η συντριπτική πλειονότητα των Ρομά είναι νομικά αναγνωρισμένοι Έλληνες πολίτες με πλήρη δικαιώματα ιθαγένειας.

6.2 Εκπαίδευση

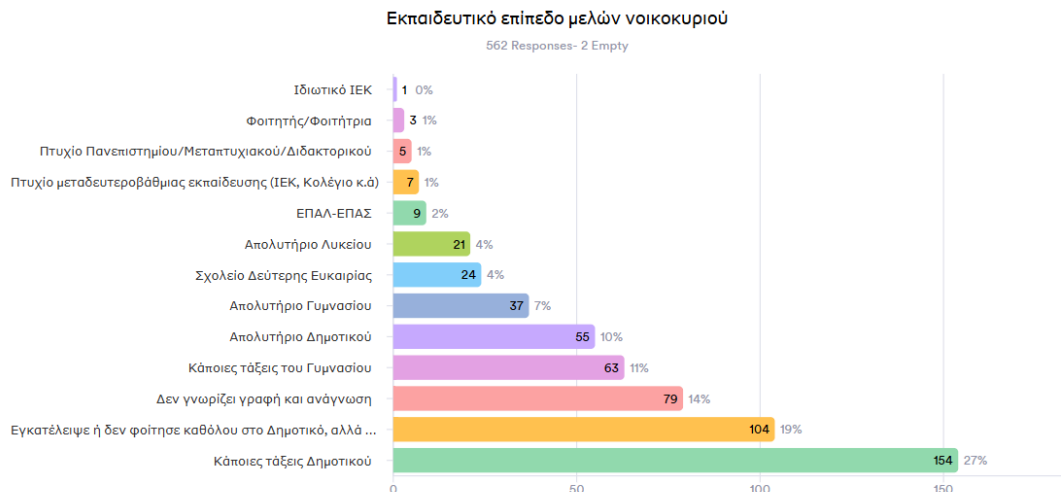
6.2.1 Εκπαιδευτικό επίπεδο

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από 562 μέλη νοικοκυριών καταδεικνύουν χαμηλό επίπεδο εκπαιδευτικής ένταξης και ολοκλήρωσης σπουδών, με έντονη συγκέντρωση στις χαμηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης και σημαντικό ποσοστό αναλφαβητισμού, αλλά και ενδείξεις συμμετοχής σε ενισχυτικές εκπαιδευτικές δομές και τάσεις προόδου, ιδιαίτερα σε προγράμματα δεύτερης ευκαιρίας.

Συνολικά, το 33% των ερωτηθέντων εντάσσεται σε κατηγορίες με ενδείξεις σοβαρού ή πλήρους αναλφαβητισμού, φαινόμενο που είναι ιδιαίτερα έντονο σε πληθυσμούς Ρομά, λόγω της διαχρονικής απουσίας εκπαιδευτικών ευκαιριών, των διακρίσεων και της κοινωνικής απομόνωσης. Πρόκειται για ένα εύρημα με επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (απασχόληση, υγεία, συμμετοχή, πρόσβαση σε δικαιώματα). Ειδικότερα το 14% δήλωσε πως δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση και το 19% ότι εγκατέλειψε ή δεν φοίτησε καθόλου στο Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Επιπλέον, η ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των μελών των νοικοκυριών Ρομά εμφανίζει μερική ή μη ολοκληρωμένη φοίτηση στις βασικές βαθμίδες της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, το 27% έχει φοιτήσει σε κάποιες τάξεις του Δημοτικού χωρίς να ολοκληρώσει την εκπαιδευτική βαθμίδα, 11% φοιτά ή διέκοψε στο Γυμνάσιο, ενώ μόλις 10% ολοκλήρωσε τη φοίτηση στο Δημοτικό. Οι κατηγορίες αυτές αντανakλούν τη χαμηλή εκπαιδευτική ολοκλήρωση που χαρακτηρίζει μεγάλο μέρος του πληθυσμού, γεγονός που διαιωνίζει τον φαύλο κύκλο κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού, περιορίζοντας σοβαρά τις δυνατότητες πρόσβασης σε εργασία, ενημέρωση και συμμετοχή στη δημόσια ζωή.

Συνολικά, η εικόνα που προκύπτει αναδεικνύει τις εκπαιδευτικές ανισότητες που βιώνει σημαντικό μέρος του πληθυσμού των Ρομά, με υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού, μη τακτικής φοίτησης και σχολικής διαρροής. Ωστόσο, η παρουσία εγγραφών σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και τριτοβάθμιες δομές συνιστά μια θετική ένδειξη, υπογραμμίζοντας τη σημασία των πολιτικών υποστήριξης, ενδυνάμωσης και διά βίου μάθησης.

Τα ευρήματα σχετικά με την εκπαιδευτική επίδοση των μελών των νοικοκυριών Ρομά ενισχύονται και από τις απαντήσεις των υπευθύνων των νοικοκυριών για την τρέχουσα φοίτηση των παιδιών τους. Όπως φαίνεται και στον σχετικό πίνακα της ενότητας 6.2.2, μόνο το 13% των παιδιών φοιτά στο Γενικό Λύκειο, ενώ ένα ακόμη μικρότερο ποσοστό (3%) φοιτά σε δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης. Το 42% φοιτά στο Γυμνάσιο, ενώ το 25% παραμένει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, 17% των παιδιών δεν παρακολουθεί τακτικά το σχολείο, γεγονός που υπογραμμίζει τους υψηλούς δείκτες σχολικής διαρροής και αποχής. Τα δεδομένα αυτά επιβεβαιώνουν την εκπαιδευτική επισφάλεια και τον αναπαραγόμενο αποκλεισμό που καταγράφεται στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, αποτυπώνοντας μια διαγενεακή αναπαραγωγή εκπαιδευτικών ανισοτήτων εντός των κοινοτήτων Ρομά.

6.2.2 Εκπαιδευτικό επίπεδο ανά φύλο

	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο/ Δημοτικό)	25%	23%	26%
Γυμνάσιο (ημερήσιο ή εσπερινό)	42%	46%	40%

Γενικό Λύκειο (ημερήσιο ή εσπερινό)	13%	12%	14%
Επαγγελματική Εκπαίδευση (Επαγγελματικό Λύκειο, σε Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης (ΕΣΚ) ή σε Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ)	3%	2%	3%
Δεν παρακολουθεί τακτικά	17%	17%	17%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Οι διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι υπαρκτές αλλά σχετικά μικρές. Η σημαντικότερη εντοπίζεται στη μεγαλύτερη φοίτηση των αγοριών στο Γυμνάσιο, που ενδεχομένως σχετίζεται με την πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου από κορίτσια λόγω κοινωνικών ή οικογενειακών υποχρεώσεων (π.χ. φροντίδα μελών, πρώιμοι γάμοι κ.λπ.). Ωστόσο, η σταθερή παρουσία κοριτσιών στο Λύκειο και στην επαγγελματική εκπαίδευση, έστω και με χαμηλά ποσοστά, αποτελεί ένδειξη μεταβολών στις εκπαιδευτικές προσδοκίες και ενδεχομένως βελτίωσης της πρόσβασης των Ρομά κοριτσιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα:

- 46% των αγοριών φοιτά στο Γυμνάσιο έναντι 40% των κοριτσιών. Αυτό υποδηλώνει ότι τα αγόρια συνεχίζουν συχνότερα στο Γυμνάσιο μετά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- 14% των κοριτσιών φοιτά στο Λύκειο έναντι 12% των αγοριών. Μικρό προβάδισμα των κοριτσιών καταγράφεται στη φοίτηση στο Λύκειο, γεγονός που ίσως σχετίζεται με διαφορετικά κοινωνικά πρότυπα ή προσδοκίες ανά φύλο σε αυτές τις ηλικίες, όπως η πεποίθηση ότι τα αγόρια είναι πιο εύκολο να στραφούν σε τεχνικά επαγγέλματα ή ακόμη και να ενταχθούν πιο γρήγορα στην αγορά εργασίας, σε αντίθεση με τα κορίτσια, των οποίων η δευτεροβάθμια εκπαίδευση θεωρείται βασικότερο εφόδιο στην επαγγελματική τους πορεία.
- Αν και το ποσοστό είναι χαμηλό για όλους, τα αγόρια (2%) συμμετέχουν λιγότερο σε επαγγελματικές σχολές σε σχέση με τα κορίτσια (3%).
- Δεν διαπιστώνεται ουσιαστική διαφορά μεταξύ φύλων στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (26% κορίτσια έναντι 23% αγόρια).
- Το ποσοστό μη τακτικής φοίτησης (17%) είναι ίδιο και για τα δύο φύλα, γεγονός που δείχνει ότι η σχολική διαρροή είναι φαινόμενο που επηρεάζει εξίσου αγόρια και κορίτσια.

6.2.3 Αντιλήψεις για διακριτική μεταχείριση στο σχολείο

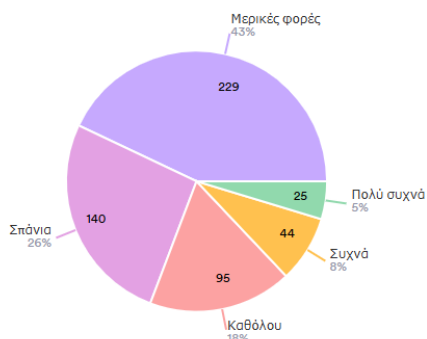
Τα δεδομένα αποτυπώνουν σημαντικό βαθμό εμπειριών διακριτικής μεταχείρισης των Ρομά σε σχολικά περιβάλλοντα. Συγκεκριμένα, το 43% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει βιώσει μερικές φορές διακριτική μεταχείριση λόγω καταγωγής κατά την επαφή του με το σχολείο. Επιπλέον, το 8% αναφέρει ότι αυτό συνέβη συχνά και ένα 5% πολύ συχνά, γεγονός που ανεβάζει το συνολικό ποσοστό σε πάνω από 50% όσων έχουν βιώσει τέτοιες εμπειρίες, έστω και περιστασιακά.

Από την άλλη πλευρά, το 26% αναφέρει ότι αυτό συνέβη σπάνια, ενώ 18% δηλώνει ότι δεν έχει βιώσει ποτέ τέτοια μεταχείριση. Αυτά τα ευρήματα αναδεικνύουν με σαφήνεια την παρουσία προκαταλήψεων και διακρίσεων στα σχολεία, κάτι που ενδέχεται να λειτουργεί αποθαρρυντικά για τη φοίτηση και τη συνέχιση της εκπαίδευσης των παιδιών Ρομά.

Η ύπαρξη τέτοιων εμπειριών καταδεικνύει την ανάγκη για στοχευμένες παρεμβάσεις στον χώρο της εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο ευαισθητοποίησης του εκπαιδευτικού προσωπικού όσο και στην εφαρμογή πρακτικών συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, που θα ενισχύσουν το αίσθημα ισοτιμίας και ασφάλειας στους μαθητές Ρομά και τις οικογένειές τους.

Απόψεις για διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής σας κατά την επαφή με το σχολείο (ως γονέας ή μαθητής)

533 Responses- 31 Empty

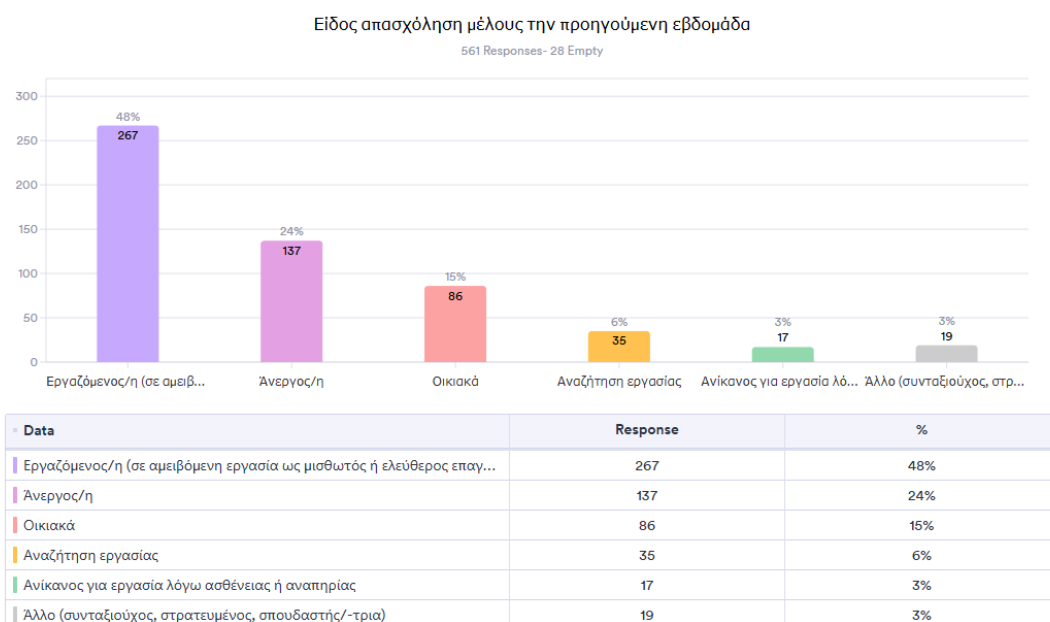
Data	Response	%
Μερικές φορές	229	43%
Σπάνια	140	26%
Καθόλου	95	18%
Συχνά	44	8%
Πολύ συχνά	25	5%

6.3 Απασχόληση

6.3.1 Είδος απασχόλησης

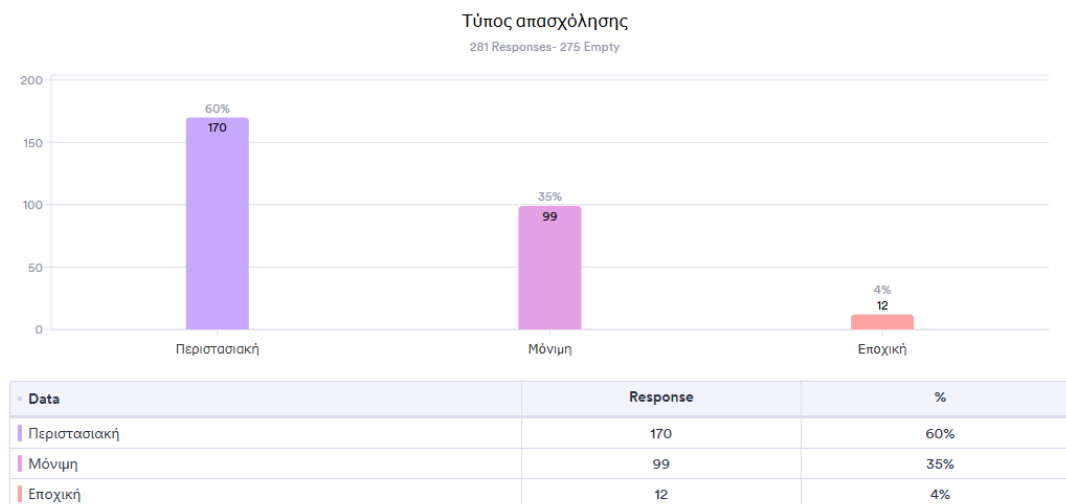
Η καταγραφή της απασχόλησης των μελών των νοικοκυριών Ρομά αναδεικνύει σημαντικές πτυχές της κοινωνικοοικονομικής τους ένταξης και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στην αγορά εργασίας. Κατά την εβδομάδα πριν από την έρευνα, το 48% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι εργάζεται, ενώ το 24% ήταν άνεργο και το 15% απασχολούνταν με οικιακά καθήκοντα. Ένα 6% βρισκόταν σε αναζήτηση εργασίας και ένα επιπλέον 3% δήλωσε ανίκανο για εργασία λόγω αναπηρίας ή ασθένειας. Η κατηγορία "άλλο", που περιλαμβάνει συνταξιούχους, στρατεύσιμους ή φοιτητές, επίσης συγκεντρώνει 3%.

6.3.2 Τύπος απασχόλησης

Όσον αφορά τον τύπο απασχόλησης, από όσους εργάζονταν, το 60% ανέφερε ότι απασχολείται περιστασιακά, το 35% μόνιμα και μόλις το 4% σε εποχική εργασία. Αυτό το εύρημα καταδεικνύει μια σημαντική επισφάλεια στην απασχόληση, με την πλειοψηφία να βρίσκεται εκτός σταθερών εργασιακών σχέσεων, κάτι που επηρεάζει άμεσα το επίπεδο εισοδήματος και τη δυνατότητα πρόσβασης σε κοινωνικά δικαιώματα.

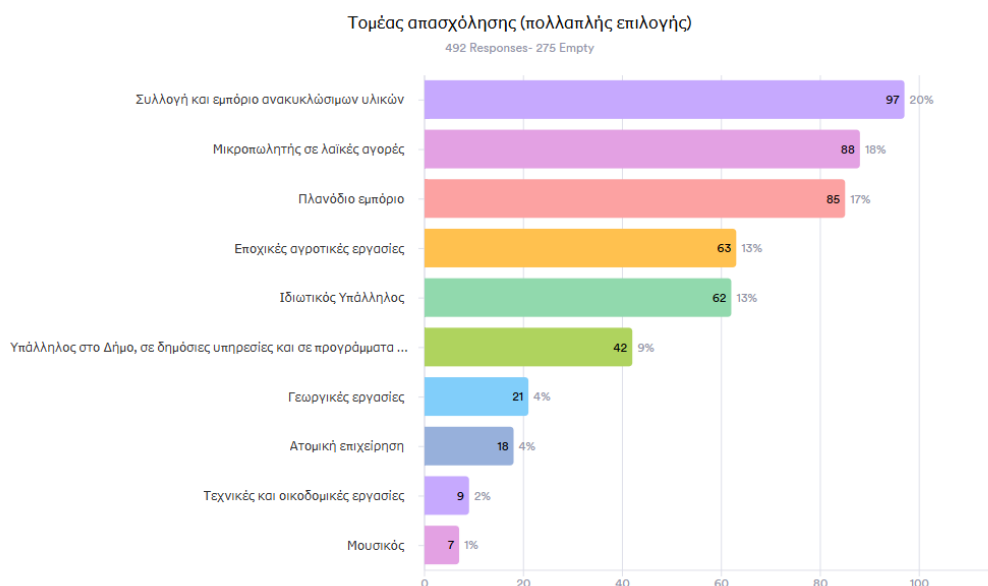

6.3.3 Τομέας απασχόλησης

Η ανάλυση του τομέα απασχόλησης καταδεικνύει τη συγκέντρωση των εργαζομένων σε ανεπίσημες και χαμηλής ειδίκευσης δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, 20% των εργαζομένων απασχολείται στη συλλογή και εμπορία ανακυκλώσιμων υλικών, 18% ως μικροπωλητές σε λαϊκές αγορές και 17% στο πλανόδιο εμπόριο. Σημαντικά ποσοστά εμφανίζονται επίσης σε εποχικές αγροτικές εργασίες (13%) και στον ιδιωτικό τομέα (13%). Μικρότερα ποσοστά καταγράφονται στην απασχόληση στο Δημόσιο (9%), στις γεωργικές εργασίες (4%), στην ατομική επιχειρηματικότητα (4%), σε τεχνικές/οικοδομικές εργασίες (2%) και στη μουσική (1%).

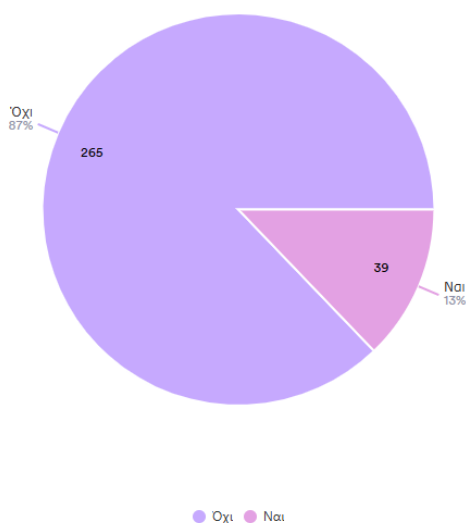
Συνδυαστικά, τα στοιχεία αυτά σκιαγραφούν μια εργασιακή πραγματικότητα έντονα επισφαλής και κυρίως άτυπη, με περιορισμένες δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης και κοινωνικής κινητικότητας. Η απασχόληση σε μη τυπικούς τομείς, συχνά χωρίς ασφαλιστική κάλυψη και σταθερό εισόδημα, εντείνει την ευαλωτότητα των Ρομά και συμβάλλει στη διαιώνιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

6.3.4 Μετακίνηση για λόγους εργασίας εκτός περιοχής διαβίωσης

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, μόνο το 13% των νοικοκυριών δήλωσε ότι κάποιο μέλος της οικογένειας απουσίαζε από τον τόπο διαμονής για λόγους εργασίας, είτε σε άλλη περιοχή της Ελλάδας είτε στο εξωτερικό. Το 87% απάντησε ότι δεν υπήρχε καμία μετακίνηση για επαγγελματικούς λόγους κατά το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας.

Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι η μεγάλη πλειονότητα των Ρομά στην Ελλάδα είναι πλέον μόνιμα εγκατεστημένη και δεν χαρακτηρίζεται από τη μέχρι πρότινος εικόνα της ευρείας μετακινούμενης κοινότητας. Ωστόσο, βάσει εμπειρικών παρατηρήσεων κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου, καταγράφεται μια έντονη, άτυπη κινητικότητα μεταξύ μονίμων τόπων διαβίωσης και καταυλισμών ή προσωρινών τόπων εγκατάστασης, κυρίως για λόγους συγγένειας, αλληλοϋποστήριξης ή περιστασιακής εργασίας. Η μετακίνηση αυτή δεν καταγράφεται πάντα ως «επίσημη μετακίνηση για εργασία», αλλά αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της κοινωνικής και οικογενειακής ζωής μέρους του πληθυσμού των Ρομά.

6.3.5 Ενημέρωση για προγράμματα απασχόλησης και επιχειρηματικότητας

Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης των Ρομά για τις διαθέσιμες παρεμβάσεις απασχόλησης και επιχειρηματικότητας που υλοποιούνται. Η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων δεν έχει ενημερωθεί για τα επιμέρους προγράμματα:

- Πρόγραμμα "Στέγαση και Εργασία": Μόλις 12% δήλωσε ότι έχει λάβει ενημέρωση, ενώ το 88% δεν γνωρίζει το πρόγραμμα.
- Επιχορήγηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών νέων Ρομά (20-44 ετών): 24% έχουν ενημερωθεί, ενώ 76% όχι.
- Επιχορήγηση επιχειρήσεων για πρόσληψη 10.000 ανέργων: μόνο 17% έχουν ενημερωθεί, με το 83% να δηλώνει πως δεν το γνώριζε.
- Κοινωφελής Εργασία: Είναι το πιο γνωστό πρόγραμμα, καθώς 65% έχουν ενημερωθεί, αν και το 35% παραμένει χωρίς πληροφόρηση.
- Άλλα προγράμματα ΔΥΠΑ: Μόλις 8% έχει λάβει ενημέρωση, με 89% να αγνοούν τη διαθεσιμότητά τους.

Η συστηματική έλλειψη πληροφόρησης φαίνεται να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην αξιοποίηση δυνατοτήτων ένταξης ή επανένταξης των Ρομά στην αγορά εργασίας και αναδεικνύει την αναγκαιότητα δημιουργίας διαφορετικών τρόπων πληροφόρησης αυτών των πολιτικών για πληθυσμούς που βρίσκονται σε κοινωνικό αποκλεισμό.

Προγράμματα	Ναι (αριθμός)	Ναι (%)	Όχι (αριθμός)	Όχι (%)
Στέγαση και εργασία	65	12%	490	88%
Επιχορήγηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών απασχόλησης νέων Ρομά(20-44 ετών)	133	24%	423	76%
Επιχορήγηση επιχειρήσεων για πρόσληψη 10.000 ανέργων (ευάλωτοι πολίτες, χωρίς όριο ηλικίας)	94	17%	460	83%
Κοινωφελής Εργασία	362	65%	194	35%
Άλλο πρόγραμμα ΔΥΠΑ	47	8%	495	89%

Σύνολο απαντήσεων: 557, 7 κενά

6.3.6 Αντιλήψεις για διακριτική μεταχείριση λόγω καταγωγής στον χώρο εργασίας ή κατά την αναζήτηση εργασίας

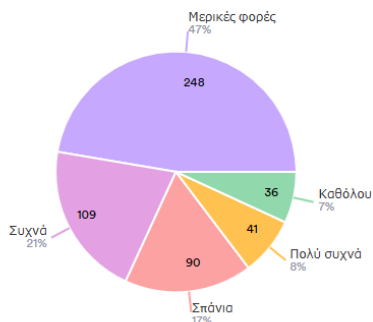
Τα αποτελέσματα της ερώτησης σχετικά με την αντίληψη διακριτικής μεταχείρισης λόγω καταγωγής στον χώρο εργασίας ή κατά την αναζήτηση εργασίας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αποτυπώνουν την εμπειρία των Ρομά σε σχέση με την ισότιμη πρόσβαση στην απασχόληση. Το 47% των ερωτηθέντων απάντησε ότι έχει βιώσει διακριτική μεταχείριση «μερικές φορές», ενώ το 21% δηλώνει ότι αυτό συμβαίνει «συχνά» και το 8% ότι βιώνει τέτοια εμπειρία «πολύ συχνά». Δηλαδή, το 76% του συνόλου έχει βιώσει διακρίσεις σε κάποια συχνότητα, στοιχείο που αναδεικνύει μια ευρεία διάχυση της εμπειρίας αποκλεισμού στην επαφή με την αγορά εργασίας. Από την άλλη πλευρά, μόνο το 7% δήλωσε πως δεν έχει βιώσει καθόλου διακρίσεις, και το 17% απάντησε «σπάνια».

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται πως η πρόσβαση στην εργασία για τους Ρομά εξακολουθεί να εμποδίζεται, όχι μόνο από κοινωνικοοικονομικά εμπόδια, αλλά και από προκαταλήψεις, στερεότυπα και φαινόμενα στιγματισμού. Παρά την όποια πρόοδο, η διακριτική μεταχείριση παραμένει μια καθημερινή εμπειρία για την πλειονότητα των Ρομά.

Απόψεις για διακριτή μεταχείριση λόγω καταγωγής σας κατά την εργασία ή την αναζήτηση εργασίας

524 Responses - 40 Empty

Data	Response	%
Μερικές φορές	248	47%
Συχνά	109	21%
Σπάνια	90	17%
Πολύ συχνά	41	8%
Καθόλου	36	7%

Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν την επικράτηση άτυπων ή μη σταθερών μορφών εργασίας, γεγονός που καθιστά την εισοδηματική κατάσταση των νοικοκυριών Ρομά εξαιρετικά ευμετάβλητη. Η περιστασιακή εργασία – με όρους χαμηλής ασφάλειας, αδήλωτης ή υποδηλωμένης απασχόλησης – υπονομεύει τη δυνατότητα ένταξης στην επίσημη αγορά εργασίας και συνεπάγεται περιορισμένη ή μηδενική ασφαλιστική κάλυψη. Παράλληλα, το χαμηλό ποσοστό μόνιμης εργασίας (35%) καταδεικνύει τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην πρόσβαση σε σταθερές θέσεις απασχόλησης, ενώ η εποχική απασχόληση (4%) παραμένει περιθωριακή, παρά την ύπαρξη τομέων (όπως ο αγροτικός ή τουριστικός) στους οποίους παραδοσιακά αξιοποιείται.

Συνολικά, η ευαλωτότητα της απασχόλησης ενισχύει τον φαύλο κύκλο της φτώχειας και της κοινωνικής περιθωριοποίησης, και καθιστά σαφές ότι κάθε παρέμβαση θα πρέπει να στοχεύει όχι μόνο στην αύξηση της απασχόλησης, αλλά κυρίως στην ενίσχυση της σταθερής εργασίας με δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης και πλήρους ενσωμάτωσης στο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα.

6.3.7 Απασχόληση: Δημογραφικά και Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

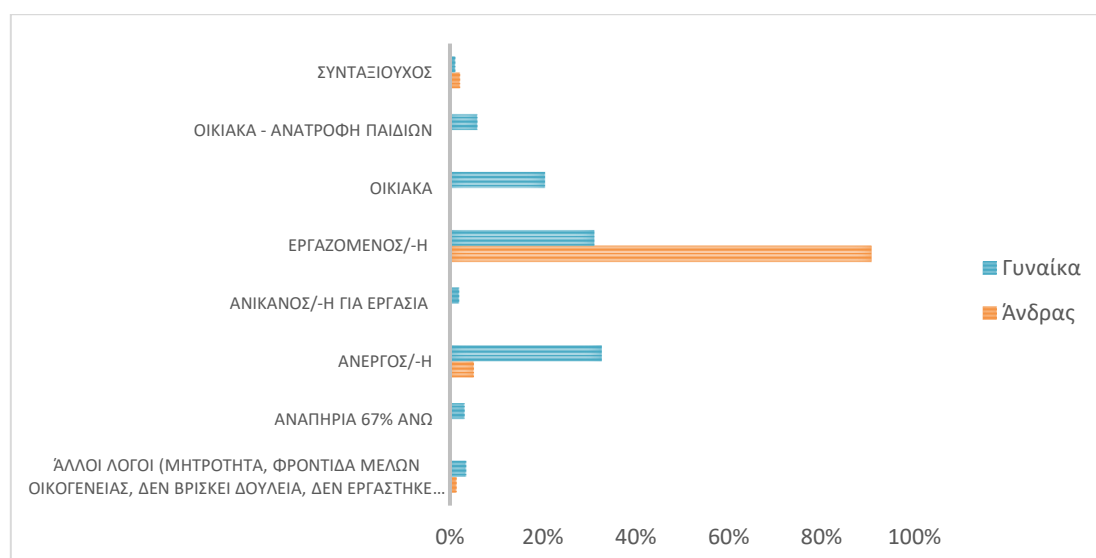
Η διμεταβλητή ανάλυση που πραγματοποιήθηκε και παρουσιάζεται παρακάτω, στόχο έχει να συμβάλει στην κατανόηση του κατά πόσο οι κοινωνικο-δημογραφικοί και χωρικοί παράγοντες επηρεάζουν το είδος και τον τύπο απασχόλησης.

6.3.7.1 Απασχόληση και Φύλο

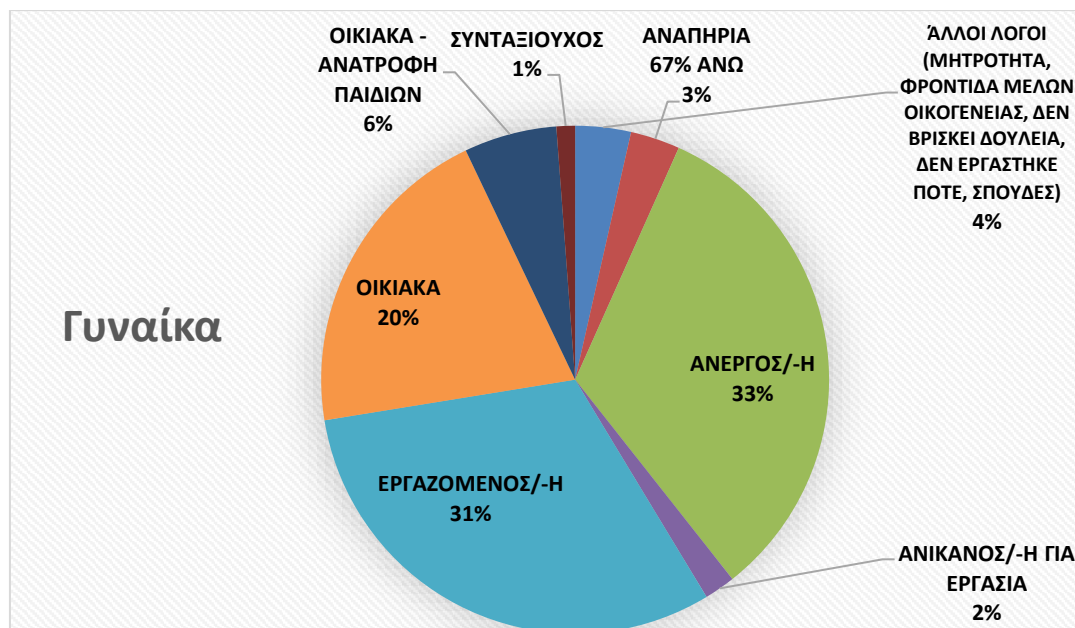
Η ανάλυση της απασχόλησης σε σχέση με το φύλο στοχεύει να εντοπίσει πιθανές διαφοροποιήσεις στην απασχόληση, κατανοώντας την έμφυλη διάσταση και οποιεσδήποτε ανισότητες που σχετίζονται με αυτήν.

Από το γράφημα φαίνεται πως η συντριπτική πλειονότητα των ανδρών εργάζεται (91%) σε αντίθεση με τις γυναίκες, στην περίπτωση των οποίων μόλις το 1/3 δηλώνει εργαζόμενη. Μεγάλη είναι και η διαφορά στην ανεργία, καθώς οι γυναίκες ξεπερνούν τους άνδρες κατά περίπου 25%. Ειδικότερα, μόνο το 5% των ανδρών δηλώνουν άνεργοι την στιγμή που το ίδιο ποσοστό για τις γυναίκες ανέρχεται σε 33%. Όσον αφορά την σύνταξη, παρά το γεγονός ότι οι συνταξιούχοι αποτελούν το 2% των ερωτηθέντων, αξίζει να σημειωθεί ότι το διπλάσιο ποσοστό των ανδρών (6 άνδρες) δηλώνουν συνταξιούχοι σε σχέση με αυτό των γυναικών. (3 γυναίκες), πιθανότατα λόγω της μεγαλύτερης συνέχειας στον εργασιακό τους βίο. Οι παραπάνω διαφορές βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές (χ^2 , $p < 0,05$), γεγονός που υποδηλώνει ότι το φύλο επηρεάζει ουσιαστικά την κατάσταση της απασχόλησης.

Χαρακτηριστικό είναι ότι το σύνολο των ερωτηθέντων που ασχολούνται με τα οικιακά και την ανατροφή των παιδιών απαρτίζεται κατά αποκλειστικότητα από γυναίκες. Παραπάνω από το ¼ (26%) των γυναικών βρίσκονται εκτός του επίσημου παραγωγικού τομέα, λόγω της απασχόλησης τους με μη αμειβόμενες εργασίες φροντίδας.

Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύει τις δομικές διαφορές που παρουσιάζονται μεταξύ των φύλων και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην ένταξη και την παραμονή στο εργασιακό περιβάλλον. Συνολικά, η ανάλυση αντισταθμίζει την επικράτηση και την αναπαραγωγή παραδοσιακών έμφυλων ρόλων που δεν διαπερνά μόνο τον τομέα της απασχόλησης αλλά κατ' επέκταση και τις ευρύτερες πτυχές της κοινωνικής ζωής.

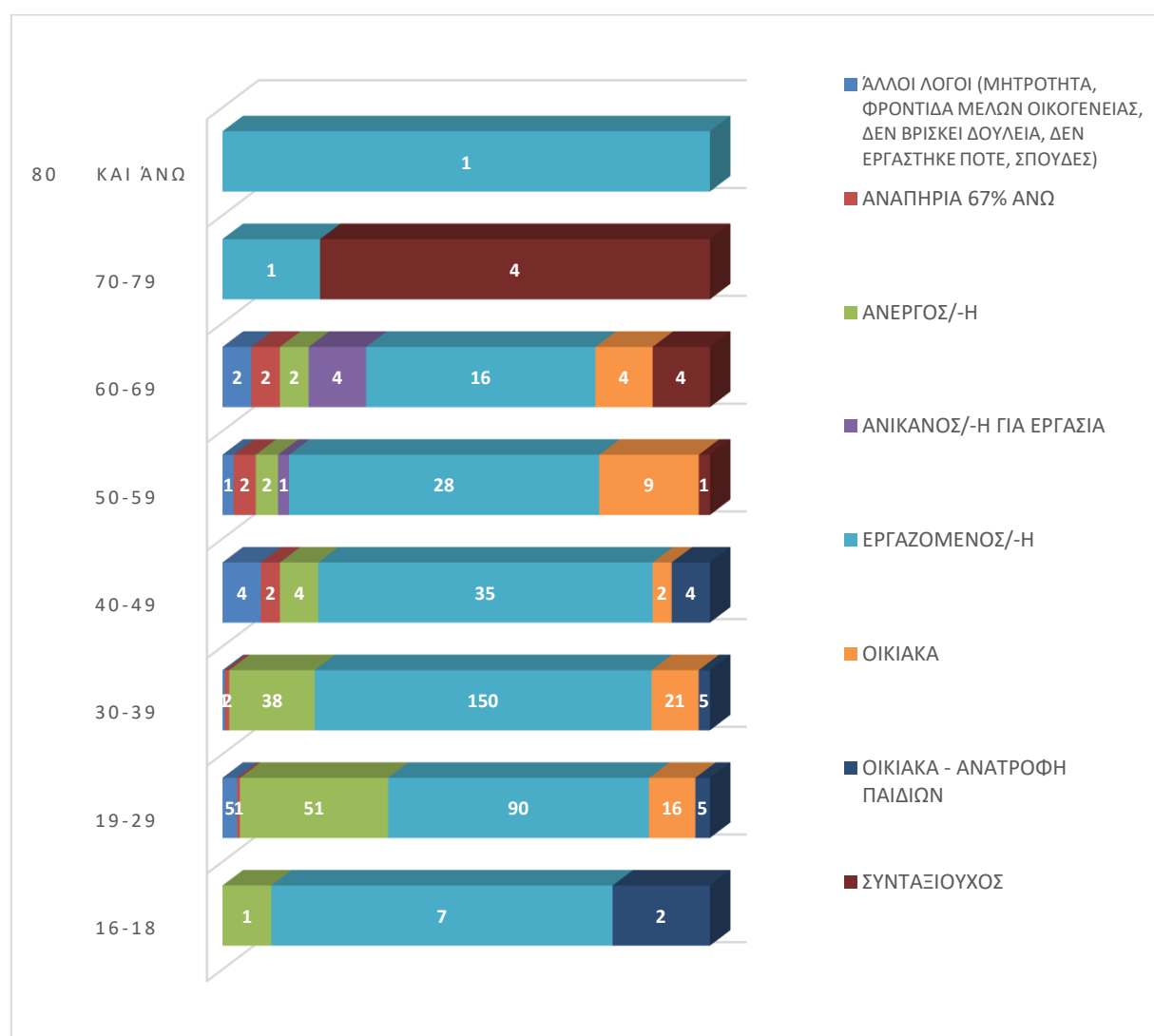
6.3.7.2 Απασχόληση και Ηλικία

Η ηλικία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα διαφοροποίησης της απασχόλησης και μελετώντας την σχέση των δύο μπορεί να αναδυθούν μοτίβα που σχετίζονται με τον κύκλο ζωής, την δυνατότητα πρόσβασης, ένταξης αλλά και αποχώρησης από την αγορά εργασίας.

Όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα, στις νεότερες ηλικίες (16-18) κυριαρχεί η απασχόληση, ωστόσο το δείγμα είναι αρκετά μικρό προκειμένου να βγάλουμε ένα γενικότερο συμπέρασμα για την συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Την ίδια στιγμή, είναι εμφανές ότι η ανεργία μαστίζει την ηλικιακή ομάδα 19-29, καθώς το 30% των εκπροσώπων της δηλώνουν άνεργοι, γεγονός που καταδεικνύει τις δυσκολίες ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας. Τα άτομα που βρίσκονται στο ηλικιακό εύρος 30-49 φαίνεται να είναι τα πιο ενεργά στην αγορά εργασίας, παρουσιάζοντας σταθερά ποσοστά απασχόλησης (69%). Από την ηλικία των 50 ετών η απασχόληση μειώνεται σταδιακά, ενώ αυξάνεται η ενασχόληση με τις οικιακές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό είναι ότι ενώ οι εργαζόμενοι

έχουν μειωθεί και πλέον σχεδόν οι μισοί ερωτώμενοι που βρίσκονται στο ηλικιακό εύρος 60-69 εργάζονται (47%), το ποσοστό συνταξιοδότησης βρίσκεται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Ειδικότερα, μόνο 4 από τα 34 άτομα (12%) που βρίσκονται στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα απολαμβάνουν σύνταξη, γεγονός που ίσως οφείλεται στην άτυπη απασχόληση και στις δυσκολίες πρόσβασης στο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα. Τέλος, ενώ στις ηλικίες από 70 ετών και άνω οι εργαζόμενοι ουσιαστικά εκλείπουν και η συνταξιοδότηση είναι κυρίαρχη το δείγμα είναι αρκετά μικρό προκειμένου να εξαγάγουμε συμπεράσματα για την απασχόλησή τους. Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν στατιστική σημαντικότητα (χ^2 , $p < 0,05$), επιτρέποντας μας να πούμε ότι η ηλικία, πράγματι, επηρεάζει την κατάσταση της απασχόλησης.

6.3.7.3 Χωρικές Διαφοροποιήσεις στην Απασχόληση

Η χωρική διάσταση αποτελεί βασικό παράγοντα στην ανάλυση αναδεικνύοντας τις γεωγραφικές διαφοροποιήσεις του δείγματος που σχετίζονται με την απασχόληση και συμβάλει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι χωρικές ανισότητες αποτυπώνονται στην εργασιακή πραγματικότητα.

Εξετάζοντας την κατανομή του πληθυσμού ανά περιφέρεια με βάση την εργασιακή του κατάσταση την προηγούμενη εβδομάδα, γίνεται αντιληπτό ότι στην περιφέρεια της Αττικής και της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης παρουσιάζονται τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων τα οποία αγγίζουν το 71% και 70% αντίστοιχα. Στον αντίποδα, υψηλότερα ποσοστά ανεργίας παρουσιάζει η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας (31% και ποσοστό εργαζομένων 49%) και της Κεντρικής Μακεδονίας (25% και ποσοστό εργαζομένων 44%). Ο έλεγχος χ^2 έδειξε ότι οι διαφορές αυτές είναι στατιστικά σημαντικές ($p < 0,05$), γεγονός που ενισχύει την υπόθεση ότι η απασχόληση διαφέρει ουσιαστικά ανά περιφέρεια.

Παράλληλα, η ενασχόληση με τα οικιακά παρουσιάζεται εντονότερη στις περιφέρειες με την χαμηλότερη απασχόληση (στην Κεντρική Μακεδονία φτάνει το 21%, ενώ στη Στερεά Ελλάδα το 11%). Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι με οικιακές δραστηριότητες απασχολούνται αποκλειστικά γυναίκες, αντικατοπτρίζει τον έμφυλο διαχωρισμό στην απασχόληση.

Εάν την προηγούμενη εβδομάδα εργαστήκατε, τι δουλειά κάνατε; Εάν όχι, για ποιο λόγο;								
Περιφέρεια	Άλλοι Λόγοι (Μητρότητα, Φροντίδα μελών οικογένειας, Δεν βρίσκει δουλειά, Δεν εργάστηκε ποτέ, Σπουδές)	Αναπηρία 67% άνω	Άνεργος/-η	Ανίκανος/-η για εργασία	Εργαζόμενος /-η	Οικιακά	Οικιακά-Ανατροφή ή Παιδιών	Συνταξιο ύχος
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	0%	0%	20%	0%	70%	10%	0%	0%
Αττική	3%	0%	10%	2%	71%	6%	7%	1%
Δυτική Ελλάδα	0%	4%	22%	0%	61%	6%	6%	0%
Θεσσαλία	7%	1%	15%	3%	64%	6%	0%	3%
Κεντρική Μακεδονία	2%	4%	25%	0%	44%	21%	0%	3%

Στερεά Ελλάδα	2%	2%	31%	0%	49%	11%	0%	4%
Σύνολο	2%	2%	18%	1%	62%	10%	3%	2%

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση της σχέσης της περιφέρειας και του τύπου απασχόλησης είναι στατιστικά σημαντικά στον έλεγχο που έγινε χ^2 , με την p-τιμή να είναι 0,001. Με άλλα λόγια, η περιφέρεια στην οποία μένουν οι ερωτώμενοι επηρεάζει σε ένα βαθμό την επικράτηση συγκεκριμένων τύπων απασχόλησης.

Ειδικότερα, στην περιφέρεια της Δυτικής αλλά και της Στερεάς Ελλάδας, παρατηρούμε το υψηλότερο ποσοστό σε περιστασιακή (72% στη Δυτική Ελλάδα και 73% στη Στερεά Ελλάδα) και εποχική απασχόληση (11% στη Δυτική Ελλάδα και 14% στη Στερεά Ελλάδα). Την ίδια στιγμή, η περιφέρεια της Θεσσαλίας σημειώνει το υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων σε μόνιμη εργασία (61%) και ταυτόχρονα παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό στην περιστασιακή (39%), ενώ είναι η μοναδική περιφέρεια που κανένας από τους ερωτώμενους δεν απασχολείται εποχικά. Η αμέσως επόμενη περιφέρεια με υψηλό ποσοστό μόνιμης απασχόλησης είναι η περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, όπου σχεδόν οι μισοί ερωτώμενοι (48%) φαίνεται να έχουν μόνιμη εργασία.

Περιφέρεια	Τύπος απασχόλησης		
	Εποχική	Μόνιμη	Περιστασιακή
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	2%	48%	50%
Αττική	2%	34%	64%
Δυτική Ελλάδα	11%	17%	72%
Θεσσαλία	0%	61%	39%
Κεντρική Μακεδονία	2%	34%	63%
Στερεά Ελλάδα	14%	14%	73%
Σύνολο	4%	35%	61%

Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι παρά το γεγονός ότι ο βαθμός της μετακίνησης των ερωτώμενων είναι αρκετά μικρός σε όλες τις περιφέρειες με το ποσοστό αυτών που μετακινούνται να μην ξεπερνάει το 9%, η περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης αποτελεί εξαίρεση με ποσοστό μετακινούμενων για λόγους εργασίας 41%. Παρ' όλα αυτά,

το γεγονός πιθανώς να αιτιολογείται σε ένα βαθμό από τον τομέα απασχόλησης τους καθώς σχεδόν το ¼ (23%) των ερωτώμενων από τη συγκεκριμένη περιφέρεια -ποσοστό μεγαλύτερο από κάθε άλλη περιφέρεια- αποτελούν πλανόδιους πωλητές ή μικροπωλητές σε λαϊκές αγορές. Έπειτα από έλεγχο χ^2 που έγινε, οι διαφορές αυτές αναδεικνύονται ως στατιστικά σημαντικές ($p < 0.05$).

	Μετακινήστε για λόγους εργασίας εκτός περιοχής διαμονής	
Περιφέρεια	Ναι	Όχι
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	41%	59%
Αττική	8%	92%
Δυτική Ελλάδα	2%	98%
Θεσσαλία	0%	100%
Κεντρική Μακεδονία	7%	93%
Στερεά Ελλάδα	9%	91%
Σύνολο	13%	87%

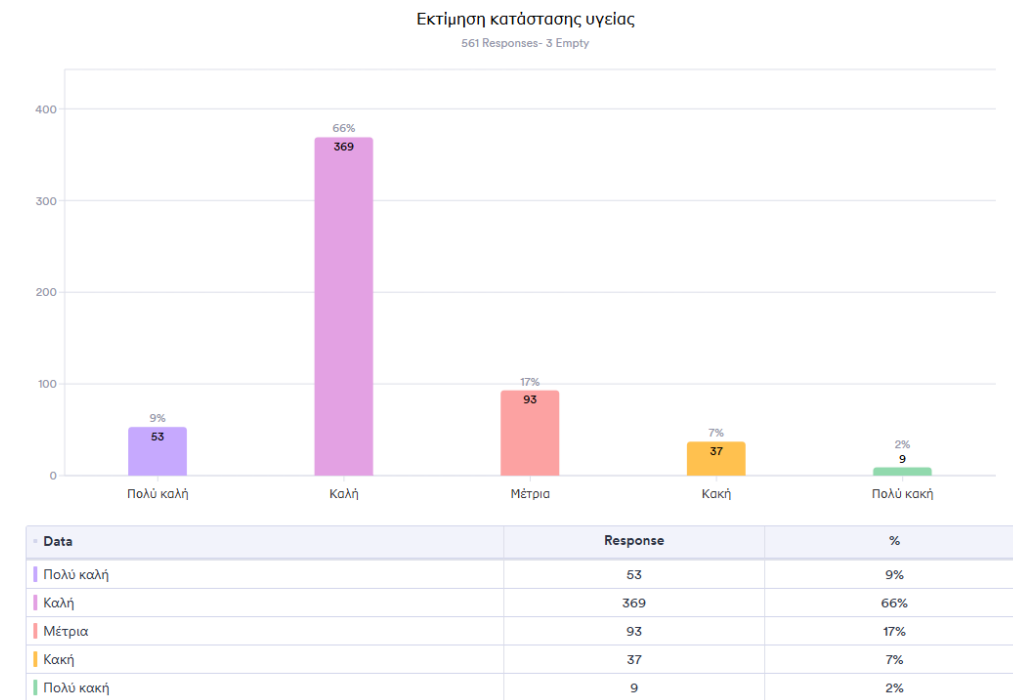
Περιφέρεια	Τομέας απασχόλησης Πλανόδιο εμπόριο/ Μικροπωλητής σε λαϊκές αγορές
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	23%
Αττική	6%
Δυτική Ελλάδα	15%
Θεσσαλία	4%
Κεντρική Μακεδονία	12%
Στερεά Ελλάδα	5%

6.4 Κατάσταση Υγείας και Πρόσβαση σε Υπηρεσίες Υγείας

6.4.1 Εκτίμηση κατάστασης υγείας

Η κατάσταση υγείας των μελών των νοικοκυριών, όπως καταγράφεται στην έρευνα, αντανακλά την προσωπική αντίληψη των ερωτώμενων για τη σωματική και ψυχική τους υγεία. Η πλειονότητα (66%) δηλώνει ότι η υγεία τους είναι «καλή», ενώ 17% την περιγράφει ως «μέτρια». Ένα 9% αναφέρει «πολύ καλή» υγεία, ενώ ένα 9% συνολικά δηλώνει ότι αντιμετωπίζει «κακή» ή «πολύ κακή» κατάσταση υγείας.

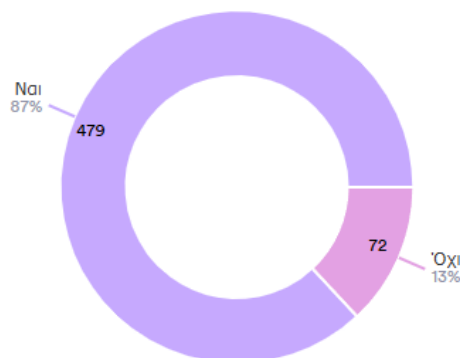

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτού του τύπου οι δηλώσεις αποτελούν υποκειμενικές εκτιμήσεις και ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζουν την πραγματική κλινική εικόνα, ειδικά σε περιπτώσεις όπου η πρόληψη και οι τακτικοί ιατρικοί έλεγχοι είναι ελλιπείς ή ανύπαρκτοι. Η απουσία συστηματικής παρακολούθησης μπορεί να οδηγήσει σε υποτίμηση υπαρκτών προβλημάτων υγείας, ιδιαίτερα χρόνιων παθήσεων ή κινδύνων που δεν έχουν ακόμη διαγνωστεί.

6.4.2 Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εφόσον χρειάστηκε.

551 Responses- 13 Empty

Παρά τις προκλήσεις, η πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη όταν κρίθηκε απαραίτητη καταγράφεται σε μεγάλο βαθμό ως εφικτή, καθώς το 87% δήλωσε ότι είχε πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας όταν τη χρειάστηκε, ενώ το 13% ανέφερε πως δεν κατάφερε να εξυπηρετηθεί.

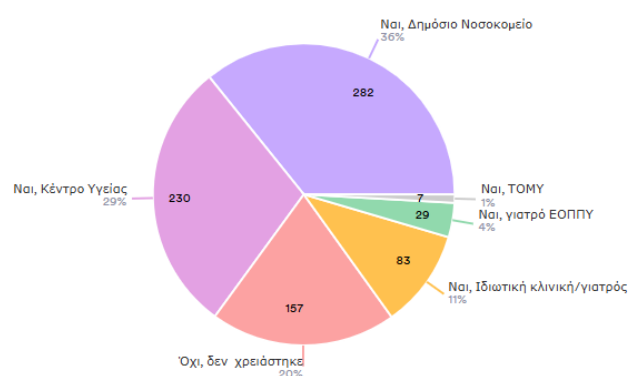
This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

6.4.3 Χρήση υπηρεσιών υγείας

Αναφορικά με τη χρήση υπηρεσιών υγείας κατά τους τελευταίους 12 μήνες, τα στοιχεία δείχνουν υψηλά επίπεδα επαφής με το δημόσιο σύστημα υγείας. Ειδικότερα, το 36% επισκέφθηκε δημόσιο νοσοκομείο, το 29% απευθύνθηκε σε Κέντρο Υγείας, το 11% σε ιδιωτική κλινική ή ιατρό, το 4% γιατρό του ΕΟΠΥΥ, ενώ μόλις 1% επισκέφθηκε δομή ΤΟΜΥ. Εντούτοις, ένα σημαντικό 20% δεν χρειάστηκε να επισκεφθεί καμία υπηρεσία υγείας κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα.

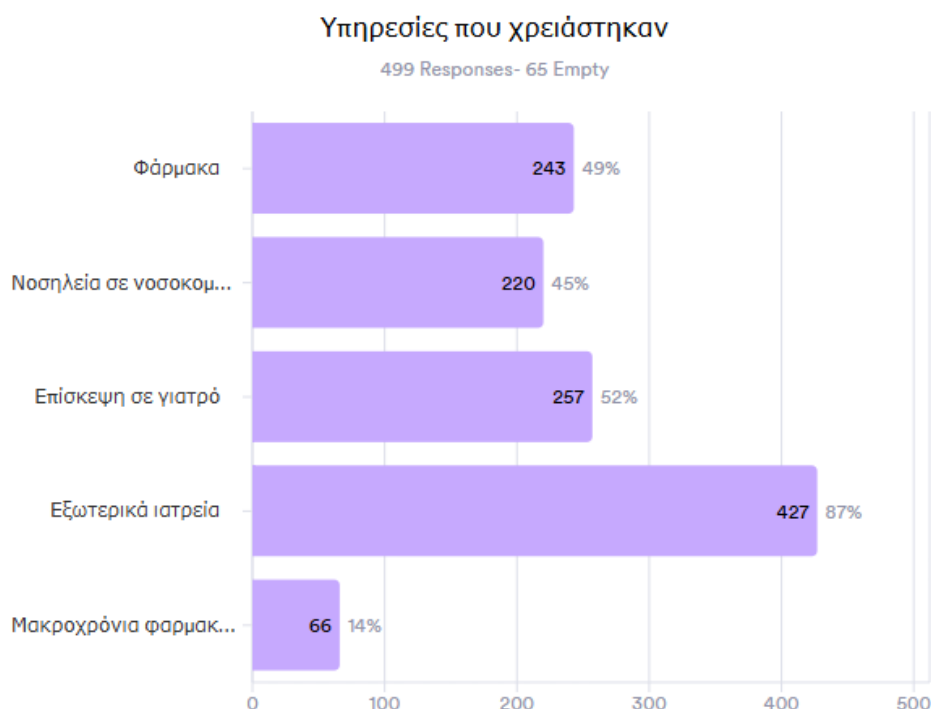
Επίσκεψη σε υπηρεσία υγείας νοσοκομείο/κλινική/γιατρό τους τελευταίους 12 μήνες (πολλαπλής επιλογής)
788 Responses - 3 Empty

Data	Response	%
Ναι, Δημόσιο Νοσοκομείο	282	36%
Ναι, Κέντρο Υγείας	230	29%
Όχι, δεν χρειάστηκε	157	20%
Ναι, Ιδιωτική κλινική/γιατρός	83	11%
Ναι, γιατρό ΕΟΠΥΥ	29	4%
Ναι, ΤΟΜΥ	7	1%

Η εικόνα των υπηρεσιών υγείας που χρειάστηκε ο πληθυσμός των Ρομά αποτυπώνει τη σύνδεση του με το σύστημα φροντίδας, αλλά και τις βασικές του ανάγκες. Η πιο συχνά αναφερόμενη υπηρεσία είναι τα εξωτερικά ιατρεία (87%), γεγονός που επιβεβαιώνει τη συστηματική ανάγκη για ιατρική παρακολούθηση, έστω και σε πρωτοβάθμιο επίπεδο.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι το 52% δήλωσε πως χρειάστηκε επίσκεψη σε ιατρό, το 49% χρειάστηκε φαρμακευτική αγωγή, το 45% χρειάστηκε νοσηλεία σε νοσοκομείο. Αντίθετα, μόνο το 14% ανέφερε ότι είχε ανάγκη από μακροχρόνια φαρμακευτική αγωγή, στοιχείο που ενδεχομένως συνδέεται με χαμηλή διάγνωση χρόνιων παθήσεων ή υποεκτίμηση της σημασίας τους.

Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι, ενώ η βασική πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες υπάρχει, η ανάγκη για διαρκή φροντίδα και παρακολούθηση παραμένει περιορισμένη, είτε λόγω αντικειμενικών εμποδίων είτε λόγω περιορισμένης πρόληψης και ενημέρωσης.

Αυτό επιβεβαιώνει και προηγούμενα ευρήματα της έρευνας για την καλή ή μέτρια εικόνα υγείας, όπως την αξιολογούν τα ίδια τα άτομα, ενδεχομένως χωρίς πλήρη ιατρική τεκμηρίωση.

6.4.4 Προβλήματα υγείας που αναφέρθηκε ότι αντιμετωπίζουν οι ερωτώμενοι/-ες

Η συγκεκριμένη ερώτηση είχε στόχο να εντοπίσει την παρουσία σοβαρών ζητημάτων υγείας στον πληθυσμό. Αν και τα ποσοστά δεν εμφανίζονται υψηλά, αξίζει να αναφερθούν ορισμένα κρίσιμα ευρήματα. Το 12% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν χρόνιο νόσημα, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη για σταθερή και εξειδικευμένη ιατρική παρακολούθηση, το 6% δήλωσε ψυχική ασθένεια, ενώ ένα 5% ανέφερε αναπηρία. Ιδιαίτερα χαμηλό αλλά υπαρκτό είναι το ποσοστό της τοξικοεξάρτησης, το οποίο αφορά το 1% του δείγματος.

Τα ποσοστά αυτά ενδεχομένως να είναι υποεκτιμημένα, είτε λόγω ελλιπούς διάγνωσης είτε λόγω κοινωνικού στίγματος, που μπορεί να αποτρέπει τους ερωτώμενους από το να δηλώσουν τις πραγματικές τους καταστάσεις.

Η παρουσία τέτοιων ζητημάτων, ακόμη και σε σχετικά περιορισμένη κλίμακα, αναδεικνύει την ανάγκη για ενίσχυση της προσβασιμότητας σε υπηρεσίες πρόληψης, διάγνωσης και μακροχρόνιας φροντίδας, με έμφαση στην ψυχική υγεία και την υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες ή εξαρτήσεις

Οι αντιλήψεις που αναφέρθηκαν είναι υποκειμενικές και ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζει την πραγματική κατάσταση υγείας, δεδομένου ότι σημαντικό μέρος του πληθυσμού δεν υποβάλλεται τακτικά σε προληπτικές εξετάσεις. Το στοιχείο αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη

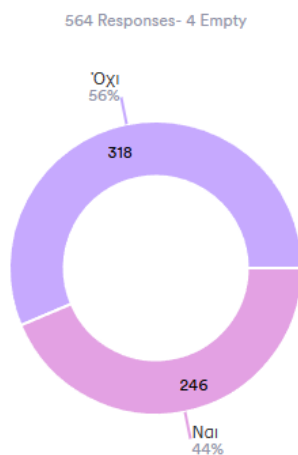

κατά τον σχεδιασμό υπηρεσιών δημόσιας υγείας, καθώς η αίσθηση καλής υγείας δεν συνεπάγεται απαραίτητα πλήρη ιατρική παρακολούθηση ή πρόληψη.

Παρόλα αυτά, τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι, παρά τα εμπόδια και τις κοινωνικές ανισότητες που αντιμετωπίζει ο πληθυσμός των Ρομά, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος φαίνεται να διατηρεί μια στοιχειώδη σύνδεση με το σύστημα υγείας. Ωστόσο, η περιορισμένη χρήση προληπτικών υπηρεσιών και η πιθανή απουσία τακτικών ελέγχων καθιστούν αναγκαία την ενίσχυση δράσεων ενημέρωσης και κινητοποίησης για την πρόληψη, ιδιαίτερα σε ευάλωτους πληθυσμούς.

6.4.5 Συμμετοχή σε δράσεις πρόληψης

Συμμετοχή σε δράσεις πρόληψης που έχουν υλοποιηθεί από φορείς του Δημοσίου ή την Κοινωνία των Πολιτών (όπως ενημέρωση, εμβολιασμοί, τεστ ΠΑΠ κ.ά)

Τα παραπάνω συμπεράσματα επιβεβαιώνονται από την διαπίστωση ότι μόνο 44% των ερωτώμενων ανέφερε ότι έχει συμμετάσχει σε δράσεις πρόληψης (όπως ενημέρωση, εμβολιασμοί, τεστ ΠΑΠ κ.λπ.) που υλοποιήθηκαν από δημόσιους φορείς ή την Κοινωνία των Πολιτών, ενώ το 56% δεν είχε λάβει ποτέ μέρος σε τέτοιες δράσεις. Η διαπίστωση

αυτή ενισχύει την υπόθεση ότι η περιορισμένη συμμετοχή σε προληπτικές ενέργειες ενδέχεται να επιδρά στην περιορισμένη επίγνωση για την πραγματική κατάσταση υγείας του πληθυσμού και αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης της πρωτογενούς φροντίδας υγείας και παρεμβάσεων σε τοπικό επίπεδο.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

6.4.6 Αξιολόγηση εμπειρίας από τις υπηρεσίες υγείας

Αξιολόγηση εμπειρίας από τις υπηρεσίες υγείας (σε προγραμματισμένα ραντεβού και επείγουσα φροντίδα)

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (47%) αξιολόγησε την εμπειρία τους ως «σχετικά ικανοποιητική», ενώ ένα σημαντικό ποσοστό (29%) δήλωσε ότι ήταν «λίγο ικανοποιητική». Μόνο ένα μικρό ποσοστό (13%) εξέφρασε υψηλή ικανοποίηση (επιλογές 4 και 5), ενώ 11% δεν έμεινε καθόλου ικανοποιημένο.

Η μέτρια αξιολόγηση δεν πρέπει να ερμηνευτεί αποκλειστικά ως ένδειξη ανεπάρκειας των υπηρεσιών υγείας. Αντίθετα, αποτελεί αντανάκλαση σύνθετων κοινωνικό-πολιτισμικών εμποδίων που επηρεάζουν την εμπειρία των Ρομά. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και ο λειτουργικός αναλφαβητισμός, όπου έχει ως αποτέλεσμα την ελλιπή ικανότητα ανάγνωσης και γραφής οδηγεί σε δυσκολία τόσο στην κατανόηση οδηγιών και εντύπων, στη χρήση ψηφιακών εργαλείων (πλατφόρμες ραντεβού), αλλά και στην αλληλεπίδραση με το προσωπικό υγείας. Επιπλέον, τα γλωσσικά εμπόδια έχουν ως αποτέλεσμα να μην γίνονται κατανοητές οι ιατρικές οδηγίες και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες. Η μη προληπτική προσέγγιση της υγείας (χαμηλή συμμετοχή σε check-up, εμβολιασμούς κ.ά.), καθώς και οι συνήθειες και ο τρόπος ζωής των Ρομά, όπου πολλές φορές επιλέγουν τη στιγμιαία εξυπηρέτηση (χωρίς ραντεβού) ή την προσέλευση στα εξωτερικά ιατρεία χωρίς προγραμματισμό, συχνά με συνοδεία πολλών συγγενών, αρκετές φορές δεν ανταποκρίνεται στο πώς λειτουργεί το σύστημα, επηρεάζοντας τη γενική αίσθηση αποτελεσματικότητας του συστήματος. Τέλος, η διακριτική μεταχείριση μπορεί να χαρακτηριστεί ακόμη ένας παράγοντας που συμβάλει αρνητικά στην αξιολόγηση της εμπειρίας υπηρεσιών υγείας.

Αξιολόγηση σε κλίμακα από το 1 μέχρι το 5 προσωπικής εμπειρίας για τις υπηρεσίες υγείας σχετικά με τη δυνατότητα για κλεισιμό τακτικού/ προγραμματισμένου ραντεβού ή λήψη επείγουσας έκτακτης βοήθειας

560 Responses - 4 Empty

Best Response

3 Σχετικά ικανοποιητική

47%

Percentage

560

Responses

Data	Response	%
1 Καθόλου ικανοποιητική	63	11%
2 Λίγο ικανοποιητική	160	29%
3 Σχετικά ικανοποιητική	265	47%
4 Άρκετά ικανοποιητική	68	12%
5 Απολύτως ικανοποιητική	4	1%

Αξιολόγηση εμπειρίας από το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό

Η πλειονότητα των ερωτώμενων Ρομά (51%) αξιολόγησε την εμπειρία τους με το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό ως «σχετικά ικανοποιητική», ενώ το 27% ως «αρκετά ικανοποιητική». Το ποσοστό πλήρους ικανοποίησης («απολύτως ικανοποιητική») είναι σχετικά χαμηλό (5%). Αντίστοιχα, το 17% εξέφρασε αρνητική εμπειρία (3% «καθόλου» και 14% «λίγο» ικανοποιητική).

Η συγκεκριμένη αξιολόγηση αντανακλά μια μέση έως θετική εμπειρία, ωστόσο η απουσία έντονα θετικών απαντήσεων (μόλις 1 στους 20 ερωτώμενους δήλωσε «απολύτως ικανοποιημένος») εγείρει ερωτήματα για την ποιότητα της διαπροσωπικής σχέσης στο σύστημα υγείας, ειδικά για πληθυσμούς όπως οι Ρομά. Αυτό μπορεί να προέρχεται από πολιτισμικές διαφορές και αντιλήψεις, από προκαταλήψεις και στερεότυπα, όπου σε βάθος χρόνου, μειώνουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη, αλλά και την αδυναμία κατανοητής επικοινωνίας, όπου στις περιπτώσεις χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ή γλωσσικής δυσχέρειας, ακόμα και καλοπροαίρετη συμπεριφορά από γιατρούς ή νοσηλευτές δεν γίνεται αντιληπτή ως φροντίδα.

Αξιολόγηση από το 1 μέχρι το 5 της προσωπικής εμπειρίας για τις υπηρεσίες υγείας σε σχέση με την αντιμετώπισή από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό (σεβασμός στην ατομικότητα και ιδιωτικότητα)

560 Responses- 4 Empty

Best Response

3 Σχετικά ικανοποιητική

51%

Percentage

560

Responses

Data	Response	%
1 Καθόλου ικανοποιητική	17	3%
2 Λίγο ικανοποιητική	81	14%
3 Σχετικά ικανοποιητική	283	51%
4 Αρκετά ικανοποιητική	149	27%
5 Απολύτως ικανοποιητική	30	5%

Δυσκολίες στην επικοινωνία και κατανόηση με το υγειονομικό προσωπικό

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων αξιολογεί ως μέτρια ή χαμηλή την εμπειρία τους σχετικά με την επικοινωνία και την κατανόηση με το υγειονομικό προσωπικό. Συγκεκριμένα, μόλις το 23% δηλώνει «αρκετά» ή «απολύτως» ικανοποιημένο, ενώ το 35% δηλώνει «λίγο» ή «καθόλου» ικανοποιημένο, με το 42% να περιορίζεται στη μεσαία κατηγορία («σχετικά ικανοποιητικό»).

Η εικόνα αυτή καταδεικνύει την ύπαρξη σημαντικών εμποδίων στην αλληλεπίδραση μεταξύ των Ρομά και των επαγγελματιών υγείας, τα οποία δεν σχετίζονται μόνο με την ποιότητα των υπηρεσιών αλλά και με παραμέτρους κοινωνικού και πολιτισμικού χαρακτήρα.

Πιο συγκεκριμένα, πιθανοί παράγοντες που επηρεάζουν τη δυσκολία κατανόησης και επικοινωνίας είναι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και ο λειτουργικός αναλφαβητισμός, που καθιστούν δύσκολη την κατανόηση ιατρικών οδηγιών ή τη συμπλήρωση εντύπων, η απουσία υγειονομικής διαμεσολάβησης ή διαπολιτισμικής προσέγγισης στο σύστημα υγείας, ιδίως σε πρωτοβάθμιες δομές, είναι πραγματικότητα. Επιπλέον, οι πολιτισμικές αντιλήψεις των Ρομά για την υγεία και την ασθένεια συχνά διαφοροποιούνται από τα κυρίαρχα πρότυπα και οδηγούν σε δυσκολία προσαρμογής στις τυπικές διαδικασίες των υπηρεσιών. Τέλος, οι προκαταλήψεις και στάσεις καχυποψίας και από τις δύο πλευρές, μπορεί να επιτείνουν την αμοιβαία απόσταση, να περιορίζουν τη συνεργασία και να ενισχύουν τη δυσπιστία.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι παραπάνω παράγοντες δεν πρέπει να ιδωθούν αποκομμένα, αλλά ως αλληλένδετα στοιχεία ενός ευρύτερου πλέγματος κοινωνικού αποκλεισμού, στο οποίο οι δυσκολίες στην πρόσβαση, η περιορισμένη γνώση και οι πολιτισμικές αποστάσεις αλληλεπιδρούν.

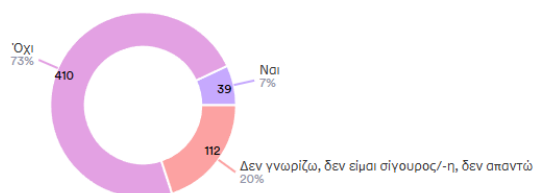
Αναφορά περιστατικών άρνησης παροχής υγειονομικής φροντίδας

Παρά το γεγονός ότι η μεγάλη πλειονότητα των ερωτηθέντων (73%) δηλώνει ότι δεν της έχει ποτέ αρνηθεί κάποια υπηρεσία υγείας, το 7% αναφέρει ρητά ότι έχει βιώσει τέτοιο περιστατικό. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ποσοστό των απαντήσεων "δεν γνωρίζω / δεν είμαι σίγουρος/η / δεν απαντώ" (20%), το οποίο αφήνει περιθώρια υποεκτίμησης ή αβεβαιότητας ως προς το τι συνιστά άρνηση φροντίδας ή ενδέχεται να αντανακλά δυσκολία κρίσης ή έλλειψη εμπιστοσύνης στις διαδικασίες. Επιπλέον, το ποσοστό του 7% αποτελεί μια σημαντική ένδειξη για την ισότιμη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, η οποία αποτελεί διαχρονικά ζητούμενο. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η αναφορά έρχεται σε συνδυασμό με τις προηγούμενες αναφορές περί μέτριας ικανοποίησης από την επικοινωνία με το προσωπικό υγείας, δυσκολιών κατανόησης οδηγιών και διαδικασιών, χαμηλής συμμετοχής σε προληπτικές δράσεις και αναφορών υποκειμενικής αίσθησης αποκλεισμού ή άνισης μεταχείρισης.

Μέσα από αυτό το πλέγμα, γίνεται φανερό ότι ακόμα και χωρίς συστηματική, ρητή άρνηση παροχής φροντίδας, οι ανισότητες που βιώνουν οι Ρομά μπορεί να λειτουργούν ως μηχανισμοί έμμεσης αποτροπής ή αποκλεισμού από τις υπηρεσίες υγείας.

Σας έχουν αρνηθεί ποτέ, για οποιοδήποτε λόγο, παροχή υπηρεσίας υγείας ή φροντίδας;

561 Responses - 3 Empty

Data	Response	%
Ναι	39	7%
Όχι	410	73%
Δεν γνωρίζω, δεν είμαι σίγουρος/-η, δεν απαντώ	112	20%

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

6.5 Συμμετοχή στην κοινωνική ζωή

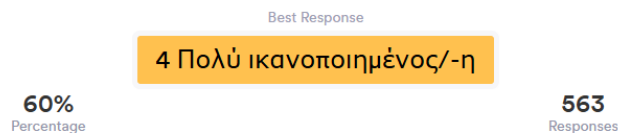
Η ανάλυση των δεδομένων αποτυπώνει μια αντίφαση ανάμεσα στην ικανοποίηση από τις προσωπικές σχέσεις και στη χαμηλή συμμετοχή στις κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτικές διαδικασίες.

6.5.1 Προσωπικές σχέσεις και αίσθηση κοινωνικής αποδοχής

Το 87% των συμμετεχόντων δηλώνει ικανοποιημένο ή πολύ ικανοποιημένο από τις προσωπικές του σχέσεις με οικογένεια, φίλους, συναδέλφους και γείτονες. Το υψηλό αυτό ποσοστό μαρτυρά τη σημασία που έχουν οι κοινωνικοί δεσμοί στο άμεσο περιβάλλον των Ρομά και υποδεικνύει ισχυρά δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης σε επίπεδο κοινότητας.

Βαθμός ικανοποίησης από προσωπικές σχέσεις (με οικογένεια, φίλους, συναδέλφους, γείτονες, κοινωνικές συναναστροφές)

563 Responses - 1 Empty

Data	Response	%
1 Καθόλου ικανοποιημένος/-η	3	1%
2 Λίγο ικανοποιημένος/-η	12	2%
3 Άρκετά ικανοποιημένος/-η	59	10%
4 Πολύ ικανοποιημένος/-η	338	60%
5 Απολύτως ικανοποιημένος/-η	151	27%

Χαρακτηριστική είναι η αντίθεση μεταξύ των οικογενειακών και συγγενικών σχέσεων και των κοινωνικών σχέσεων με τους μη Ρομά. Συγκεκριμένα, , η εμπειρία διακρίσεων παραμένει παρούσα καθώς το 46% δηλώνει ότι έχει αντιμετωπιστεί διαφορετικά λόγω της καταγωγής του “κάποιες φορές”, και ένα επιπλέον 21% δηλώνει ότι αυτό συνέβη συχνά ή πολύ συχνά. Το γεγονός αυτό υπονομεύει την εμπιστοσύνη στην ευρύτερη κοινωνία και ενισχύει την αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού.

Έχετε ποτέ αισθανθεί ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας οι μη Ρομά;

564 Responses

Best Response

3 Κάποιες φορές

46%

Percentage

564

Responses

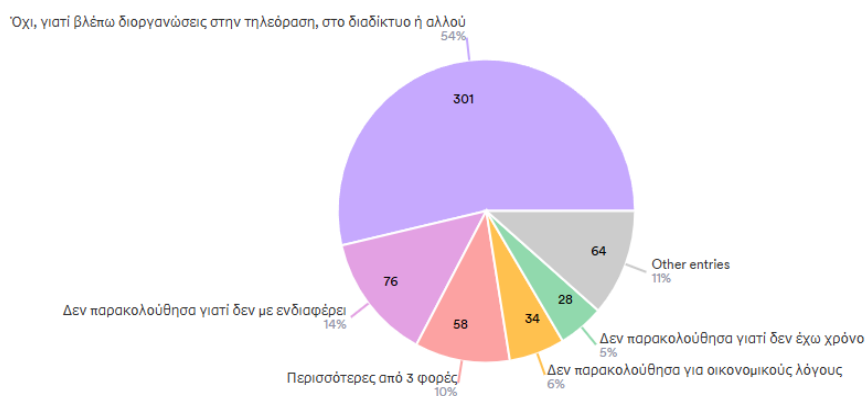
Data	Response	%
1 Ποτέ	40	7%
2 Σπάνια	144	26%
3 Κάποιες φορές	260	46%
4 Συχνά	97	17%
5 Πολύ συχνά	23	4%

6.5.2 Πολιτιστική και κοινωνική συμμετοχή

Η συμμετοχή σε πολιτιστικές, κοινωνικές ή αθλητικές εκδηλώσεις με φυσική παρουσία εμφανίζεται περιορισμένη. Αν και 54% δηλώνουν ότι τις παρακολουθούν μέσω τηλεόρασης ή διαδικτύου, μόνο 10% συμμετείχαν με φυσική παρουσία πάνω από 3 φορές, ενώ οι βασικοί λόγοι μη συμμετοχής περιλαμβάνουν έλλειψη ενδιαφέροντος (14%), χρόνου (5%) και οικονομικών πόρων (6%).

Συμμετοχή με φυσική παρουσία σε πολιτιστικές, κοινωνικές ή αθλητικές εκδηλώσεις, στο πλαίσιο επαγγελματικών ή ερασιτεχνικών διοργανώσεων, κατά τους τελευταίους 12 μήνες

561 Responses- 3 Empty

Αντίστοιχα περιορισμένη είναι και η ενεργός συμμετοχή στα κοινά:

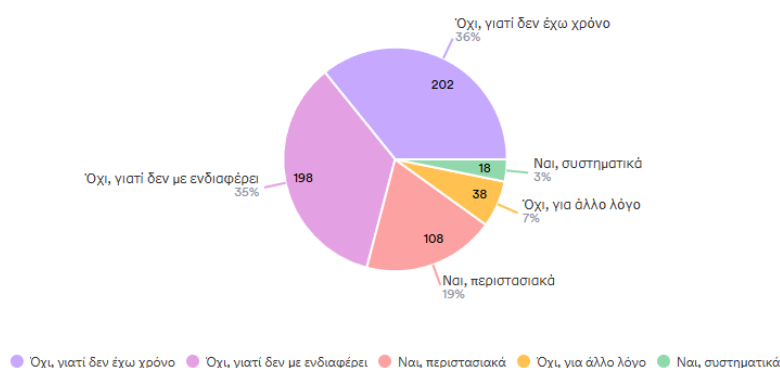
This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Σε πολιτικές δραστηριότητες (διαβουλεύσεις, διαδηλώσεις, έκφραση γνώμης μέσω διαδικτύου), συμμετείχε συστηματικά μόλις το 3% και 19% περιστασιακά, ενώ 70% δεν συμμετείχε καθόλου, κυρίως λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος ή χρόνου.

Ενεργή συμμετοχή, ως πολίτης, σε δραστηριότητες πολιτικών κομμάτων ή άλλων οργανώσεων τοπικού ενδιαφέροντος, σε πολιτικές διαβουλεύσεις, σε διαδηλώσεις, σε ειρηνικές διαμαρτυρίες περιλαμβανομένης της ενυπόγραφης διαμαρτυρίας / ποστήριξης (petition), της αποστολής επιστολών σε πολιτικά κόμματα ή τα ΜΜΕ κ.λπ.; Περιλαμβάνεται και η ενεργός συμμετοχή / έκφραση γνώμης μέσω του διαδικτύου, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιστοσελίδες κ.ά. Εξαιρείται η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος.

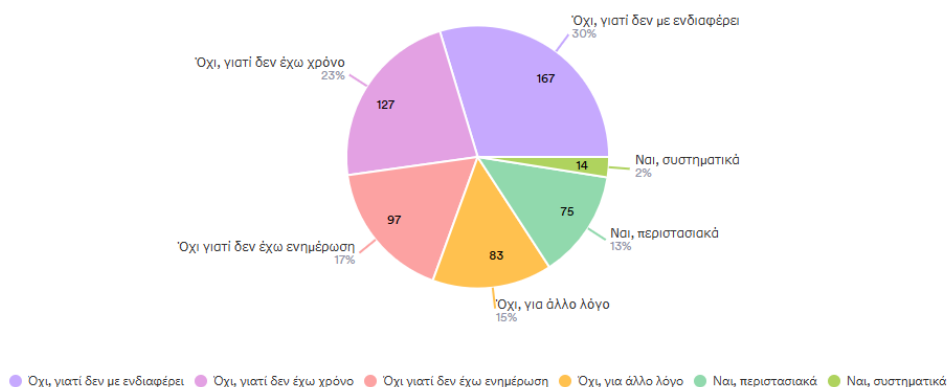
564 Responses

Στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο (διαβουλεύσεις, δημόσιες συζητήσεις κ.λπ.), η ενεργός συμμετοχή είναι ακόμα χαμηλότερη: μόνο 2% συστηματικά και 13% περιστασιακά, ενώ 70% απέχουν, με τους βασικούς λόγους να είναι η αδιαφορία (30%), η έλλειψη χρόνου (23%) και η ανεπαρκής ενημέρωση (17%).

Ενεργή συμμετοχή στα κοινά (συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο, διαβούλευσης, δημόσιες συζητήσεις) κατά τους τελευταίους 12 μήνες

563 Responses - 1 Empty

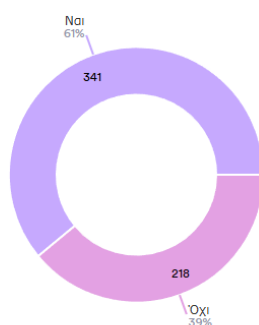
This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Η γενική απομάκρυνση από τις πολιτικές διαδικασίες επιβεβαιώνεται και από τη διαπίστωση ότι μόλις το 61% δηλώνει ενδιαφέρον για την πολιτική επικαιρότητα ή συμμετοχή σε εκλογικές διαδικασίες, ενώ το 39% δήλωσε κανένα ενδιαφέρον.

Ενδιαφέρον για την πολιτική (συμμετοχή σε εθνικές και αυτοδιοικητικές εκλογές, ευρωεκλογές, παρακολούθηση της πολιτικής επικαιρότητας)

559 Responses - 5 Empty

6.5.3 Συμμετοχή σε Συλλόγους Ρομά

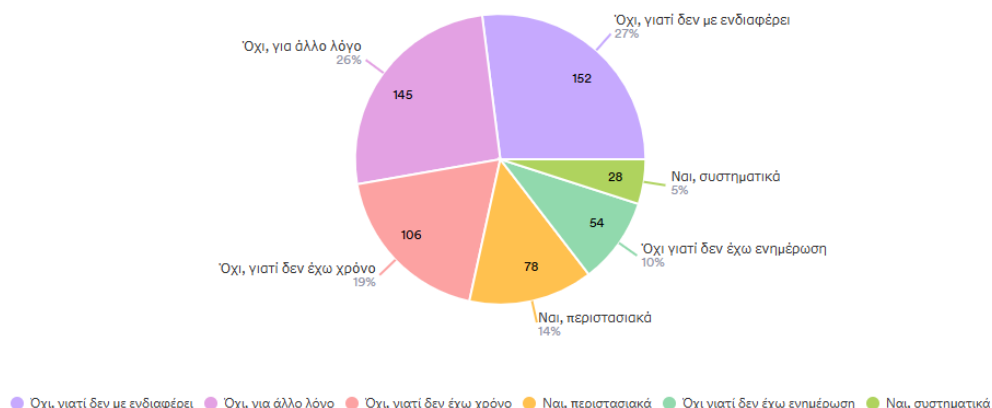
Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιδιαιτέρως χαμηλή ενεργός συμμετοχή σε Συλλόγους Ρομά, καθώς μόλις το 5% δήλωσε πως συμμετέχει συστηματικά, 14% περιστασιακά, ενώ το 81% δεν συμμετέχει καθόλου. Οι λόγοι που επικαλούνται οι συμμετέχοντες σχετίζονται κυρίως με αδιαφορία (27%), άλλους λόγους (26%), έλλειψη χρόνου (19%) ή ενημέρωσης (10%).

Η διαπίστωση αυτή είναι ενδεικτική μιας γενικευμένης αποστασιοποίησης από συλλογικές μορφές οργάνωσης, ακόμα και σε ενδοκοινοτικό επίπεδο, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητες συστηματικής εκπροσώπησης και διεκδίκησης.

Ενεργή συμμετοχή σε κάποιο Σύλλογο Ρομά κατά τους τελευταίους 12 μήνες

563 Responses- 1 Empty

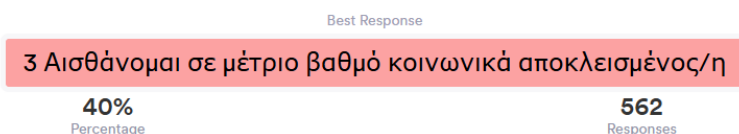

6.5.4 Αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού

Η εικόνα της περιορισμένης κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής ενισχύεται από την υποκειμενική αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού που εκφράζουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Συγκεκριμένα, το 40% δηλώνει ότι αισθάνεται σε μέτριο βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένο, ενώ ένα επιπλέον 14% σε αρκετά ή πολύ μεγάλο βαθμό και μόλις το 14% δηλώνει ότι δεν αισθάνεται καθόλου αποκλεισμένο.

Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με τη δήλωση «αισθάνομαι ότι είμαι κοινωνικά αποκλεισμένος / απομονωμένος»;

562 Responses- 2 Empty

Data	Response	%
1 Δεν αισθάνομαι καθόλου κοινωνικά αποκλεισμένος/η	79	14%
2 Αισθάνομαι μικρό βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένος/η	173	31%
3 Αισθάνομαι σε μέτριο βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένος/η	227	40%
4 Αισθάνομαι σε αρκετά μεγάλο βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένος/η	64	11%
5 Αισθάνομαι σε πολύ μεγάλο βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένος/η	19	3%

Αυτή η κεντρική αίσθηση κοινωνικής απόστασης από το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο φαίνεται να εξηγεί σε σημαντικό βαθμό τη χαμηλή συμμετοχή στις συλλογικές διαδικασίες, αλλά και τη δυσπιστία απέναντι στους θεσμούς.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν περιορίζεται μόνο σε υλικούς όρους, αλλά αποκτά χαρακτήρα βιωματικό και ψυχολογικό, επηρεάζοντας την αυτοαντίληψη και την προθυμία για ενεργό συμμετοχή. Παράγοντες όπως ο αναλφαβητισμός και η δυσκολία κατανόησης πληροφοριών, οι συνήθειες της κοινότητας που ενισχύουν την εσωστρέφεια, οι προκαταλήψεις της ευρύτερης κοινωνίας απέναντι στους Ρομά, και η δυσπιστία προς τους θεσμούς, κυρίως λόγω της μακράς και διαχρονικής περιθωριοποίησης, λειτουργούν σωρευτικά και αναπαράγουν έναν φαύλο κύκλο κοινωνικής αποστασιοποίησης.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω διαπιστώνεται πως οι κοινότητες Ρομά χαρακτηρίζονται από ισχυρούς ενδογενείς δεσμούς, αλλά και με αρκετά μικρή ένταξη στις θεσμικές, πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες της ευρύτερης κοινωνίας. Παράγοντες όπως, τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις που υφίστανται οι Ρομά από το ευρύ κοινό, ο αναλφαβητισμός και η περιορισμένη κατανόηση γραπτών και προφορικών πληροφοριών, η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς, και ο ιστορικά παγιωμένος κοινωνικός αποκλεισμός, συγκροτούν ένα πολύπλοκο πλέγμα εμποδίων που δυσχεραίνουν την ισότιμη συμμετοχή των Ρομά στη δημόσια και κοινωνική ζωή.

6.5.5 Αξιολόγηση των Κοινωνικών Υπηρεσιών

Τέλος, τα δύο τελευταία συμπεράσματα που αφορούν την αξιολόγηση των Ρομά των Κοινωνικών Υπηρεσιών και τη σημασία του ρόλου του διαμεσολαβητή, συνδυαστικά, αναδεικνύουν έναν ενθαρρυντικό άξονα αναφοράς στη σχέση των Ρομά με την κοινωνική υποστήριξη και την επαφή τους με θεσμούς.

Ειδικότερα, στην ερώτηση σχετικά με την εμπειρία από τη χρήση κοινωνικών υπηρεσιών (όπως τα Κέντρα Κοινότητας/Παραρτήματα Ρομά), η επικρατούσα απάντηση είναι «αρκετά ικανοποιητική» (47%), ενώ το 32% την αξιολογεί ως «σχετικά ικανοποιητική» και ένα 5% ως «απολύτως ικανοποιητική». Συνολικά, λοιπόν, περίπου το 84% των ερωτηθέντων τοποθετείται θετικά, γεγονός που υποδεικνύει ότι η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες δεν είναι μόνο λειτουργική, αλλά και ενισχυτικά θετική.

Αξιολόγηση προσωπικής εμπειρίας από την χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών (Κέντρο Κοινότητας/Παράρτημα Ρομά) σχετικά με τη δυνατότητα να λάβετε αναγκαία πληροφόρηση και εξυπηρέτηση

560 Responses - 4 Empty

Best Response

4 Αρκετά ικανοποιητική

47%
Percentage

560
Responses

Data	Response	%
1 Καθόλου ικανοποιητική	32	6%
2 Λίγο ικανοποιητική	64	11%
3 Σχετικά ικανοποιητική	178	32%
4 Αρκετά ικανοποιητική	261	47%
5 Απολύτως ικανοποιητική	25	4%

6.5.6 Αξιολόγηση του ρόλου του Διαμεσολαβητή/-τριάς

Επιπρόσθετα αναφορικά με τη σημασία του διαμεσολαβητή στις κοινότητες το 40% των ερωτηθέντων αξιολογεί τον ρόλο του ως «αρκετά σημαντικό» και επιπλέον ένα 36% ως «πολύ σημαντικό», ενώ ένα επιπλέον 15% τον θεωρεί «πάρα πολύ σημαντικό». Συνεπώς, σχεδόν το 91% των συμμετεχόντων αποδίδει θετική ή και υψηλή σημασία στο διαμεσολαβητή, στοιχείο που επιβεβαιώνει τη λειτουργικότητα αυτού του θεσμού ως γέφυρα επικοινωνίας με τους θεσμούς, ειδικά σε επίπεδο πληροφόρησης και ενδυνάμωσης. Η παρουσία του φαίνεται να παίζει κρίσιμο ρόλο για την άρση εμποδίων, κυρίως επικοινωνιακών και εμπιστοσύνης, που συχνά διαχωρίζουν τις κοινότητες Ρομά από τη δημόσια διοίκηση και τις υπηρεσίες.

Εκτίμηση του ρόλου του διαμεσολαβητή σχετικά με τη δυνατότητα παροχής της αναγκαίας πληροφόρησης και υποστήριξης

561 Responses - 3 Empty

Best Response

3 Αρκετά σημαντικός

40%
Percentage

561
Responses

Data	Response	%
1 Καθόλου σημαντικός	5	1%
2 Λίγο σημαντικός	44	8%
3 Αρκετά σημαντικός	224	40%
4 Πολύ σημαντικός	203	36%
5 Πάρα πολύ σημαντικός	85	15%

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η πρόσβαση των Ρομά σε υποστηρικτικούς θεσμούς έχει ήδη τεθεί σε πιο σταθερές βάσεις. Η ύπαρξη εξειδικευμένων υποστηρικτικών δομών

90

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

(όπως οι διαμεσολαβητές και τα Παραρτήματα Ρομά) και η θετική αξιολόγηση από τη χρήση κοινωνικών υπηρεσιών δημιουργούν συνθήκες για τη σταδιακή ενίσχυση της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς. Παράλληλα, αυτή η λειτουργική διασύνδεση με τις κοινωνικές υπηρεσίες συνιστά ένα σημαντικό βήμα προς τη διεύρυνση της κοινωνικής συμμετοχής και τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως διαφάνηκε και σε προηγούμενα ευρήματα. Αυτό το στοιχείο μπορεί να αξιοποιηθεί πολιτικά και θεσμικά, ενισχύοντας περαιτέρω παρεμβάσεις με άξονα την ενεργό ενδυνάμωση, την ενίσχυση της πληροφόρησης και τη διεύρυνση των ευκαιριών κοινωνικής ένταξης.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα ανέδειξε ότι στην Ελλάδα όπως και σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ την παρούσα χρονική περίοδο, αλλά και διαχρονικά οι Ρομά βρίσκονται σε μια εξαιρετικά δύσκολη κοινωνική και οικονομική κατάσταση. Η παρούσα έκθεση αποτελεί το αποτέλεσμα μιας συστηματικής και πρωτογενούς προσπάθειας αποτύπωσης της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των Ρομά σε επιλεγμένες περιφέρειες της χώρας. Μέσω της συλλογής δεδομένων από 288 νοικοκυριά και 564 άτομα, επιχειρήθηκε να αποδοθεί μια πολυεπίπεδη εικόνα της πραγματικότητας που βιώνει ο πληθυσμός αυτός, φωτίζοντας πτυχές που συχνά παραμένουν αόρατες στον δημόσιο λόγο και τον σχεδιασμό πολιτικής.

Τα αποτελέσματα τεκμηριώνουν σημαντικές εξελίξεις, αλλά και συνεχιζόμενες ανισότητες. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι οι Ρομά στην Ελλάδα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ελληνικής κοινωνίας, είναι εδραιωμένοι και δεν μετακινούνται συστηματικά όπως στο παρελθόν, αλλά έχουν ισχυρούς δεσμούς με συγκεκριμένες περιοχές και σταθερές κατοικίες. Ωστόσο, η κοινωνική ένταξη παραμένει μερική και επισφαλής.

Η εικόνα που προκύπτει αποκαλύπτει **κοινωνικές ανισότητες** και **παγιωμένες μορφές αποκλεισμού**, ιδίως στο πεδίο της εκπαίδευσης, της εργασίας, της στέγασης και της υγείας. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο – με υψηλά ποσοστά ατόμων χωρίς ολοκληρωμένη πρωτοβάθμια εκπαίδευση – λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας για τη διεκδίκηση ευκαιριών και δικαιωμάτων. Παράλληλα, η επισιτιστική ανασφάλεια, η ασταθής

απασχόληση και η περιστασιακή μετακίνηση εντός περιοχών αποκαλύπτουν βαθύτερα αίτια ευαλωτότητας.

Η ανάλυση ανέδειξε επίσης την **πολυδιάστατη εμπειρία αποκλεισμού**, όπως αυτή βιώνεται τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Οι διακρίσεις στην αγορά εργασίας, η περιορισμένη συμμετοχή σε κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς, η αίσθηση «μη αποδοχής» από την κοινωνία και η δυσκολία κατανόησης θεσμικών διαδικασιών, δημιουργούν ένα περιβάλλον αναπαραγωγής του κοινωνικού αποκλεισμού.

Παρά τα εμπόδια, υπάρχουν **θετικά και ενθαρρυντικά σημεία** όπως η αυξημένη φοίτηση σε σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και επαγγελματικής εκπαίδευσης και η θετική αξιολόγηση των διαμεσολαβητών και των κοινωνικών υπηρεσιών φανερώνουν προοπτικές μετασχηματισμού.

Για να υπάρξει ουσιαστική πρόοδος, απαιτείται **συνδυασμός στοχευμένων πολιτικών**, ενίσχυση της διαπολιτισμικής κατανόησης και δημιουργία μηχανισμών συμμετοχής που θα λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του πληθυσμού Ρομά. Η εμπειρία των ίδιων των μελών της κοινότητας οφείλει να βρίσκεται στον πυρήνα του σχεδιασμού πολιτικών – όχι ως αντικείμενο φροντίδας, αλλά ως φορέας άποψης, πρωτοβουλίας και δικαιωμάτων.

Ειδικότερα, πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- Ο αντίκτυπος των διακρίσεων και της περιθωριοποίησης που υφίστανται οι Ρομά και το επακόλουθο πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Η γενική διάκριση κατά των Ρομά που αναζητούν εργασία.
- Το αίσθημα της μη ταύτισης των Ρομά με τους θεσμούς της κυρίαρχης κοινωνίας και την έλλειψη εξοικείωσής τους με τους κανόνες που διέπουν την αγορά εργασίας
- Η εξαφάνιση των παραδοσιακών επαγγελμαμάτων των Ρομά μετά την εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση των ευρωπαϊκών κοινωνιών.
- Οι σημαντικές ελλείψεις όσον αφορά την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση
- Η έλλειψη προσόντων σε μια ολοένα και πιο ανταγωνιστική αγορά εργασίας
- Η μικρή συμμετοχή στα κοινά και η έλλειψη ικανοτήτων εκπροσώπησης

Οι κύριες συνέπειες αυτών των διαφόρων παραγόντων είναι οι εξής:

- το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των κοινοτήτων Ρομά είναι συχνά πολύ υψηλότερο από αυτό της κυρίαρχης κοινωνίας. Ορισμένες κοινότητες έχουν φτάσει σε πολύ υψηλά επίπεδα ανεργίας που φτάνουν έως και το 80-90%, ενώ φαίνεται να πλήττονται ιδιαίτερα οι γυναίκες και οι νέοι.
- Η κοινότητα των Ρομά στην Ελλάδα παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία και αυτό ισχύει και για την οικονομική τους κατάσταση. Ορισμένοι Ρομά απολαμβάνουν οικονομική ευημερία ενώ φαίνεται να υπάρχει μια μικρή, καλά ενσωματωμένη μεσαία τάξη. Ωστόσο, ένα μεγάλο ποσοστό των Ρομά ζει κάτω από το όριο της φτώχειας και η κατάστασή τους χειροτερεύει καθώς πλήττονται σοβαρά από την ανεργία και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το κράτος πρόνοιας. Πέραν του ότι αυτή η εξάρτηση σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται εμπόδιο για την υλοποίηση ενεργητικών πολιτικών ένταξης, ενισχύει τις προκαταλήψεις της κυρίαρχης κοινής γνώμης, που συχνά αντιλαμβάνεται τους Ρομά ως επιβάρυνση για το κράτος και ως διαβίωση σε βάρος της κοινωνίας.
- Πολλοί από αυτούς που είναι αρκετά χρόνια άνεργοι βρίσκουν να είναι εντελώς αποκλεισμένοι και δεν γνωρίζουν πώς να έχουν πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες.
- Η ανεργία οδηγεί σε μεγαλύτερο κοινωνικό αποκλεισμό και περιθωριοποίηση, ενώ η ακραία φτώχεια επιδεινώνει τα προβλήματα στέγασης, εκπαίδευσης και υγείας.
- Τα προβλήματα που συνήθως συνδέονται με την ακραία φτώχεια και την περιθωριοποίηση επιδεινώνονται, π.χ. απώλεια ηθικών αξιών, προσφυγή σε ασήμαντα πλημμελήματα ή πταίσματα, για λόγους επιβίωσης, χειραγώγηση.
- Η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των Ρομά και η περιθωριοποίηση διαρρηγνύει την κοινωνική συνοχή σε τοπικό επίπεδο.
- Η αδυναμία εύρεσης κατάλληλης απασχόλησης ενισχύει τις μεταναστευτικές μετακινήσεις από την Ελλάδα προς την Κεντρική Ευρώπη, κυρίως την Γερμανία και την Ολλανδία, αλλά και την Κύπρο.
- Τέλος, ένας ακόμα παράγοντας που δυσχεραίνει τη συμπερίληψη και κοινωνική ένταξη των Ρομά σχετίζεται με την περιθωριοποίησή τους εξαιτίας του ρατσισμού και των διακρίσεων. Οι Ρομά αντιμετωπίζονται με προκατάληψη για τον τρόπο ζωής και τις επιλογές τους, ενώ υφίστανται σε μεγάλο ποσοστό ρατσιστικές

συμπεριφορές, διακρίσεις, προκαταλήψεις και παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους.

Θετικές διαπιστώσεις και προοπτικές ένταξης:

- Η συντριπτική πλειονότητα διαθέτει ελληνική ιθαγένεια και επίσημα έγγραφα, γεγονός που διευκολύνει την πρόσβαση σε υπηρεσίες και δικαιώματα.
- Υπάρχει σταθερή εγκατάσταση σε συγκεκριμένες περιοχές, και όχι μετακινούμενη διαβίωση, παρά μόνο περιστασιακή.
- Οι διαμεσολαβητές και οι κοινωνικές υπηρεσίες αξιολογούνται θετικά από τους ίδιους τους ωφελούμενους.
- Καταγράφεται συμμετοχή σε υπηρεσίες όπως τα Κέντρα Κοινότητας και τα Παραρτήματα Ρομά και αύξηση της φοίτησης σε σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και επαγγελματική εκπαίδευση.

Προκλήσεις και περιορισμοί

- Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού δεν έχει ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, γεγονός που ενισχύει τον φαύλο κύκλο κοινωνικού αποκλεισμού.
- Καταγράφεται υψηλό ποσοστό επισιτιστικής ανασφάλειας και περιορισμένη πρόσβαση σε σταθερή εργασία.
- Εντοπίζονται εμπόδια στην επικοινωνία με θεσμούς, λόγω λειτουργικού αναλφαριθμητισμού, δυσκολιών κατανόησης και έλλειψης εμπιστοσύνης.
- Οι διακρίσεις και η προκατάληψη, τόσο σε θεσμικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, περιορίζουν τη συμμετοχή των Ρομά στη δημόσια ζωή.

Η κατάσταση αυτή έχει πολλές υποκείμενες αιτίες, και σε πολλές περιπτώσεις πολύπλοκες ιστορικές ερμηνείες. Τα ζητήματα της απασχόλησης και της οικονομικής επισφάλειας, της στέγασης, της ένταξης στην εκπαίδευση, της υγείας αλλά και της περιθωριοποίησης χρήζουν διατομεακής προσέγγισης που να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινότητας.

Προτάσεις

1. Ενίσχυση της πρόσβασης στην εκπαίδευση

Η πρόσβαση των Ρομά στην εκπαίδευση παραμένει κρίσιμος παράγοντας κοινωνικής ένταξης. Παρά τη σχετική πρόοδο, παρατηρούνται ακόμη σημαντικά ποσοστά λειτουργικού αναλφαριθμητισμού και πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, ιδιαίτερα σε νεαρές ηλικίες.

Προτείνεται:

- Επέκταση και ενίσχυση προγραμμάτων δεύτερης ευκαιρίας, κυρίως για ενήλικες που δεν ολοκλήρωσαν τη βασική εκπαίδευση.
- Στοχευμένες παρεμβάσεις πρόληψης σχολικής διαρροής, όπως υποστηρικτικά μαθήματα, εκπαιδευτικοί διαμεσολαβητές και ενίσχυση της μετακίνησης προς τα σχολεία.
- Σύνδεση σχολείου με την κοινότητα, ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των οικογενειών Ρομά και να ενισχυθεί η εκπαιδευτική κινητοποίηση.

2. Επέκταση του θεσμού των διαμεσολαβητών και ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών

Ο ρόλος των διαμεσολαβητών έχει αποδειχθεί κρίσιμος για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των Ρομά και των θεσμών. Η δράση τους θα πρέπει να ενσωματώνεται σε στρατηγικό σχεδιασμό τοπικών πολιτικών.

Προτείνεται:

- Μόνιμη και επαγγελματική ενσωμάτωση των διαμεσολαβητών στους δήμους και τις κοινωνικές υπηρεσίες.
- Κατάρτιση και συνεχιζόμενη υποστήριξή τους, με έμφαση στην ενσυναίσθηση, τη διαμεσολάβηση και την αντιμετώπιση προκαταλήψεων.
- Δημιουργία τοπικών ομάδων παρέμβασης, που να συνδυάζουν κοινωνικές υπηρεσίες, σχολεία, δομές υγείας και φορείς Ρομά.
- Ενίσχυση των κινητών μονάδων σε απομακρυσμένους καταυλισμούς και υποβαθμισμένες περιοχές.

3. Καταπολέμηση στερεοτύπων και διακρίσεων

Η εμπειρική καταγραφή δείχνει ότι τα στερεότυπα και οι διακρίσεις εις βάρος των Ρομά παραμένουν, ιδιαίτερα σε θέματα στέγασης, εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας. Η αντιμετώπιση των διακρίσεων απαιτεί συντονισμένη δράση τόσο στην πρόληψη όσο και στην ενδυνάμωση των κοινοτήτων.

Προτείνεται:

- Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού, με στόχο την αποδόμηση στερεοτύπων και την προβολή θετικών προτύπων ένταξης.
- Δράσεις ενδυνάμωσης των ίδιων των κοινοτήτων Ρομά, ώστε να ενισχυθεί η διάδοση της φωνής τους, η εκπροσώπηση και ο ρόλος τους στη δημόσια σφαίρα.
- Αντιρατσιστική εκπαίδευση σε δημόσιους λειτουργούς (εκπαιδευτικούς, επαγγελματίες υγείας, δημοτικούς υπαλλήλους).
- Συστημική παρακολούθηση φαινομένων διακρίσεων (π.χ. μέσω Συνηγόρου του Πολίτη, ΜΚΟ και ανεξάρτητων φορέων).

4. Συμμετοχικός σχεδιασμός πολιτικής

Η εμπλοκή των Ρομά στη διαμόρφωση πολιτικών που τους αφορούν είναι προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα κάθε παρέμβασης. Η εμπειρική γνώση των κοινοτήτων πρέπει να ενσωματώνεται συστηματικά στον σχεδιασμό.

Προτείνεται:

- Ενίσχυση της συμμετοχής των ίδιων των Ρομά σε ομάδες εργασίας και στα συμβούλια διαμόρφωσης πολιτικής (σε τοπικό, περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο).
- Ενίσχυση της συλλογικής εκπροσώπησης των κοινοτήτων, με ενδυνάμωση και ανάπτυξη ικανοτήτων των συλλόγων Ρομά και άλλων φορέων εκπροσώπησης.
- Αξιοποίηση των στοιχείων ερευνών, όπως η παρούσα μελέτη, ώστε να τεκμηριώνονται οι πολιτικές σε πραγματικές ανάγκες.
- Συνεχής διαβούλευση και ανατροφοδότηση, για την προσαρμογή των μέτρων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Η έκθεση αυτή δεν αποτελεί το τέλος μιας διαδικασίας, αλλά την αρχή ενός διαλόγου που δύναται να συμβάλλει στη συγκρότηση τεκμηριωμένων πολιτικών κοινωνικής ένταξης των Ρομά και στην αναγνώριση των ιδιαίτερων αναγκών και δυνατοτήτων τους για τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΩΝ ΠΟΥ ΔΙΕΞΗΧΘΕΙ Η ΕΡΕΥΝΑ

α/α	ΔΗΜΟΣ	Αριθμός ερωτηματολογίων
1	ΑΒΔΗΡΩΝ	2
2	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	13
3	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ – ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	15
4	ΑΓΡΙΝΙΟΥ	6
5	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	11
6	ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	6
7	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	7
8	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	5
9	ΑΛΜΥΡΟΥ	6
10	ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ – ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	9
11	ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ – ΚΥΛΛΗΝΗΣ	8
12	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	7
13	ΑΧΑΡΝΩΝ	6
14	ΒΕΡΟΙΑΣ	9
15	ΒΟΛΟΥ	18
16	ΔΕΛΤΑ	22
17	ΔΕΛΦΩΝ	7
18	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ – ΕΥΟΣΜΟΥ	10
19	ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ	15
20	ΔΟΞΑΤΟΥ	3
21	ΔΡΑΜΑΣ	13
22	ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	9
23	ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	4
24	ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	4
25	ΗΛΙΔΑΣ	10
26	ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	7
27	ΗΡΩΙΚΗ ΠΟΛΗ ΝΑΟΥΣΑΣ	2
28	ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ	4
29	ΘΗΒΑΙΩΝ	6
30	ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	8
31	ΙΛΙΟΥ	9
32	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	5
33	ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	2

34	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ – ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	7
35	ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	10
36	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	17
37	ΚΡΩΠΙΑΣ	9
38	ΛΑΜΙΕΩΝ	14
39	ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ	8
40	ΛΕΒΑΔΕΩΝ	7
41	ΛΟΚΡΩΝ	6
42	ΜΑΝΔΡΑΣ – ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	4
43	ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ – ΣΑΠΩΝ	5
44	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	12
45	ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	7
46	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	6
47	ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ	2
48	ΝΕΣΤΟΥ	10
49	ΝΙΚΑΙΑΣ - ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΡΕΝΤΗ	9
50	ΞΑΝΘΗΣ	14
51	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	3
52	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	3
53	ΠΑΤΡΕΩΝ	8
54	ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ	8
55	ΠΕΛΛΑΣ	6
56	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	7
57	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	9
58	ΠΗΝΕΙΟΥ	5
59	ΠΥΡΓΟΥ	6
60	ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	12
61	ΣΕΡΡΩΝ	7
62	ΣΟΦΑΔΩΝ	15
63	ΣΠΑΤΩΝ – ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	7
64	ΤΟΠΕΙΡΟΥ	6
65	ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ	6
66	ΤΥΡΝΑΒΟΥ	5
67	ΦΑΡΣΑΛΩΝ	6
68	ΦΥΛΗΣ	15
69	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	10
70	ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ	5
	ΣΥΝΟΛΟ	564

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογενειακών
Υποθέσεων
Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της
Φτώχειας**

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**«Έρευνα αποτύπωσης κοινωνικό-οικονομικής κατάστασης
των Ρομά»**

**Grant Agreement number: 101095343 - RomaPlatformEL —CERV-2022-
NRCP**

Η έρευνα υλοποιείται στο πλαίσιο του έργου «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΑΦΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ -National Platform "For Roma with Roma" 2023-2025 (RomaPlatformEL)» το οποίο έχει ενταχθεί στη ΣΑΕ-093/2 του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας με κωδικό 2023ΣΕ09320000 και αποτελεί συνέχεια του έργου με τίτλο «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΑΦΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ».

Αθήνα,

Φεβρουάριος 2025

Πλαίσιο διεξαγωγής Έρευνας

Η παρούσα έρευνα διεξάγεται από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, ως αρμόδιος φορέας συντονισμού και παρακολούθησης των πολιτικών ένταξης των Ρομά και υλοποιείται στο πλαίσιο του έργου «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΑΦΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ -National Platform "For Roma with Roma" 2023-2025 (RomaPlatformEL)» (Grant Agreement number: 101095343- RomaPlatformEL —CERV-2022-NRCP).

Η διεξαγωγή δειγματοληπτικής έρευνας πεδίου για τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των Ρομά σε εθνικό επίπεδο βασίζεται σε μια προκαθορισμένη μεθοδολογία που δημιουργήθηκε το 2022 για να καταστεί εφικτή η υλοποίηση έρευνας πεδίου σε βασικούς τομείς της κοινωνικής ένταξης των Ρομά, σύμφωνα με τις προτεραιότητες και ανάγκες στρατηγικού επανασχεδιασμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά. Η έρευνα μέσω του παρόντος ημι-δομημένου ερωτηματολογίου υλοποιείται σε καθορισμένες περιοχές ενδιαφέροντος σε όλη την Ελλάδα που έχουν επιλεγεί με βάση την πυκνότητα του πληθυσμού των Ρομά καθώς και τα ιδιαίτερα περιφερειακά/τοπικά χαρακτηριστικά, με έμφαση στις Περιφέρειες: **Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας, Κεντρικής, Δυτικής και Ανατολικής Μακεδονίας και Δυτικής Ελλάδας.**

Ο συνολικός αριθμός των Ρομά που ζουν σε αυτές τις περιοχές καλύπτει έως και το 80% του πληθυσμού Ρομά σε όλη τη χώρα. Η έρευνα θα πραγματοποιηθεί τόσο σε καταυλισμούς όσο και σε περιοχές όπου κατοικούν Ρομά και αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα διαβίωσης. Οι ενότητες που καλύπτονται στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνουν ζητήματα στέγασης, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής ένταξης, με στόχο να συλλεχθούν στοιχεία για τα θέματα που αφορούν τη σχολική εγκατάλειψη, την πρόσβαση στην υγεία, τις συνθήκες διαβίωσης, τον αποκλεισμό από την εργασία κλπ.. Τα ευρήματα θα επικεντρωθούν στην ισότητα των φύλων, στην προοπτική στους τομείς της συμμετοχής στην απασχόληση, την εκπαίδευση και τις κοινωνικές δραστηριότητες καθώς και τη συμμετοχή νέων και γυναικών Ρομά στις τοπικές κοινότητες. Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα της έρευνας θα αξιοποιηθούν για την αντιπροσωπευτική απεικόνιση των τοπικών αναγκών και προσδοκιών των Ρομά και αναμένεται να συμβάλουν στο σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων που θα βοηθήσουν στην ενδυνάμωση των νέων Ρομά, αλλά και στη βαθύτερη διερεύνηση των εμποδίων στις ίσες

ευκαιρίες καθώς και των διακρίσεων και έλλειψης ίσης συμμετοχής. Λαμβάνεται πρόνοια για την συνεργασία με φορείς και εκπροσώπους Ρομά που θα συνεργαστούν για την υλοποίηση της επιτόπιας έρευνας όπως Παραρτήματα Ρομά των Κέντρων Κοινότητας και Κοινωνικές Υπηρεσίες Οργανώσεις Ρομά, Διαμεσολαβητές Ρομά κ.λπ.

Η **ενότητα 1** του ερωτηματολογίου αφορά στο σύνολο των μελών του και συμπληρώνεται **ΜΟΝΟ** από τον "υπεύθυνο" (αρχηγό) του νοικοκυριού ή σε περίπτωση απουσίας του κατά την επίσκεψη, από άλλο μέλος άνω των 18 ετών. Η **ενότητα 2** αφορά **κάθε μέλος του νοικοκυριού** χωριστά και συμπληρώνεται από όλα τα μέλη του νοικοκυριού που βρίσκονται στο κατάλυμα κατά την επίσκεψη.

Τα στοιχεία που συλλέγονται είναι **ανώνυμα** και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τις ανάγκες αποτίμησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά, 2021-2030.

Σύνδεσμος ερωτηματολογίου: <https://form.jotform.com/251381824845361>

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Συναίνεση ερωτώμενου

Σημείωση: συμπληρώνεται από τον συνεντευκτή κατόπιν προφορικής ενημέρωσης του ερωτώμενου για το στόχο της έρευνας, την ανωνυμία και τη χρήση των στοιχείων που θα συλλεχθούν

Ημερομηνία συμπλήρωσης ερωτηματολογίου:

Ονοματεπώνυμο συνεντευκτή:

Ο ερωτώμενος ενημερώθηκε πως η έρευνα αυτή είναι ανώνυμη. Οι εγγραφές των απαντήσεων που δίνονται στις ερωτήσεις δεν περιέχουν καμία πληροφορία ταυτοποίησης:

Ναι ☐

Ο ερωτώμενος κατανοεί την πρόθεση, τους κινδύνους και τα οφέλη αυτής της έρευνας και συναινεί στην παροχή των πληροφοριών για την αναφερόμενη χρήση.

Ναι ☐

Όχι ☐

Ο ερωτώμενος συμφωνεί να χρησιμοποιηθούν οι απαντήσεις στο πλαίσιο αυτής της έρευνας:

Ναι ☐

Όχι ☐

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΑΝ ΑΠΑΝΤΗΘΕΙ ΟΧΙ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΠΟΒΟΛΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΩΡΕΙΤΑΙ ΩΣ ΑΡΝΗΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ.

Μοναδικός κωδικός ερωτηματολογίου

Ο μοναδικός κωδικός ερωτηματολογίου συμπληρώνεται στον παρακάτω πίνακα. Κάθε σειρά αφορά μια περιφέρεια. Στην πρώτη στήλη καταγράφεται ο αρ. νοικοκυριού (παραμένει ίδιος για όλα τα μέλη του κάθε νοικοκυριού) και στη δεύτερη στήλη ο αριθμός του κάθε μέλους του νοικοκυριού.

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ 1= ΑΤΤΙΚΗ 2= ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ 3= ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ 4=ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ 5=ΑΜΘ 6=ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Αριθμός νοικοκυριού	Αριθμός μέλους νοικοκυριού	ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ (Π.Χ. ΑΤΤΙΚΗ 1. 1.3)
ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟ ΛΟΓΙΟΥ				

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
ΔΗΜΟΣ	
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
ΟΙΚΙΣΜΟΣ - ΤΟΠΩΝΥΜΙΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (συμπληρώνεται από τον συνεντευκτή με ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ)	

Τύπος οικισμού/καταυλισμού	
Τύπου I: Καταυλισμός - Άκρως υποβαθμισμένες περιοχές με μη αποδεκτές συνθήκες διαβίωσης, με καλύβια, παραπήγματα και απουσία βασικών υποδομών.	☐
Τύπου II : Μεικτός καταυλισμός – Ανάμειξη σπιτιών με πρόχειρες κατασκευές [παραπήγματα, σκηνές/τσαντίρια, λυόμενες κατασκευές (Containers), με μόνιμη, συνήθως, χρήση και μερική υποδομή (ύδρευσης, ηλεκτροδότησης, οδοποιίας), συνήθως στις παρυφές κατοικημένης περιοχής.	☐
Τύπου III: Γειτονιά σε μόνιμη χρήση, συχνά σε υποβαθμισμένες περιοχές του αστικού ιστού (κυρίως σπίτια κανονική οικοδομή, διαμερίσματα ή μονοκατοικίες και κάποιες λυόμενες κατασκευές (Containers).	☐
Διάσπαρτα (πρόχειρες κατασκευές όχι περισσότερες από 20)	☐
Διάσπαρτα (σπίτια/διαμερίσματα)	☐

Αριθμός νοικοκυριών που διαμένουν στο ίδιο κατάλυμα (ως νοικοκυριό ορίζεται είτε ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία και εξασφαλίζουν από κοινό προϋπολογισμό τη διατροφή τους και άλλα είδη, που είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή τους. Τα μέλη του νοικοκυριού συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων):	
Ένα (1) νοικοκυριό	☐
Δύο (2) νοικοκυριά	☐

Τρία (3) νοικοκυριά	☐
Άλλο προσδιορίστε:	
Είδος οικογένειας:	
Μονογονεϊκή	☐
Τρίτεκνη	☐
Πολύτεκνη	☐
Άλλο, προσδιορίστε.....	

Η ενότητα 1 που ακολουθεί συμπληρώνεται ΜΟΝΟ μια φορά για ΟΛΟ ΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ και απαντάται ΜΟΝΟ από ένα μέλος του νοικοκυριού, τον υπεύθυνο και σε περίπτωση απουσίας του από άλλο ενήλικο μέλος (άνω των 18 ετών). Εάν η ενότητα 1 έχει ήδη απαντηθεί επιλέξτε "Ναι" και θα μεταβείτε απευθείας στην ενότητα 2 (σελίδα 17).

Ναι (επιλέγοντας «ναι, θα μεταβείτε αυτόματα στην ενότητα 2) ☐

Όχι (συνέχεια στην ενότητα 1) ☐

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΣΤΕΓΑΣΗ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ & ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΑΓΑΘΩΝ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

Οι ερωτήσεις της ενότητας αυτής απαντώνται για το σύνολο των μελών του νοικοκυριού από τον υπεύθυνο ή άλλο ενήλικο μέλος.

1.1. Αριθμός μελών νοικοκυριού ανά φύλο:		
	Άνδρας	Γυναίκα
1-3 μέλη		
2-5 μέλη		
9-10 μέλη		
Άνω των 10 μελών		
Άλλο, προσδιορίστε		

1.2 Δημογραφικά στοιχεία μελών νοικοκυριού

	Σχέση με τον υπεύθυνο του νοικοκυριού (σύζυγος, αδελφός, γονέας, τέκνο κλπ)	Φύλο	Ηλικία	Παρατηρήσεις συνεντευκτή
Μέλος 1				
Μέλος 2				
Μέλος 3				
Μέλος 4				
Μέλος 5				
Μέλος 6				
Μέλος 7				
Μέλος 8				
Μέλος 9				
Μέλος 10				
Μέλος 11				
Μέλος 12				

1.3 Απασχόληση μελών νοικοκυριού (άνω των 16 ετών):			
	Άνδρας	Γυναίκα	Σύνολο
Εργαζόμενος/-η (με αμειβόμενη εργασία)			
Άνεργος/-η			
Συνταξιούχος			
Οικιακά			
Ανίκανος για εργασία			

1.4 Αριθμός παιδιών του νοικοκυριού (>16 ετών) που φοιτούν την παρούσα περίοδο ανά επίπεδο εκπαίδευσης:

	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο/ Δημοτικό)			
Γυμνάσιο (ημερήσιο ή εσπερινό)			
Γενικό Λύκειο (ημερήσιο ή εσπερινό)			
Επαγγελματική Εκπαίδευση (Επαγγελματικό Λύκειο, σε Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης (ΕΣΚ) ή σε Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ)			
Δεν παρακολουθεί τακτικά			

1.5 Υπάρχουν άτομα στο νοικοκυριό με αστικοδημοτικά ζητήματα (δεν διαθέτουν ΑΜΚΑ, Δελτίο Αστυνομικής Ταυτότητας κ.ά.);

Ναι	☐
Όχι	☐

15.1 Εάν, ναι στην ερωτ. 15 παρακαλώ προσδιορίστε:

	Άνδρες	Γυναίκες	Παιδιά <16 ετών	Παρατηρήσεις
Ναι				

1.6 Το κατάλυμα που διαμένετε είναι:

Ιδιόκτητο	☐
Ενοικιασμένο	☐
Παραχωρημένο	☐
Άλλο, προσδιορίστε:	

1.7 Πόσο καιρό διαμένετε στο συγκεκριμένο κατάλυμα;	
0-3 μήνες	☐
4-12 μήνες	☐
1-3 έτη	☐
3-5 έτη	☐
Παραπάνω από 6 έτη	☐

1.8 Μπορείτε να μας πείτε τους λόγους που μετακομίσατε στο συγκεκριμένο κατάλυμα;	
Για να ζήσουμε μαζί με την υπόλοιπη οικογένεια	☐
Προσωρινή φιλοξενία	☐
Καλύτερες συνθήκες στέγασης	☐
Καλύτερη γειτονία/καλύτερες συνθήκες	☐
Εύρεση εργασίας	☐
Μετακινούμαστε συχνά λόγω εργασίας	☐
Εδώ γεννήθηκα και μεγάλωσα	☐

1.9 Πόσα δωμάτια (εκτός της κουζίνας) διαθέτει το κατάλυμα που διαμένετε:

..... (π.χ. 2 δωμάτια)

1.10 Υπάρχει τουαλέτα/ντους εντός του καταλύματος;

Ναι	☐
Όχι	☐
Ναι, αλλά δεν λειτουργεί	☐

1.11 Υπάρχει σύνδεση με ηλεκτροδότηση εντός του καταλύματος;

Ναι	☐
Όχι	☐
Ναι, αλλά δεν λειτουργεί	☐

1.12 Υπάρχει νερό βρύσης στο εσωτερικό της καταλύματος;

Ναι	☐
Όχι	☐
Ναι, αλλά δεν λειτουργεί	☐

1.13 Το κατάλυμα σας έχει:

	Ναι	Όχι
Επαρκής φωτισμός	☐	☐
Διαρροή/Υγρασία	☐	☐

1.14 Το κατάλυμα σας βρίσκεται σε περιοχή που έχει:

	Ναι	Όχι
Ατμοσφαιρική ρύπανση/καπνός	☐	☐
Απορρίμματα	☐	☐
Λιμνάζοντα νερά/λύματα	☐	☐
Μολυσμένο νερό	☐	☐
Ηχορύπανση	☐	☐
ΧΥΤΑ/ΧΑΔΑ	☐	☐
Βιομηχανική περιοχή	☐	☐

1.15 Διαθέτει το νοικοκυριό σας κάποιο από τα παρακάτω αγαθά:

	Ναι	Ναι, αλλά δεν λειτουργεί	Όχι	Όχι, δεν μας χρειάζεται
Ηλεκτρικό Φούρνο				
Ηλεκτρική κουζίνα				
Ηλεκτρικό Ψυγείο				
Πετρογκάζ				
Θερμοσίφωνα				
Κινητό τηλέφωνο				
Internet				
Τηλεόραση				
Ηλεκτρονικό υπολογιστή				
Πλυντήριο ρούχων				
I.X. επιβατηγό ή I.X. φορτηγό αυτοκίνητο				
Νιπτήρα				
Τουαλέτα (με καζανάκι) εντός καταλύματος				

1.16 Τους τελευταίους 12 μήνες, εάν αναζητήσατε σπίτι/ κατοικία διαμονής νιώσατε ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας;

Πολύ συχνά	☐
Συχνά	☐
Μερικές φορές	☐
Σπάνια	☐
Καθόλου	☐

1.16 Τους τελευταίους 12 μήνες, εάν αναζητήσατε σπίτι/ κατοικία διαμονής νιώσατε ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας;

--

1.17 Σημειώσεις για τον συνεντευκτή (περιγράψτε συνοπτικά την κατάσταση του καταλύματος, π.χ. που βρίσκεται, σε τι κατάσταση είναι, πόσα δωμάτια έχει και άλλες τυχόν σημαντικές επισημάνσεις, κρύο, θέρμανση κλπ)

--

1.18 Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 30 ημερών, υπήρξε έστω και μία φορά που λόγω έλλειψης χρημάτων ή άλλων πόρων, εσείς ή κάποιο/α άλλο/α μέλος/η του νοικοκυριού σας: Οι ερωτήσεις της ενότητας αυτής απαντώνται για το σύνολο των μελών του νοικοκυριού και αναφέρονται στην περίοδο των 12 προηγούμενων μηνών. Στοχεύουν να αποτυπώσουν τη δυνατότητα ή μη παροχής στο σύνολο των μελών του νοικοκυριού επαρκούς ποσότητας κατάλληλης τροφής, προκειμένου να εξασφαλίζονται για κάθε μέλος οι διατροφικές προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για υγιή διαβίωση. Εάν υπήρχε αδυναμία κάλυψης των αναγκών έστω και για ένα μέλος του νοικοκυριού, τότε η απάντηση στην ερώτηση θα πρέπει να είναι «ΝΑΙ»

	Ναι	Όχι	ΔΓ/ΔΑ
Ανησυχήσατε ότι δεν θα είχατε αρκετή τροφή για να καλύψετε τις ανάγκες σας;	☐	☐	☐
Ανησυχήσατε ότι δεν είχατε τη δυνατότητα να φάτε υγιεινή και θρεπτική τροφή;	☐	☐	☐
Φάγατε μόνο μερικά είδη τροφών;	☐	☐	☐
Φάγατε λιγότερο από όσο θεωρούσατε ότι είχατε ανάγκη;	☐	☐	☐
Το νοικοκυριό σας έμεινε χωρίς τροφή;	☐	☐	☐
Πεινούσατε αλλά δεν φάγατε;	☐	☐	☐
Περάσατε μια ολόκληρη ημέρα χωρίς τροφή;	☐	☐	☐

1.19 Είστε ικανοποιημένος από: την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού σας;

Καθόλου ικανοποιημένος/-η ☹

Απολύτως ικανοποιημένος/η ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

1.20 Ποιες είναι οι βασικές πηγές εισοδήματος του νοικοκυριού σας; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια επιλογή).

Εργασία/Μεροκάματο	☐
Κρατικά επιδόματα/Παροχές	☐
Σύνταξη	☐

Άλλο, προσδιορίστε.....

1.21 Με το συνολικό μηνιαίο εισόδημα όλων των μελών του νοικοκυριού σας, πώς αντιμετωπίζετε τις συνήθειες ανάγκες του νοικοκυριού σας;

Δύσκολα	☐
Σχετικά δύσκολα	☐
Εύκολα	☐

1.22 Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών, πώς εξελίχθηκε το συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού σας;

Αυξήθηκε	☐
Παρέμεινε ίδιο	☐
Μειώθηκε	☐

1.23 Εάν αυξήθηκε, ποιος ήταν ο λόγος αύξησης του συνολικού εισοδήματος του νοικοκυριού σας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών;

Αύξηση ωρών εργασίας / αύξηση μισθού (στον ίδιο εργοδότη)	☐
Επιστροφή στην αγορά εργασίας μετά από μακρόχρονη αποχή λόγω ασθένειας, ανατροφής τέκνου ή φροντίδας ατόμου με ασθένεια ή αναπηρία	☐
Εύρεση εργασίας / αλλαγή επαγγέλματος ή εργοδότη	☐
Αλλαγή στη σύνθεση του νοικοκυριού	☐
Αύξηση κοινωνικών επιδομάτων	☐

1.24 Εάν μειώθηκε, ποιος ήταν ο λόγος μείωσης του συνολικού εισοδήματος του νοικοκυριού σας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών;

Μείωση ωρών εργασίας / μείωση μισθού (στον ίδιο εργοδότη), περιλαμβανομένης και της αυτοαπασχόλησης (επιβεβλημένη από τις συνθήκες μείωση των ωρών αυτοαπασχόλησης)

Αλλαγή επαγγέλματος ή εργοδότη	☐
Απόλυση (απώλεια εργασίας) / ανεργία / πτώχευση επιχείρησης που ανήκει σε μέλος του νοικοκυριού	☐
Προέκυψε αδυναμία εργασίας λόγω ασθένειας ή αναπηρίας	☐
Διαζύγιο / λήξη σχέσης συμβίωσης / άλλη αλλαγή στη σύνθεση του νοικοκυριού	☐
Συνταξιοδότηση	☐
Περικοπή κοινωνικών επιδομάτων	☐
Αδυναμία εργασίας λόγω ασθένειας, ανατροφής τέκνου ή φροντίδας ηλικιωμένου ή ατόμου με ασθένεια ή αναπηρία	☐

1.25 Υπάρχει/ουν στο νοικοκυριό σας άτομο/α που χρειάζεται/ονται φροντίδα ή υποστήριξη λόγω χρόνιων προβλημάτων υγείας, λόγω αναπηρίας ή λόγω ηλικίας; Χρόνιο πρόβλημα υγείας θεωρείται αυτό που διαρκεί ή πρόκειται να διαρκέσει περισσότερους από 6 μήνες, με ή χωρίς φαρμακευτική αγωγή. Δεν θα καταχωρηθεί θετική απάντηση για όσους προσωρινά χρειάζονται φροντίδα ή υποστήριξη (π.χ. κατά τη διάρκεια ανάρρωσης).

Ναι	☐
Όχι	☐

1.26 Εάν ΝΑΙ, στην προηγούμενη ερώτηση να συμπληρωθεί εάν (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από ένα):

Αντιμετωπίζει χρόνιο πρόβλημα υγείας	☐
--------------------------------------	--------------------------

Αντιμετωπίζει αναπηρία	☐
Έχει πιστοποιημένη αναπηρία 67% και άνω	☐
Λαμβάνει σύνταξη αναπηρίας ή επίδομα αναπηρίας	☐
Χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης λόγω ηλικίας	☐

1.27 Με ποιο τρόπο καλύπτει το νοικοκυριό σας τις ανάγκες φροντίδας ή υποστήριξης του/των ατόμου/ων με χρόνιο πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία; Εάν οι τρόποι είναι περισσότεροι από έναν, παρακαλώ να σημειώσετε: 1 για τον ΒΑΣΙΚΟ τρόπο με τον οποίο κυρίως καλύπτονται οι ανάγκες, 2 και 3 για τους αμέσως επόμενους. Δεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις.

	1	2	3
Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς (π.χ. πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι»)	☐	☐	☐
Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό	☐	☐	☐
Η αναγκαία φροντίδα ή βοήθεια παρέχεται από τα μέλη του νοικοκυριού ή άλλο πρόσωπο / συγγενή εκτός νοικοκυριού	☐	☐	☐

1.28 Το/τα μέλος/μέλη του νοικοκυριού σας που επωμίζεται/ονται τη φροντίδα ή υποστήριξη του/των ατόμου/ων με χρόνιο πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία, κατά πόσο έχει/ουν περιορίσει τις συνήθειες δραστηριότητές του/τους (όσον αφορά προσωπική και οικογενειακή ζωή, εργασία, εκπαίδευση, συμμετοχή σε αθλητικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες κ.ά.) προκειμένου να μπορεί/ούν να ανταπεξέλθει/ουν στις ανάγκες του/των ατόμου/ων που φροντίζει/ουν;

Πάρα πολύ	☐
Πολύ	☐
Λίγο	☐
Καθόλου	☐

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ -ΥΓΕΙΑ- ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕΛΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ

(Η ενότητα αυτή συμπληρώνεται από τον συνεντευκτή χωριστά για κάθε ένα μέλος του νοικοκυριού άνω των 18 ετών)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ & ΑΥΞΩΝΤΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ (για τον συνεντευκτή : συσχέτιση με παραπάνω πίνακα)

--

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΛΟΥΣ

2.1 Θέση στο νοικοκυριό

Υπεύθυνος νοικοκυριού	☐
Σύζυγος υπεύθυνου νοικοκυριού	☐
Γονέας υπεύθυνου νοικοκυριού	☐
Ενήλικο τέκνο	☐
Άλλο, προσδιορίστε.....	

2.2 Φύλο (συμπληρώνεται από τον συνεντευκτή)

Ανδρας	☐
Γυναίκα	☐

2.3 Ηλικία: Πόσο χρονών είστε;

16-18 ετών	☐
19-29 ετών	☐
30-39 ετών	☐
40-49 ετών	☐

50-59 ετών	
------------	--

2.4 Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Έγγαμος	☐
Εθιμοτυπικός γάμος	☐
Άγαμος	☐
Άλλο, προσδιορίστε.....	

2.4.1 Εάν είναι έγγαμος σε ποια ηλικία παντρευτήκατε (είτε με θρησκευτικό, πολιτικό ή εθιμοτυπικό γάμο);

ΗΛΙΚΙΑ:

2.4.2 Έχετε παιδιά;

Ναι	☐
Όχι	☐
Άλλο, προσδιορίστε:	

2.4.3 Εάν έχετε παιδιά, σε ποια ηλικία γίνεται για πρώτη φορά γονέας;

ΗΛΙΚΙΑ:

2.5 Διαθέτετε:

ΑΜΚΑ	☐
ΔΕΛΤΙΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	☐
Α.Μ.Α (αριθμό Μητρώου Ασφαλισμένου)	☐
ΑΦΜ	☐
Κανένα από τα παραπάνω	☐

2.6 Ποια είναι η υπηκοότητα/ιθαγένειά σας;

Ελλάδα	☐
Ελλάδα και άλλη	☐
Χωρίς υπηκοότητα/ιθαγένεια	☐
Αδιευκρίνιστη υπηκοότητα/ιθαγένεια	☐

2.7 Εκπαιδευτικό επίπεδο: Έχετε πάει σχολείο;

Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	☐
Εγκατέλειψε ή δεν φοίτησε καθόλου στο Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	☐
Κάποιες τάξεις Δημοτικού	☐
Απολυτήριο Δημοτικού	☐
Απολυτήριο Γυμνασίου	☐
Κάποιες τάξεις του Γυμνασίου	☐
Απολυτήριο Λυκείου	☐
Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας	☐
ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ	☐
Πτυχίο μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγιο κ.ά)	☐
Πτυχίο Πανεπιστημίου/Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού	☐
Άλλο, προσδιορίστε:.....	

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

2.8 Κύρια απασχόληση την προηγούμενη εβδομάδα: Την προηγούμενη εβδομάδα εργαστήκατε; Εάν ναι, τι δουλειά κάνατε; Εάν όχι, για ποιο λόγο;

Ναι (αυτόματη μετάβαση στην ερώτηση 2.8.1)	☐
Όχι (αυτόματη μετάβαση ερωτ. 2.12), προσδιορίστε για ποιο λόγο:	☐
Προσδιορίστε:	

2.8.1 Τι δουλειά κάνατε την προηγούμενη εβδομάδα εργαστήκατε;

Εργαζόμενος/η (σε αμειβόμενη εργασία ως μισθωτός ή ελεύθερος επαγγελματίας, πλήρους, περιστασιακής ή μερικής απασχόλησης)

Ανεργος/η	☐
Συνταξιούχος	☐
Ανίκανος για εργασία λόγω ασθένειας ή αναπηρίας	☐
Αναζήτηση εργασίας	☐
Αναζήτηση εργασίας για πρώτη φορά	☐
Οικιακά	☐
Μαθητής/-τρια, σπουδαστής/-τρια	☐
Εισοδηματίας	☐
Στρατευμένος	☐

Άλλο,
προσδιορίστε:.....

2.9 Τύπος απασχόλησης: Η δουλειά σας είναι:

Μόνιμη	☐
Περιστασιακή	☐
Εποχική	☐

2.10 Τομέας απασχόλησης (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια απαντήσεις): Τι δουλειά κάνετε;

Γεωργικές εργασίες	☐
Κτηνοτροφικές εργασίες	☐
Εποχικές αγροτικές εργασίες	☐
Πλανόδιο εμπόριο	☐
Μικροπωλητής σε λαϊκές αγορές	☐
Τεχνικές και οικοδομικές εργασίες	☐
Σύλλογή και εμπόριο ανακυκλώσιμων υλικών	☐
Ατομική επιχείρηση	☐
Κοινωνικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕΠ)	☐
Υπάλληλος στο Δήμο, σε δημόσιες υπηρεσίες και σε προγράμματα που προσφέρονται από κρατικές δομές (π.χ. κοινωνοφελούς εργασίας)	
Ιδιωτικός Υπάλληλος	

2.11 Μετακινήστε για λόγους εργασίας εκτός περιοχής διαμονής (αφορά στην καταγραφή μελών οικογενειών που βρίσκονται για εποχική δουλειά στο εξωτερικό ή σε άλλα μέρη της Ελλάδας κατά τη χρονική περίοδο της έρευνας).

Ναι	☐
Όχι	☐
Προσδιορίστε:	

2.12 Γνωρίζετε για τα παρακάτω προγράμματα που αφορούν τους Ρομά;

	Ναι	Όχι
Στέγαση και εργασία	☐	☐
Κοινωφελής Εργασία	☐	☐
Πρόγραμμα ΔΥΠΑ "Επιχορήγηση επιχειρήσεων για την επιδότηση της απασχόλησης 10.000 ανέργων (χωρίς όριο ηλικίας ευάλωτων πολιτών που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην ένταξη/επανένταξη στην αγορά εργασίας)"	☐	☐
Πρόγραμμα ΔΥΠΑ "Επιχορήγηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών απασχόλησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών ηλικίας 20 έως 44 ετών, που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες όπως οι Ρομά"	☐	☐
Άλλο πρόγραμμα ΔΥΠΑ	☐	☐

2.13 Τους τελευταίους 12 μήνες, όταν εργάζεστε ή αναζητείτε εργασία νιώθετε ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας;

Πολύ συχνά	☐
Συχνά	☐
Μερικές φορές	☐

Σπάνια	☐
Καθόλου	☐

2.14 Τα τελευταία 5 χρόνια, όταν έρχεστε σε επαφή με το σχολείο (ως γονέας ή μαθητής) νιώθετε ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας;

Πολύ συχνά	☐
Συχνά	☐
Μερικές φορές	☐
Σπάνια	☐
Καθόλου	☐

ΥΓΕΙΑ

2.15 Πως θα χαρακτηρίζατε την κατάσταση της υγείας σας;

Πολύ καλή	☐
Καλή	☐
Μέτρια	☐
Κακή	☐
Πολύ κακή	☐

2.16 Όσες φορές χρειάστηκε, είχατε πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη:

Ναι	☐
Όχι	☐
Προσδιορίστε:	

2.16α Εάν ναι, ποιες υπηρεσίες χρειαστήκατε:

	Ναι	Όχι	Παρατηρήσεις
Φάρμακα	☐	☐	
Νοσηλεία σε νοσοκομείο	☐	☐	
Επίσκεψη σε γιατρό	☐	☐	
Εξωτερικά ιατρεία	☐	☐	

Μακροχρόνια φαρμακευτική αγωγή	☐	☐	
--------------------------------	--------------------------	--------------------------	--

2.17 Αντιμετωπίζετε κάτι από τα παρακάτω:

	Ναι	Όχι	για τον συνεντευκτή: καταγράψτε συγκεκριμένα
Χρόνιο νόσημα	☐	☐	
Αναπηρία	☐	☐	
Ψυχική ασθένεια	☐	☐	
Τοξικοεξάρτηση	☐	☐	

2.18 Έχετε επισκεφθεί τους τελευταίους 12 μήνες κάποια υπηρεσία υγείας νοσοκομείο/κλινική/γιατρό; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από ένα):

Ναι, Δημόσιο Νοσοκομείο	☐
Ναι, Κέντρο Υγείας	☐
Ναι, ΤΟΜΥ	☐
Ναι, γιατρό ΕΟΠΠΥ	☐
Ναι, Ιδιωτική κλινική/γιατρός	☐
Όχι, δεν χρειάστηκε	☐
Όχι, δεν έχω επισκεφτεί, δεν είχα την δυνατότητα	☐

2.19 Πώς θα αξιολογούσατε, από το 1 μέχρι το 5 την προσωπική σας εμπειρία για τις υπηρεσίες υγείας σχετικά με τη δυνατότητα να κλείσετε τακτικό / προγραμματισμένο ραντεβού ή να λάβετε επείγουσα έκτακτη βοήθεια;

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.20 Πώς θα αξιολογούσατε, από το 1 μέχρι το 5 την προσωπική σας εμπειρία για τις υπηρεσίες υγείας σχετικά με την αντιμετώπισή σας από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό με τρόπο που να σέβεται την αξιοπρέπεια, την ατομικότητα και την ιδιωτικότητά σας;

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.21 Πώς θα αξιολογούσατε, από το 1 μέχρι το 5 την προσωπική σας εμπειρία για τις υπηρεσίες υγείας σχετικά με τη δυνατότητα να λάβετε την αναγκαία πληροφόρηση και να επικοινωνήσετε με το προσωπικό με τρόπο που μπορείτε να κατανοήσετε;

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.22 Σας έχουν αρνηθεί ποτέ, για οποιοδήποτε λόγο, παροχή υπηρεσίας υγείας ή φροντίδας;

Ναι	☐
Όχι	☐
Δεν γνωρίζω, δεν είμαι σίγουρος/-η, δεν απαντώ	☐
Προσδιορίστε:	

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ

2.23 Είστε ικανοποιημένος από: τις προσωπικές σας σχέσεις (με οικογένεια, φίλους, συναδέλφους, γείτονες ή άλλους ανθρώπους που γνωρίζετε);

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.24 Έχετε ποτέ αισθανθεί ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της καταγωγής σας οι μη Ρομά;

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική ☺

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.25 Κατά τους τελευταίους 12 μήνες, παρακολουθήσατε με φυσική παρουσία (live) πολιτιστικές, κοινωνικές ή αθλητικές εκδηλώσεις, στο πλαίσιο επαγγελματικών ή ερασιτεχνικών διοργανώσεων; Εάν ναι, πόσες φορές (δεκτή μία απάντηση από 1-2). Εάν δεν παρακολουθήσατε, να καταγράψετε τον κύριο λόγο (μία μόνο απάντηση από 3-9)

Μέχρι 3 φορές	☐
Περισσότερες από 3 φορές	☐
Δεν παρακολούθησα για οικονομικούς λόγους	☐
Δεν παρακολούθησα γιατί δεν με ενδιαφέρει	☐
Όχι, γιατί δεν γίνονται κοντά	☐
Δεν παρακολούθησα γιατί δεν έχω χρόνο	☐
Όχι, γιατί βλέπω διοργανώσεις στην τηλεόραση, στο διαδίκτυο ή αλλού	☐

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Δεν παρακολούθησα για άλλους λόγους	☐
-------------------------------------	--------------------------

2.26 Κατά τους τελευταίους 12 μήνες, συμμετείχατε ενεργά, ως πολίτης, σε δραστηριότητες πολιτικών κομμάτων ή άλλων οργανώσεων τοπικού ενδιαφέροντος, σε πολιτικές διαβουλεύσεις, σε διαδηλώσεις, σε ειρηνικές διαμαρτυρίες περιλαμβανομένης της ενυπόγραφης διαμαρτυρίας / υποστήριξης (petition), της αποστολής επιστολών σε πολιτικά κόμματα ή τα ΜΜΕ κ.λπ.; Περιλαμβάνεται και η ενεργός συμμετοχή / έκφραση γνώμης μέσω του διαδικτύου, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιστοσελίδες κ.ά. Εξαιρείται η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος.

Ναι, συστηματικά	☐
Ναι, περιστασιακά	☐
Όχι, γιατί δεν με ενδιαφέρει	☐
Όχι, γιατί δεν έχω χρόνο	☐
Όχι, για άλλο λόγο	☐

2.27 Κατά τους τελευταίους 12 μήνες, συμμετείχατε ενεργά, σε κάποιο Σύλλογο Ρομά;

Ναι, συστηματικά	☐
Ναι, περιστασιακά	☐
Όχι, γιατί δεν με ενδιαφέρει	☐
Όχι, γιατί δεν έχω χρόνο	☐
Όχι γιατί δεν έχω ενημέρωση	☐
Όχι, για άλλο λόγο	

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

2.29 Ενδιαφέρεστε για την πολιτική (συμμετοχή σε εθνικές και αυτοδιοικητικές εκλογές, ευρωεκλογές, παρακολούθηση της πολιτικής επικαιρότητας);

Ναι	☐
Όχι	☐

2.30 Πώς θα αξιολογούσατε, από το 1 μέχρι το 5 την προσωπική σας εμπειρία για τις κοινωνικές υπηρεσίες /Κέντρο Κοινότητας/Παράρτημα Ρομά σχετικά με τη δυνατότητα να λάβετε αναγκαία πληροφόρηση και να εξυπηρετηθείτε;

Καθόλου ικανοποιητική ☹

Απολύτως ικανοποιητική

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.31 Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με τη δήλωση «αισθάνομαι ότι είμαι κοινωνικά αποκλεισμένος / απομονωμένος»; (Σκεφτείτε την κοινωνική σας ζωή, την εργασία και την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες)

1=Συμφωνώ απόλυτα
πλήρως

2= Διαφωνώ

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ: Ως νοικοκυριό ορίζεται είτε ένα άτομο που ζει μόνο του σε μία κατοικία ή μία ομάδα ατόμων συγγενικών ή μη, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία και εξασφαλίζουν από κοινό προϋπολογισμό τη διατροφή τους και άλλα είδη, που είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή τους. Τα μέλη του νοικοκυριού συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων.

Το νοικοκυριό διακρίνεται σε:

- ✓ Πολυπρόσωπο νοικοκυριό, που αφορά δύο ή περισσότερα άτομα που διαμένουν μαζί, προμηθεύονται από κοινού τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους και κατά κανόνα έχουν κοινά γεύματα. Τα άτομα που συνθέτουν ένα πολυπρόσωπο νοικοκυριό μπορεί να είναι συγγενείς ή μη συγγενείς ή συνδυασμός των δύο.
- ✓ Μονοπρόσωπο νοικοκυριό, δηλαδή κάθε άτομο που μένει μόνο του σε ξεχωριστή κατοικία ή με άλλα άτομα σε μία (πολύ-) κατοικία, αλλά δεν συνδέεται μαζί τους, δηλαδή δεν προμηθεύονται από κοινού τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους και δεν έχουν κοινά γεύματα ώστε να αποτελούν νοικοκυριό.
- ✓ Θεωρούνται ως μέλη του νοικοκυριού άτομα που είναι συγγενή με τον υπεύθυνο, μένουν στην ίδια κατοικία, έστω και λόγω της εργασίας τους δεν τρώνε καθημερινά μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού. Τα άτομα που δεν είναι συγγενή με τον υπεύθυνο του νοικοκυριού, αλλά διαμένουν στην ίδια με αυτόν κατοικία και τρώνε τουλάχιστον μία φορά την ημέρα μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού, μπορούν να θεωρηθούν ως μέλη του νοικοκυριού. Στο νοικοκυριό περιλαμβάνονται επίσης οι οικότροφοι που εξαρτώνται και χρησιμοποιούν όλες τις ανέσεις του νοικοκυριού και τρώνε μαζί με τα άλλα μέλη του νοικοκυριού. Τα άτομα αυτά θεωρούνται μέλη ακόμα και όταν απουσιάζουν προσωρινά κατά τη διενέργεια της έρευνας (π.χ. οι μαθητές, σπουδαστές που φοιτούν σε άλλη πόλη ή χώρα και αναμένεται να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους εντός των επόμενων 6 μηνών, αντίστοιχα οι στρατιώτες, ναυτικοί κ.λπ.)
- ✓ Δεν αποτελούν μέλος του νοικοκυριού οι ενοικιαστές, που δεν έχουν καθημερινά κοινά γεύματα με τα μέλη του νοικοκυριού, τα άτομα που φιλοξενούνται προσωρινά σε ένα

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

νοικοκυριό και οι περιστασιακοί εξωτερικοί οικιακοί βοηθοί (όταν δεν προτίθενται να παραμείνουν στο νοικοκυριό για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών).

- ✓ Ως υπεύθυνος του νοικοκυριού θεωρείται το άτομο που αναγνωρίζεται ως υπεύθυνος από τα άλλα μέλη του νοικοκυριού για κάποιο λόγο (π.χ. κατά κάποιο τρόπο λαμβάνει αποφάσεις που στο νοικοκυριό εκλαμβάνονται ως σημαντικές).
- ✓ Αν το νοικοκυριό απαρτίζεται από μη συγγενικά άτομα, εκλαμβάνεται ως υπεύθυνος ο/η οικονομικά ενεργός/ ή. Αν εργάζονται κάποιοι ή όλοι τότε ως υπεύθυνος μπορεί να θεωρηθεί ο/ η μεγαλύτερος /η.

Άτομα: που διαμένουν στην ίδια κατοικία, τα οποία όμως δεν προμηθεύονται από κοινού τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους, ούτε τρώνε μαζί, θεωρούνται ξεχωριστά νοικοκυριά, με την προϋπόθεση της αποκλειστικής χρήσης ενός τουλάχιστον δωματίου. Σε αντίθετη περίπτωση αποτελούν ένα νοικοκυριό. Πιο συγκεκριμένα: Μονοπρόσωπα νοικοκυριά θεωρούνται: Ένα άτομο που ζει σε μία κατοικία ή σε ένα δωμάτιο κατοικίας και προμηθεύεται μόνο του τα απαραίτητα είδη για τη συντήρησή του.

Μέλη του νοικοκυριού: Τα άτομα που αποτελούν το νοικοκυριό καλούνται μέλη του νοικοκυριού. Αυτά διαμένουν, συνήθως, στο νοικοκυριό ή μπορεί να απουσιάζουν προσωρινά από αυτό. Άτομα, που συνήθως διαμένουν στο νοικοκυριό, θεωρούνται τα άτομα που κατά το χρονικό διάστημα των τελευταίων 6 μηνών πέρασαν τις περισσότερες ώρες της ημέρας και της νύκτας στο συγκεκριμένο νοικοκυριό. Άτομα που προσωρινά απουσιάζουν από το νοικοκυριό, είτε βρίσκονται σε άλλο ιδιωτικό νοικοκυριό είτε σε συλλογική κατοικία (π.χ. νοσοκομείο, γηροκομείο κλπ.), θα θεωρηθούν και θα καταγραφούν ως μέλη του νοικοκυριού, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που αναφέρονται παρακάτω.

Ως μέλη του νοικοκυριού θεωρούνται και καταγράφονται οι παρακάτω κατηγορίες ατόμων που συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων, έχουν οικονομικούς δεσμούς με το νοικοκυριό:

Συγγενικά άτομα που, συνήθως, διαμένουν μαζί (άγαμα και έγγαμα παιδιά, γονείς υπευθύνου, εγγόνια, άλλοι συγγενείς κλπ.) και συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων (ανήλικα παιδιά, άτομα που δεν έχουν εισόδημα κ.α.).

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Μη συγγενικά άτομα που, συνήθως, διαμένουν μαζί (σύντροφοι κλπ.) και συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων (ανήλικα παιδιά, άτομα που δεν έχουν εισόδημα κα.).

Άτομα μέχρι πέντε (5) που συγκατοικούν σε μία κατοικία ως ενοικιαστές και συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων και είτε κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία είτε προτίθενται να διαμείνουν στο νοικοκυριό για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι (6) μηνών.

Φιλοξενούμενοι του νοικοκυριού, συγγενείς ή μη, που συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων και είτε κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία είτε προτίθενται να διαμείνουν στο νοικοκυριό για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι (6) μηνών.

Φιλοξενούμενοι, που δε θα παραμείνουν στο νοικοκυριό για περισσότερο από έξι μήνες από την ημέρα που ήρθαν και έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία, δε θεωρούνται μέλη του νοικοκυριού και δεν ερευνώνται.

Άτομα που απουσιάζουν για μικρό χρονικό διάστημα (σε διακοπές, για εργασία, κλπ.) και δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία και κατά τη διάρκεια αναμένεται να επιστρέψουν στην κατοικία τους σε χρονικό διάστημα μικρότερο των έξι (6) μηνών.

Μαθητές/σπουδαστές/φοιτητές που σπουδάζουν μακριά από το σπίτι τους και διαμένουν σε φοιτητική εστία και οι στρατιώτες, που συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων, ανεξάρτητα από το χρονικό διάστημα που προτίθενται να απουσιάσουν και κατά τη διάρκεια της έρευνας **δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία**, είναι σύντροφοι ή παιδιά μέλους του νοικοκυριού, συνεχίζουν να διατηρούν στενούς δεσμούς με το νοικοκυριό και θεωρούν ότι αυτή η κατοικία είναι η κύρια κατοικία τους.

Συγγενικά άτομα που απουσιάζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα (π.χ. εργασία στο εξωτερικό) που συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων, θεωρούνται μέλη του νοικοκυριού, ανεξάρτητα από το χρονικό διάστημα που απουσιάζουν, δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία, είναι

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

σύντροφοι ή παιδιά μέλους του νοικοκυριού, συνεχίζουν να διατηρούν στενούς δεσμούς με το νοικοκυριό και θεωρούν ότι αυτή η κατοικία είναι η κύρια κατοικία τους.

Άτομα με οικογενειακούς δεσμούς που απουσιάζουν προσωρινά και βρίσκονται προσωρινά στο νοσοκομείο, ίδρυμα, γηροκομείο κλπ., που συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων, έχουν οικονομικούς δεσμούς με το νοικοκυριό και αναμένεται να επιστρέψουν στο νοικοκυριό σε χρονικό διάστημα μικρότερο των 6 μηνών.

Κατάλυμα: Κατάλυμα είναι ένας χώρος από την κατασκευή του χωριστός και ανεξάρτητος, που κτίστηκε ή μετατράπηκε για να καλύψει στεγαστικές ανάγκες ή ακόμα και αν δεν κατασκευάστηκε για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιείται ως κύρια κατοικία κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Κατοικίες θεωρούνται:

- Μία μονοκατοικία, ένα διαμέρισμα διπλοκατοικίας ή πολυκατοικίας,
- Ένα κατοικούμενο δωμάτιο ή σειρά δωματίων,
- Μία αποθήκη, καλύβα, παράγκα ή οποιοσδήποτε άλλος στεγασμένος χώρος που κατά τη διάρκεια της έρευνας χρησιμοποιείται ως κύρια κατοικία.

Δε θεωρούνται κατοικίες: Οι χώροι που κατασκευάστηκαν για κατοικία, αλλά χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για άλλους σκοπούς

Κανονικά δωμάτια θεωρούνται:

- Τραπεζαρίες, σαλόνια, καθιστικά, υπνοδωμάτια, δωμάτια υπηρεσίας και σοφίτες
- Κουζίνες, οικιακές αποθήκες, διάδρομοι και προθάλαμοι (χολ), όταν πληρούν τις προϋποθέσεις του κανονικού δωματίου.
- Δε θεωρούνται κανονικά δωμάτια: Λουτρά, αποχωρητήρια, πλυσταριά, βεράντες και γκαράζ, ανεξαρτήτως διαστάσεων, κουζίνες, οικιακές αποθήκες, διάδρομοι και προθάλαμοι, όταν δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του κανονικού δωματίου.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΕΡΕΥΝΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ (DESK RESEARCH)

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Βιβλιογραφικές πηγές

- «Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά». Περιλαμβάνει προτάσεις προς τα κράτη μέλη για την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων που θα διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση και την κοινωνικοοικονομική ένταξη των Ρομά, με έμφαση σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγεία και η στέγαση.
- «Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021-2030»: Το εθνικό σχέδιο της Ελλάδας ενσωματώνει τις κατευθύνσεις και τους στόχους του ευρωπαϊκού στρατηγικού πλαισίου, προσαρμόζοντάς τους στις εθνικές ανάγκες και προτεραιότητες για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των Ρομά στη χώρα.
- «Μια Ένωση ισότητας: στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά»: Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο στρατηγικό πλαίσιο για την περίοδο 2021-2030, εστιάζοντας στην προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής.
- Βαξεβανόγλου Α.(2001) « Έλληνες, Τσιγγάνοι: περιθωριακοί και οικογενειάρχες» . Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια
- "Ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές για την ενσωμάτωση των Ρομά: Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης"
- «Μια Ένωση ισότητας: στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά»: Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο στρατηγικό πλαίσιο για την περίοδο 2021-2030, εστιάζοντας στην προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής. commission.europa.eu
- Βαξεβανόγλου Α.(2001) « Έλληνες, Τσιγγάνοι: περιθωριακοί και οικογενειάρχες» . Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια
- Βασιλειάδου, Μ. Παυλή-Κορρέ Μ. Όποιος ξέρει πολλά, πολλά τραβάει. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ /Γ.Γ.Λ.Ε., 1996.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

- Βασιλειάδου, Μ., Κοτσιώνης, Π., Γενιατάκη, Ε., Δρόσος, Α., Μαρσέλος, Β. Μελέτη για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των Τσιγγάνων. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ/ Γ.Γ.Λ.Ε. 1987.
- Βασιλειάδου, Μ., Παυλη-Κορρε, Μ. Η εκπαίδευση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα. Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε., 1996.
- Γ.Γ.Λ.Ε. Μελέτη για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των Τσιγγάνων. Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε., 1994.
- Γεριτσίδου, Ε. Κοινωνικοποίηση των Τσιγγάνων του Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης και η κουλτούρα τους. Θεσσαλονίκη, χ. εκδ. στ., 1986.
- Γκότοβος, Α. Ρατσισμός κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής. Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε., 1996.
- Γκότοβος, Α.Ε. Ρατσισμός. Ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ/ Γ.Γ.Λ.Ε., 1996.
- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Διαστάσεις του κοινωνικού ρατσισμού στην Ελλάδα (τόμος Α, Β). Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε, 1996.
- Ζεγκίνης, Ε. Οι Μουσουλμάνοι Αθίγγανοι της Θράκης. Θεσσαλονίκη, ΙΜΧΑ, 1994.
- Καραθανάση, Ε. Το κατοικείν των τσιγγάνων στην Ελλάδα: η περίπτωση της Θήβας. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1996.
- Κογκιδου, Δ., Τρέσσου-Μυλωνά, Ε., Τσιάκαλος, Ε. Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ως μέσου τροπικής ανάπτυξης. Η σημασία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Χ. εκδ. στ., 1994.
- Κομης, Κ. Τσιγγάνοι (Ιστορία-Δημογραφία-Πολιτισμός). Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- Κοτρώτσιου Σ. & Σκεντέρης Ν. (2014) «Οι πεποιθήσεις των Ρομά για την υγεία και η επίπτωση αυτών στη φροντίδα υγείας», Διεπιστημονική Φροντίδα Υγείας, Τόμος 6, Τεύχος 1, 18-23
- Ασημόπουλος Χ., Κομπότη, Δ., Κοντογιάννη, Ε., Θέμελη, Χρ. (2016), Έκθεση πολιτικών κοινωνικής υποστήριξης Ρομά στην Περιφερειακή Ενότητα Δυτικής Αττικής, Πρόγραμμα έρευνας παρέμβασης: Διερεύνηση ψυχοκοινωνικών αναγκών Ρομά Δυτικής Αττικής και καλών πρακτικών στήριξης και προαγωγής της κοινωνικής ένταξης, ΤΕΙ Αθήνας.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

- Παπαδιαμαντάκη Γ. (2019) Τελική έκθεση ερευνητικών πορισμάτων της έρευνας πεδίου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής
- C. Asimopoulos, S. Martinaki, E. Kontogianni and D.Kompoti, “Public services employees’ attitudes towards Roma in Greece: The need for a social work response”, *Journal of Sociology and Social Work*, 2019, 7(2), 105-114.
- Κοππάση-Οικονομέα, Ε. Καρέκλες Rom made ή το νόημα της εργασίας. Στο: Α.Οικονομου (συντον.) Οι Ρομά στην Ελλάδα (σ.289-305). Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Εθνολογίας, 2002.
- Λιεζουα, Ζ-Π. Ρομά, Τσιγγάνοι και Ταξιδευτές. Αθήνα: Καστανιώτης, 1999.
- Λουλε-Θεοδωρακη, Ν. Εμείς οι Τσιγγάνοι. Αθήνα, Καραμπερόπουλος, 1991.
- Λυδάκη, Α. Μπαλαμέ και Ρομά. Οι Τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων. Αθήνα: Καστανιώτη, 1997.
- Λυδάκη, Α. Οι Τσιγγάνοι στην πόλη. Αθήνα: Καστανιώτης, 1998.
- Λυδάκη, Α. Σχηματισμός ταυτότητας τσιγγανοπαίδων ηλικίας 11-13 ετών στην περιοχή της Αγίας Βαρβάρας – ο ρόλος του σχολείου. Αθήνα: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης, 1997.
- Μουχελή, Α. Τσιγγάνοι και κοινωνικός αποκλεισμός. Στο: Διαστάσεις του Κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα (τ. Α, σ. 491-523). Αθήνα: ΕΚΚΕ, 2002.
- Μπερέρης Π. Τσιγγάνοι. Δημοσίευτη Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, χ. χρ. στ.
- Ντούσας, Δ. Rom και φυλετικές διακρίσεις. Gutenberg: Αθήνα, 1997.
- Οι Ρομά στην Ελλάδα (2002), Συλλογικός τόμος: Αυτό το συλλογικό έργο περιλαμβάνει επιτόπιες έρευνες για τους Ρομά σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, προσφέροντας μια πολυδιάστατη προσέγγιση στα κοινωνικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά.
- ΟΥΝΕΣΚΟ. Οι Τσιγγάνοι. Εκδ. Ουνέσκο, 1984.
- Παυλή-Κορρέ, Μ., Σπανούλη, Ρ., Καλούδη, Κ. Τσιγγάνες. Αθήνα, Ολκός, 1991. Παυλη, Μ., Σιδερη Α. Οι Τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας. Αθήνα. ΥΠΕΠΘ/Γ.Γ.Λ.Ε., 1990.
- Τερζοπούλου, Μ., Γεωργίου, Γ. Οι τσιγγάνοι στην Ελλάδα. Ιστορία – Πολιτισμός. Αθήνα, ΥΠΕΠΘ/Γ.Γ.Λ.Ε.. 1996.

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

- Τρουμπέτα, Σ. Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους Μουσουλμάνους της Θράκης. Το παράδειγμα των Πομάκων και των Τσιγγάνων. Αθήνα: Κριτική, 2001.
- Χατζηνικολάου, Α. Χ. Αλφαριθμητισμός παιδιών Ρομά μέσα από της διδασκαλία των ανθρώπινων δικαιωμάτων: δυνατότητες και περιορισμοί. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, 2005.
- Χρήστου Ιωάννα-Χριστίνα (2019), «Πολιτικές κοινωνικής ένταξης των Ρομά στην Ελλάδα από τη μεταπολίτευση και εξής», Μεταπτυχιακή εργασία.
- Χριστίνα Σταματέλου, «Ρομά: ήθη, έθιμα και συνήθειες: ο κοινωνικός αποκλεισμός και η θεωρία του στίγματος μέσα από το παράδειγμα των Τσιγγάνων της Μυτιλήνης» (2017)
- Θεματικές εκθέσεις της Επιτροπής Εμπειρογνομώνων για Θέματα Ρομά και Μετακινούμενων του Συμβουλίου της Ευρώπης (ADI-ROM):
- Feasibility study on desegregation and inclusion policies and practices in the field of education for Roma and Traveller children (2024)
- Thematic report of the ADI-ROM on Early Childhood Education, Athens & Nafplio, Greece (2023)
- Thematic report on how to stimulate governments to employ Roma and Travellers in governmental institutions and public administration (2022)
- Antigypsyism- Causes – Prevalence – Consequences – Possible responses (2022)
- Thematic report on legislation and policies related to begging, with special focus on children (2022)
- Report, COM (2024) 422 final, from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the implementation of the national Roma strategic framework in light of the EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation and the council recommendation on Roma equality, inclusion and participation.
- Feasibility study on desegregation and inclusion policies and practices in the field of education for Roma and Traveller children (2024)
- Mapping Study on School Segregation of Roma Communities: Trends and Pathways Towards Educational Inclusion (2024)

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

- Feasibility Study on a School Desegregation Intervention in the Slovak Republic (2024)
- Antigypsyism - Causes – Prevalence – Consequences – Possible responses (2022)
- Situation Analysis "Capacity assessment for providing support to returnees focused on Roma men and women in 14 local self-governments in Serbia" (2022)
- The Roma Holocaust/Roma Genocide in Southeastern Europe - Report 2022
- 2nd edition of the Toolkit for Police Officers: Council of Europe standards on racially motivated crimes and non-discrimination (2022)
- First Implementation Report of the Strategic Action plan for Roma and Travellers Inclusion (2020-2025)
- Empowerment of Roma and Traveller women: a change under construction - Towards a Roadmap for Advancing Gender Equality of Roma and Traveller Women in Council of Europe member states (2021)
- Analytical Report on the Representation of Roma in European Curricula and Textbooks (2020)
- The representation of Roma in major European museum collections - Volume 2 - the Prado (2020)
- Council of Europe activities on Roma and Traveller inclusion (2020)
- The representation of Roma in major European museum collections: Volume 1 – The Louvre (2020)
- A manual for development of local resources, joint action and empowerment of Roma communities - ROMACTED (2019)
- Toolkit for Police Officers: Council of Europe standards on racially motivated crimes and non-discrimination (2019)
- Experiencing ROMED: A legacy for improved participation of Roma communities (2017)
- Estimates on Roma population in European countries
- Right to Remember - A Handbook for Education with Young People on the Roma Genocide (Second edition) (2017)
- ROMED High Level Stakeholder Seminar - Taking Stock and Looking Forward (2017)

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

- Brochure - Strategy on the advancement of Romani women and girls (2014-2020) (2016)
- ROMED External Evaluation Report (2016)
- ROMED2 Guidelines and Resources for national and local facilitators (2016)
- A Handbook for lawyers defending Roma and Travellers (2016)
- ROMED1 Trainer's Handbook - European training programme on intercultural mediation for Roma communities (2016)
- ROMACT Handbook: Manual for Mayors, Local Administrations and Roma wanting to improve the living conditions of disadvantaged Roma (2016)
- Protecting the rights of Roma and Travellers (2016)
- Mirrors - Manual on combating Antigypsyism through human rights education (2015)
- Dosta! Toolkit (2014)
- The Council of Europe: Protecting the rights of Roma (2013)
- Developments in mediation, current challenges and the role of ROMED (2013)
- The Council of Europe and Roma: 40 years of action (2012)
- Development in mediation - Current challenges and the role of ROMED (2012)
- Human Rights of Roma and Travellers in Europe (2012)
- ROMED1 Mediators' Code of Ethics (2013)
- Education of Roma and Travellers in Europe - Recommendation CM/Rec(2009)4 and explanatory memorandum (2010)
- Roma in Europe (2008)
- Education of Roma children in Europe - Texts and activities of the Council of Europe concerning education (2006)
- The Council of Europe, Factsheets on Roma History

This project was funded by the European Union's Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) (2021-2027)

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."